

Ingri-Hanne Brønne

Med rom for livet...

Evaluering av Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingsarbeid

Rapport nr. 03/2008

Denne rapporten er utgitt av:

Diakonhjemmet Høgskole
Postboks 184, Vinderen
0319 Oslo

<http://www.diaconhjemmet.no>

Forskningsrapport nr. 03/2008

ISBN: 82-8048-072-2

Distribusjon:

Litteratortjenesten

Biblioteket, Diakonhjemmet høgskole Oslo

Forord

Kirkens Sosialtjeneste har gitt Diakonhjemmet Høgskole i oppdrag å evaluere organisasjonens oppfølgingsarbeid. Dette arbeidet har vært under gradvis oppbygging siden etableringen av Kalfarhuset i 1994 og BARM i 1996, og består i dag av åtte oppfølgingssentra (rusfrie arenaer), ett lavterskeltiltak, tre boligtiltak, tre arbeidstreningstiltak og to boligprosjekter. Denne evalueringen fokuserer på de rusfrie oppfølgingssentra. Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingssentra har relativt ulike driftstider, men alle har minst halvannet års erfaring med aktivt oppfølgingsarbeid, og alle har planer om videreføring. Evalueringens innretning har derfor vært å både samle erfaringer fra arbeidet som er gjort, men også å se på hvordan det kan utvikles videre framover. Evalueringen er slik mer å anse som en prosessevaluering enn som en sluttevaluering. Arbeidet med evalueringen er gjennomført i perioden november 2007 - juni 2008.

Prosjektleder har vært høgskolelektor Ingri-Hanne Brønne, som også har skrevet det meste av denne rapporten. Marianne Wahlstrøm har vært forskningsassistent, og har i tillegg til å delta i intervjuene og skrive referat fra disse, også skrevet rapportens kapittel to. Hun har videre deltatt med slutføring av rapporten. Forskningsjef Sidsel Sverdrup har hatt overordnet faglig ansvar og kvalitetssikret arbeidet.

Vi vil benytte anledningen til å takke brukerne av oppfølgingssentra for deltagelse, engasjement, og gode refleksjoner. En særlig takk går til brukere ved Vindfanget som også bidro med verdifulle innspill i utforming av spørreskjemaet. Vi vil dessuten takke lokale medarbeidere for god praktisk tilrettelegging av både fokusgruppeintervju og spørreskjemaundersøkelse. Dere har også bidratt med viktige innspill i ulike stadier av rapportskrivningen. En siste takk går til ledelsen ved oppfølgingsavdelingen ved Kirkens Sosialtjenestes hovedkontor for god dialog, åpenhet, og fleksibilitet.

Diakonhjemmet Høgskole

Oslo juni 2008

Sidsel Sverdrup

Forskningsjef

Forord	3
Sammendrag	7
1 Innledning	14
1.1 Bakgrunn	14
1.2 Tema og problemstillinger.....	15
2 Fagforståelse	17
2 Fagforståelse	17
2.1 Ideologi.....	18
2.2 Helhetstenkning	19
2.3 Metodikk.....	20
2.4 Brukermedvirkning.....	22
2.5 Praksis.....	22
3 Metode og datamateriale	24
3.1 Tre tilnærminger.....	24
3.1.1 Dokumenter	24
3.1.2 Spørreskjema	25
3.1.3 Fokusgruppeintervju.....	25
3.2 Utvalg og rekruttering	26
3.2.1 Deltakere i fokusgruppeintervju	27
3.2.2 Respondenter i spørreskjemaundersøkelsen.....	28
3.3 Generaliserbarhet	29
4 BARM-senteret, Hamar	31
4.1 Beskrivelse av virksomheten	31
4.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet.....	32
4.2.1 Om rekruttering	32
4.2.2 Om oppfølgingsarbeidet	33
4.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)	35
4.2.4 Om effekt av tiltaket.....	35
4.3 Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaer	36
4.4 Oppsummering og anbefalinger til BARM	40
4.4.1 Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema	40
4.4.2 Oppsummert anbefalinger	42
5 Bruhjørnet, Hokksund	44
5.1 Beskrivelse av virksomheten.....	44
5.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet.....	45
5.2.1 Om rekruttering	45
5.2.2 Om oppfølgingsarbeidet	46
5.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)	49
5.2.4 Om effekt av tiltaket.....	49
5.3 Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaer	50
5.4 Oppsummering og anbefalinger til Bruhjørnet.....	54
5.4.1 Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema	54
5.4.2 Oppsummert anbefalinger	56
6 Crux, Sandnes	58
6.1 Beskrivelse av virksomheten	58
6.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet.....	59
6.2.1 Om rekruttering	59
6.2.2 Om oppfølgingsarbeidet	60
6.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)	63
6.2.4 Om effekt av tiltaket.....	64

6.3	Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet.....	65
6.4	Oppsummering og anbefalinger til Crux	68
6.4.1	Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema	68
6.4.2	Oppsummert anbefalinger	70
7	Huset, Tromsø.....	72
7.1	Beskrivelse av virksomheten.....	72
7.2	Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet.....	72
7.2.1	Om rekruttering	73
7.2.2	Om oppfølgingsarbeidet	74
7.2.3	Om hjelperne (ansatte og frivillige)	76
7.2.4	Om effekt av tiltaket.....	77
7.3	Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet.....	78
7.4	Oppsummering og anbefalinger til Huset.....	82
7.4.1	Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema	82
7.4.2	Oppsummert anbefalinger	84
8	Jarlegården, Steinkjer	85
8.1	Beskrivelse av virksomheten	85
8.2	Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet.....	86
8.2.1	Om rekruttering	86
8.2.2	Om oppfølgingsarbeidet	87
8.2.3	Om hjelperne (ansatte og frivillige)	90
8.2.4	Om effekt av tiltaket.....	91
8.3	Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet.....	92
8.4	Oppsummering og anbefalinger til Jarlegården.....	95
8.4.1	Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema	95
8.4.2	Oppsummert anbefalinger	97
9	Kalfarhuset, Bergen	99
9.1	Beskrivelse av virksomheten	99
9.2	Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet.....	99
9.2.1	Om rekruttering	100
9.2.2	Om oppfølgingsarbeidet	101
9.2.3	Om hjelperne (ansatte og frivillige)	103
9.2.4	Om effekt av tiltaket.....	104
9.3	Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet.....	105
9.4	Oppsummering og anbefalinger til Kalfarhuset	108
9.4.1	Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema	109
9.4.2	Oppsummert anbefalinger	111
10	Tilja oppfølgingscenter, Skien	112
10.1	Beskrivelse av virksomheten	112
10.2	Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet	113
10.2.1	Om rekruttering	113
10.2.2	Om oppfølgingsarbeidet.....	114
10.2.3	Om hjelperne (ansatte og frivillige)	117
10.2.4	Om effekt av tiltaket.....	117
10.3	Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet	118
10.4	Oppsummering og anbefalinger til Tilja.....	122
10.4.1	Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema	122
10.4.2	Oppsummert anbefalinger	124
11	Vindfanget, Os	126
11.1	Beskrivelse av virksomheten	126

11.2	Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet	126
11.2.1	Om rekruttering	127
11.2.2	Om oppfølgingsarbeidet	128
11.2.3	Om hjelperne (ansatte og frivillige)	130
11.2.4	Om effekt av tiltaket.....	131
11.3	Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet	132
11.4	Oppsummering og anbefalinger til Vindfanget	135
11.4.1	Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema	135
11.4.2	Oppsummert anbefalinger	138
12.	Samlet vurdering og anbefaling til Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingsarbeid	139
12.1	Sterke sider ved Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingsarbeid	139
12.1.1	Medarbeiderne som oppfølgingsarbeidets sentrale ressurs	139
12.1.2	Fleksibilitet, tilgjengelighet og medvirkning	140
12.1.3	Profil å verne om	141
12.1.4	Positiv effekt av oppfølgingsarbeidet.....	142
12.2	Utfordringer knyttet til Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingsarbeid.....	143
12.2.1	Medarbeidernes ulike roller	143
12.2.2	Medvirkningens anatomi	145
12.2.3	Stort behov, begrensede ressurser	145
12.2.4	Ja takk – begge deler?	147
12.3	Forslag til utvikling av oppfølgingsarbeidet	148
12.4	”Dem er som oss – dem er mennesker!”	149
	Litteratur.....	151
	Vedlegg: Oppsummering av spørreskjema	152

Sammendrag

Kirkens Sosialtjeneste har siden opprettelsen i 1987, utviklet en lang rekke tiltak for oppfølging av mennesker med ulike støtte og rehabiliteringsbehov. En sentral målgruppe for arbeidet har vært personer med bakgrunn i rusavhengighet og kriminalitet. I 2004 ble det opprettet en egen oppfølgingsavdeling for arbeid med denne målgruppa i organisasjonen og i dag består denne avdelingen av åtte oppfølgingssentra (rusfrie arenaer) på landsbasis – samt ett lavterskeltiltak, tre boligtiltak, tre arbeidstreningstiltak og to boligprosjekter. Arbeidet finansieres gjennom avtaler med kommunene (ca. 35 %), stat (ca. 50 %) og resten gjennom gaver og fond/stiftelser (bl.a. Stiftelsen UNI, Helse og Rehabilitering m.fl.). Boligsatsningen er mulig takket være samarbeid med Husbanken, som finansierer en stilling ved hovedkontoret. Omsetningen i 2007 var på ca. 23 mill. kroner.

I oppfølgingsavdelingens årsmelding for 2007 går det frem at oppfølgingssentrene hadde kontakt med 564 personer og derav 235 brukere som var aktive og fikk tett oppfølging. Tiltakene hadde 32 ansatte i 26,25 årsverk, pluss 3,8 årsverk gjennom NAV og 68 frivillige medarbeidere. Kirkens Sosialtjeneste er en non-profit aktør, som ser seg selv først og fremst som et supplement til, og ikke en erstatning for, offentlige tjenester. Organisasjonen kan utøve lovpålagte tjenester på oppdrag fra det offentlige. Samarbeid med andre instanser står derfor sentralt. Kirkens Sosialtjeneste definerer sin diakonale profil i retning av et ønske om å møte hele menneskets behov både fysisk, psykisk, sosialt og åndelig/eksistensielt. I praksis realiseres dette i at arbeidet preges av en helhetstenkning med fokus på bolig og fritid, arbeid og utdanning, sosialt nettverk og sosial fungering, holdninger og verdier, fysisk og psykisk helse, økonomi og materielle forhold. Oppfølgingen skjer både før, under og etter soning av fengselsstraff eller behandling for rusavhengighet. Muligheten for gjennomføring av samfunnsstraff ved sentrene er et konkret eksempel på samarbeid mellom Kriminalomsorgen og Kirkens Sosialtjeneste. Stiftelsens overordnede verdier er respekt, kompetanse, dristighet og håp. Disse verdiene formuleres i visjonen ”Det finnes alltid muligheter!” Organisasjonen har som ambisjon å være ledende aktør på helhetlig oppfølging i Norge.

Kirkens Sosialtjeneste har nå ønsket å evaluere oppfølgingsarbeidet. Evalueringen er avgrenset til å fokusere på arbeidet som skjer i de åtte rusfrie oppfølgingssentra. Evalueringen tar utgangspunkt i at oppfølgingsarbeidet er etablert – og at organisasjonen ønsker å

videreføre dette. Målet vil slik ikke være å bare fokusere på resultatene av arbeidet, men også se framover på hvordan arbeidet kan videreutvikles. Evalueringen har hatt følgende problemstilling:

Hvilke faktorer virker hemmende eller fremmende for måloppnåelse i oppfølgingsarbeidet i Kirkens Sosialtjeneste, og hvilke forbedringspotensialer kan man peke på?

For å besvare problemstillingen, har følgende spørsmål vært sentrale:

- Hvordan vurderes kvaliteten på oppfølgingsarbeidet – hva fungerer godt og hva fungerer mindre godt?
- Hva virker rekrutterende til Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingssentra og hva kan være terskler for rekruttering av personer med bakgrunn fra rus og/eller kriminalitet.?
- I hvilken grad lykkes man med å nå målsetningen om brukervedvirkning?
- I hvilken grad fungerer samspillet mellom brukerne og medarbeiderne (ansatte og frivillige) ved Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingssentra?
- I hvilken grad erfarer brukerne å få bedret sin livskvalitet gjennom kontakten med Kirkens Sosialtjeneste?
- I hvilken grad bidrar oppfølgingsarbeidet til å begrense rusbruk og kriminelle handlinger?
- Hvordan samsvarer tjenesteinnhold og personalressurser med brukernes behov?
- I hvilken grad oppleves Kirkens Sosialtjeneste som et supplement til øvrig tjenesteapparat – og hva er eventuelt sterke og svake sider ved å være et slikt supplement?

Empirien i prosjektet ble skaffet til veie ved hjelp av tre hovedinnfallsvinkler. Den ene bestod av en gjennomgang av tilgjengelige dokumenter og skriftlig materiale. Den andre var et kortfattet spørreskjema som ble delt ut til flest mulig av brukerne som er i kontakt med oppfølgingsarbeidet. Vi fikk her svar fra 80 av de totalt 100-150 brukerne av oppfølgingssentra som fikk utdelt skjema. Den siste, som er prosjektets sentrale datainnsamlingsmetode, bestod av fokusgruppeintervjuer med sentrale informanter. Det ble gjennomført ett fokusgruppeintervju ved hvert av de åtte oppfølgingssentra. I disse intervjuene deltok mellom fire og sju informanter. Fokusgruppedeltakerne representerer en

gruppe brukere som har relativt lang erfaringstid fra oppfølgingsarbeidet, og består av både kvinner og menn. Aldersmessig er informantene våre fra tidlig i 20-årene til godt over 50.

Rapporten er i stor grad strukturert slik at vi behandler hvert oppfølgingscenter separat i egne kapitler. Dette fordi vi hadde en forforståelse om at de lokale forskjellene i tjenestetilbudet ville være store, både ut fra at sentra ligger i relativt ulike lokalsamfunn, har ulik driftstid, noe ulik organisering og ulike aktiviteter. Etter å ha gjennomført både intervjuer og spørreskjemaundersøkelse, så vi imidlertid at svært mange tilbakemeldinger gikk igjen – på tvers av geografisk lokalisering og det enkelte senters driftstid, organisering og aktivitetsinnhold. Vi fant det derfor som naturlig å samle slike sentrale tilbakemeldinger i et eget oppsummerende kapittel, og håper dette vil kunne tjene til at arbeidet med videreutvikling av tilbudet ikke bare gjøres lokalt, men også i dialog på tvers av hvert enkelt oppfølgingscenter. Vi vil kort presentere noen av våre sentrale observasjoner her:

Sterke sider ved oppfølgingsarbeidet til Kirkens Sosialtjeneste

Evalueringen bærer preg av høy brukertilfredshet med tilbudet. Særlig framheves medarbeiderne som en positiv og viktig ressurs i arbeidet. Dette gjelder både frivillige og ansatte medarbeidere. Komponenter knyttet til medarbeidernes holdninger, tilgjengelighet og kompetanse framheves positivt. Selv om brukerne til en viss grad oppfatter, og anvender, medarbeidergruppene ulikt, vurderer de at både frivillige og ansatte er på brukernes ”parti” – og at de viser spesiell omsorg og respekt for brukergruppa.

Våre informanter opplever også oppfølgingsarbeidet i Kirkens Sosialtjeneste som mer tilgjengelig, fleksibelt og hjelpsomt, enn hva de har erfart ellers i hjelpeapparatet. Flere informanter sier også at de mener at slik fleksibilitet gjør tilbudet mer effektivt – ved at man raskere imøtekommer brukernes behov, og slik unngår at problem får eskalere. Når det gjelder brukermedvirkning, gis det tilbakemelding om at informantene både erfarer å få medvirke til utforming av tilbudet på generelt nivå, og at de har stor innflytelse på egen rehabilitering/oppfølging. Til tross for noe ulik organisering av brukermedvirkningen ved de ulike sentra, sier så å si alle informanter at de opplever medarbeiderne ved sitt oppfølgingscenter som lyttende – og at de som brukere i stor grad er med på å bestemme innholdet i aktivitetene.

Et fellestrekk ved de ulike oppfølgingssentra på landsbasis, er at de profilerer seg som en rusfri arena for helhetlig oppfølging. Selv om man her finner lokale variasjoner i praktisering av profilen, ser man at alle har et tydelig krav om rusfrihet for brukere som oppholder seg på senteret. Informantene i vår undersøkelse ga sterk oppslutning til kravet om rusfrihet. Samtidig ble det i intervjuene også gitt uttrykk for at brukerne satte pris på at medarbeiderne ved senteret hadde forståelse for at sprekker/tilbakeslag kan oppstå – og at man da fikk tilbud om en viss oppfølging utenfor senterets fysiske lokaliteter.

Når det gjelder oppfølgingsarbeidets kristne/diakonale profil, synes det å være noe mer variasjon mellom sentra både når det gjelder innholdet i aktiviteter og hvor tydelig den åndelige profilen er. Alle våre informanter identifiserte sitt senter som forankret opp mot Kirkens Sosialtjeneste, men var ikke samstemte når det gjaldt innholdet i denne forankringen. De fleste mente at senteret er ”kristent”, men ga uttrykk for at dette var lite påtrengende i det daglige, og at de opplevde stor grad av frivillighet når det gjaldt tilslutning til aktiviteter med trosmessig innhold. Mange brukere vurderte at deres oppfølgingscenter slik skilte seg fra andre tilbud med tydeligere kristen profil, som eksempelvis Evangeliesenteret.

Et viktig element i evalueringen omhandler effekten av oppfølgingsarbeidet. Nyttir det? Våre informanter svarer et stort og samstemt ja på dette spørsmålet, men de identifiserer effekt på noe ulike livsområder. Flere uttaler seg generelt gjennom begrepet ”bedret livskvalitet”. Når de blir bedt om å konkretisere, er det særlig positiv effekt når det gjelder psykisk helse, arbeid/aktivitet på dagtid, samt reduksjon av rusmisbruk. Sammenhengen mellom ulike livsområder blir også vektlagt: styrking av sosialt fellesskap gir i tur bedre psykisk helse – som igjen fører til reduksjon av rusproblematikk og kriminalitet. Det kan også synes som om at de ulike sentra har prioritert noe ulike innsatsområder og at dette også gir seg til uttrykk gjennom brukernes opplevelse av effekt. Vi kommer mer inn på dette i rapportens ulike kapitler.

Utfordringer knyttet til oppfølgingsarbeidet til Kirkens Sosialtjeneste

Selv om evalueringen gjennomgående gir uttrykk for høy grad av brukertilfredshet og positiv vurdering av oppfølgingsarbeidet, mener vi også å ha identifisert visse utfordringer. Som nevnt gir våre informanter uttrykk for stor grad av tilfredshet med medarbeiderne ved oppfølgingssentra, men det kan synes som om at brukerne ikke er helt sikre på hva som er

medarbeidernes formelle mandat og funksjon. Dette gjelder særlig i rollefordelingen mellom frivillige og ansatte medarbeidere. Vi er usikre på om dette er et uttrykk for at heller ikke organisasjonen har avklart internt hva som skal være innholdet i de ulike rollene, eller om utfordringen snarere ligger i å kommunisere rolleinnholdet til brukerne ved senteret.

Videre kom enkelte informanter også inn på tematikk rundt stabilitet og kontinuitet i medarbeidergruppens tilstedeværelse på ”deres” senter. Man hadde ved enkelte senter opplevd at frivillige begynte og sluttet raskt – og at de ikke var til stede så ofte. Brukerne mente at slik ustabilitet fordret at ”kjernepersonalet” var desto mer til stede og at disse representerte en form for kontinuitet. Her ble gjerne daglig leder identifisert som viktigst. Fra vår side er det grunn til å påpeke at arbeidet kan bli sårbart dersom ansvaret slik plasseres på kjernemedarbeidernes skuldre, og at det er grunn til å se mer på oppfølging av den enkelte medarbeider, samt å etablere gode strukturer rundt hvert enkelt oppfølgingscenter.

En annen utfordring knyttes til grad av formalisering av brukermedvirkningen. Evalueringen peker på at vi her finner relativt stor variasjon mellom de ulike sentra. Selv om svært få informanter nevner konkrete forbedringsområder for brukermedvirkningen, stiller vi likevel spørsmål ved om man på sikt ville tjene på noe større grad av formalisering. I spørreskjemaundersøkelsen er det 11 respondenter som sier at det ikke vet om de er med på å påvirke aktivitetene - og kanskje er nettopp disse en gruppe som ville tjene på noe tydeligere strukturer for medvirkning. Flere informanter foreslår også flere brukerstyrte aktiviteter. Dette lanseres dels som en løsning på ressursituasjonen ved de aktuelle sentra og dels som et ledd i rehabiliteringen ut av livet som ”klient” eller ”bruker”.

Den utfordringen som identifiseres tydeligst i denne evalueringen, er brukernes behov for utvidelse av åpningstidene ved sitt senter. For mange av informantene dreide dette seg både om at senteret kunne være åpent litt lenger daglig (eller hver dag for de som ikke hadde det), og om at de gjerne skulle hatt et tilbud i helger og høgtider. Det sistnevnte ble kanskje vektlagt sterkest – og begrunnet med at mange erfarte disse dagene som mest utfordrende når det gjaldt å holde seg rusfri. Flere av brukerne som ønsket utvidete daglige åpningstider, sa også at de etter hvert hadde kommet i arbeid/sysselsetting. De hadde dermed problemer med å benytte seg av tilbudet på dagtid, selv om de følte behov for en viss oppfølging enda.

Mange av informantene problematiserte også utfordringer knyttet til ressursituasjonen ved hvert enkelt senter – da både med tanke på økonomi og personalressurser. De mente dette var vanskelig på flere måter. Først og fremst opplevde de uforutsigbarhet rundt sin egen rehabiliteringsprosess og livssituasjon. Flere sa tydelig at det var vanskelig for dem å tenke tanken på bortfall av dette tilbudet, som de nå var så avhengige av. Videre mente de også at det var synd at medarbeiderne ved senteret måtte bruke så mye av sin arbeidsdag på å fremskaffe finansiering – og problematiserte at personalressurser som ellers kunne kommet brukerne til gode, gikk med til kontakt med finansieringsinstanser.

Et tema som ikke kom opp i verken fokusgrupper eller spørreskjemaundersøkelse, men som likevel har opptatt oss etter å ha besøkt alle åtte oppfølgingssentra – dreier seg om målgruppene for arbeidet. Vårt inntrykk er at noen senter har rettet sitt tilbud primært mot brukere fra kriminalomsorgen, mens andre har rettet det mest mot personer som kommer fra rusbehandling. Dette formuleres ikke tydelig, tvert om sies det både på internett og i informasjonsbrosjyrer at oppfølgingssentra er et tilbud for begge målgruppene. Vi ser ikke at det er noen svakhet at slike forskjeller utkrystalliserer seg i tilbudet. Tvert om reiser vi spørsmålet om man ville tjene på utvikle tjenester som mer konkret rettes mot de ulike målgruppene – en form for spesialisering. Dette er noe som hvert enkelt senter må ta stilling til, ut fra sin kapasitet og eksisterende brukergruppe. Samtidig kan dette være et interessant tema for Kirkens Sosialtjeneste sentralt – ikke minst med tanke på framtiden for oppfølgingsarbeidet i organisasjonen.

Forslag til utvikling av oppfølgingsarbeidet

- Vi anbefaler at det innføres brukermøter/allmøter ved alle sentra.
- Det bør vurderes å utvikle brukerstyrte aktiviteter ved Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingssentra, i større grad enn hva som gjøres i dag.
- Vi ser behov for at Kirkens Sosialtjeneste utreder rollene som frivillig og ansatt i oppfølgingsarbeidet.
- Vi anbefaler at man ser mer på hvordan det lokale arbeidet med finansiering kan styrkes.
- Vi anbefaler at Kirkens Sosialtjeneste utarbeider en strategi for styrking av den lokale ledelsen av hvert enkelt oppfølgingssenter.

- Vi anbefaler at Kirkens Sosialtjenestes hovedkontor evaluerer dagens støttesystemer for medarbeiderne ved de lokale oppfølgingssentra, og at man også utreder eventuelle behov for ytterligere strukturer og ordninger rundt disse medarbeiderne.
- Vi anbefaler sterkt at Kirkens Sosialtjeneste viderefører den rusfrie profilen ved oppfølgingssentra.
- Vi anbefaler at Kirkens Sosialtjeneste innleder en diskusjon om målgruppene for oppfølgingsarbeidet – og eventuelt noe sterkere ”spesialisering” av aktivitetene.
- Vi anbefaler at man utreder inntaksprosedyrene ved de lokale oppfølgingssentra, med sikte på en tydeliggjøring av ansvarsforhold mellom de ulike samarbeidsinstansene i hver sak.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Kirkens Sosialtjeneste er en selvstendig diakonal stiftelse, som siden oppstarten i 1987 har utviklet en lang rekke tiltak for oppfølging av mennesker med ulike støtte- og rehabiliteringsbehov. Stiftelsen har i dag 21 virksomheter på landsbasis, med nærmere 300 ansatte og ca 100 frivillige. Arbeidsfeltene som dekkes, er barnevern, psykiatri, oppfølging, rehabilitering, rusbehandling og psykisk utviklingshemming. Kirkens Sosialtjeneste er en non-profit aktør, som utfører tjenester på oppdrag av det offentlige. Først og fremst er disse et supplement til, og ikke en erstatning for, offentlige tjenester. Kirkens Sosialtjeneste definerer sin diakonale profil i retning av et ønske om å møte hele menneskets behov både fysisk, psykisk, sosialt og åndelig/eksistensielt. Stiftelsens overordnede verdier er respekt, kompetanse, dristighet og håp. Disse verdiene formuleres i visjonen ”Det finnes alltid muligheter!” Organisasjonen har som ambisjon å være ledende aktør på helhetlig oppfølging i Norge.

Organisasjonen har nå ønsket å evaluere sitt oppfølgingsarbeid. Denne evalueringen tar for seg oppfølgingssentra. Oppfølgingsarbeidet har som målgruppe personer med bakgrunn i rusavhengighet og kriminalitet, både før under og etter soning av fengselsstraff eller behandling for rusavhengighet. Oppfølgingsavdelingen ble opprettet i 2004, og består i dag av åtte oppfølgingssentre (rusfrie arenaer), ett værested for rusavhengige, tre arbeidstreningstiltak, tre boligtiltak og to boligprosjekter. Arbeidet preges av en helhetstenkning med fokus på seks hovedområder:

- Bolig og fritid
- Arbeid og utdanning
- Sosialt nettverk og sosial fungering
- Holdninger og verdier
- Fysisk og psykisk helse
- Økonomi og materielle forhold

For å oppnå målsetningen om helhet, jobber Kirkens Sosialtjeneste tett i samarbeid med andre instanser, både i det offentlige tjenesteapparatet og med frivillige og ideelle organisasjoner. Kommunene, NAV-kontorene, kriminalomsorgen og rusapparatet identifiseres som svært sentrale i dette samarbeidet.

I forkant av denne evalueringen har det nylig vært foretatt en evaluering av det boligsosiale arbeidet i organisasjonen. Det er også gjennomført en evaluering av arbeidstreningen som ledd i en større evaluering av tilskuddsordningen for frivillige organisasjoner. Foreliggende evaluering går derfor ikke spesielt inn på arbeidstreningen, boligtiltakene og boligprosjektene, men fokuserer på det øvrige oppfølgingsarbeidet som finner sted ved organisasjonens oppfølgingssentra. Evalueringen tar utgangspunkt i at oppfølgingsarbeidet er etablert – og at organisasjonen ønsker å videreføre dette. Målet vil slik ikke være å bare fokusere på resultatene av arbeidet, men også se framover på hvordan arbeidet kan videreutvikles.

1.2 Tema og problemstillinger

Følgende problemstilling har vært i fokus for evalueringen:

Hvilke faktorer virker hemmende eller fremmende for måloppnåelse i oppfølgingsarbeidet i Kirkens Sosialtjeneste, og hvilke forbedringspotensialer kan man peke på?

For å besvare dette spørsmålet har vi søkt å analysere oppfølgingsarbeidet både ut fra hvordan det organiseres, hvordan det utøves i praksis - samt hvilken virkning det gir for brukernes livskvalitet. De sentrale spørsmål for evalueringen har vært:

- Hvordan vurderes kvaliteten på oppfølgingsarbeidet – hva fungerer godt og hva fungerer mindre godt?
- Hva virker rekrutterende til Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingssentra og hva kan være terskler for rekruttering av personer med bakgrunn fra rus og/eller kriminalitet.?
- I hvilken grad lykkes man med å nå målsetningen om brukermedvirkning?
- I hvilken grad fungerer samspillet mellom brukerne og medarbeiderne (ansatte og frivillige) ved Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingssentra?

- I hvilken grad erfarer brukerne å få bedret sin livskvalitet gjennom kontakten med Kirkens Sosialtjeneste?
- I hvilken grad bidrar oppfølgingsarbeidet til å begrense rusbruk og kriminelle handlinger?
- Hvordan samsvarer tjenesteinnhold og personalressurser med brukernes behov?
- I hvilken grad oppleves Kirkens Sosialtjeneste som et supplement til øvrig tjenesteapparat – og hva er eventuelt sterke og svake sider ved å være et slikt supplement?

Rapporten har tolv kapitler. Første kapittel etter innledningen vil kortfattet presentere fagforståelsen som oppfølgingsarbeidet baseres på, før vi deretter gir en skisse av det metodiske opplegget som er benyttet i denne evalueringen. Resultatene fra evalueringen formidles gjennom åtte kapitler – ett for hvert oppfølgingscenter. Kapitlene er strukturert slik at det først gis en kort presentasjon av det aktuelle senteret, deretter refereres brukernes erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuer og spørreskjemaundersøkelse, før det til slutt gis en oppsummering og anbefalinger for videre drift. Mot slutten av rapporten kommer et kapittel som oppsummerer de mest sentrale tema som er framkommet i evalueringen, samt at vi presenterer noen forbedringsforslag vi vurderer som sentrale i videreutviklingen av oppfølgingsarbeidet i Kirkens Sosialtjeneste.

2 Fagforståelse

Av Marianne Wahlstrøm

Kirkens Sosialtjeneste bygger oppfølgingsarbeidet på en faglig forståelse hvor det er sammenheng mellom ideologi, fagforståelse ut fra en helhetstenkning, metodikk, brukermedvirkning og praksis. Dette kapittelet er bygget rundt denne strukturen. Den faglige forståelsen sier noe om teorier, erfaringer, forskning, årsakssammenhenger og viser en helhetlig tenkning rundt hva man antar virker.

Kirkens Sosialtjeneste skal, ifølge strategisk plan for 2007-2010, være en ledende aktør i Norge på helhetlig oppfølging. Målgruppen er personer med bakgrunn i rusavhengighet og kriminalitet. Alle skal få et tilbud ut fra individuelle behov og forhold.

Oppfølging før, under og etter soning eller rusbehandling kan være avgjørende for den positive effekten alle ønsker. Det svakeste leddet i behandlingsskjeden er oppfølging etter soning eller rusbehandling. ”Problemet er ikke å slutte med heroin. Problemet er å begynne et nytt liv” (Furuholmen 1993). I denne fasen er det viktig å bygge opp en identitet som rusfri. Utfordringen som ligger i å starte et nytt liv, med å etablere seg i en ny livssituasjon i forhold til bolig, økonomi, skole, arbeid, nettverk og fritid, er satsningsarbeidet til oppfølgingstjenesten. Tidligere rusmisbrukere havner ofte i gapet mellom ensomhet, brutte relasjoner, skyld og skam, og gode relasjoner og integrering (Haukvik 2005). Kirkens Sosialtjeneste arbeider aktivt for å etablere rusfrie nettverk.

Oppfølgingssentrene hovedmålsetting er å tilby aktivisering, samtaler og rådgivning der sosialt fellesskap og nettverksjobbing er sentrale elementer. For å ivareta et helhetlig tilbud, er samarbeid med andre offentlige og frivillige instanser sentralt i arbeidet. Kirkens sosialtjenestes oppfølgingsarbeid bygger på en helhetstenkning. Helhet gir seg uttrykk i at fokuset ved oppfølgingssentrene retter seg mot flere livsområder og arenaer som bolig og fritid, arbeid og utdanning, sosialt nettverk og sosial fungering, fysisk og psykisk helse, holdninger og verdier, økonomi og materielle forhold (Kirkens Sosialtjeneste 2007b).

2.1 Ideologi

Verdigrunnet og menneskesynet utgjør ideologiens stamme. Kirkens Sosialtjeneste har et verdigrunnlag som sier at alle mennesker skal oppleve seg verdifulle og verdsatt. Et menneskesyn beskriver menneskets situasjon i tilværelsen, beskriver hva som er menneskets muligheter og begrensninger og antyder hva som er menneskets oppgaver uten å bestemme detaljene. Menneskesyn handler om hvilken holdning vi har til mennesket (bevisst eller ubevisst), og hvilken verdi vi syns mennesket har. Hva ser vi på som det spesielle ved mennesket? Hvordan møter du mennesker? Det menneskesynet du har, virker inn på hvordan du snakker med, behandler eller møter andre, altså hvordan du er mot andre.

Kirkens Sosialtjeneste bygger på et kristent menneskesyn og arbeider ut fra troen på enkeltmenneskets unike og ukrenkelige verdi, og mulighet til å utvikle egne ressurser. Kirkens Sosialtjenestes visjon er ”Det finnes alltid muligheter”. Verdiene de vil skal være ledende for sitt arbeid er respekt, kompetanse, dristighet og håp (Kirkens Sosialtjeneste 2007b).

Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet (plan for diakoni i Den norske kirke). Den diakonale profil skal vises gjennom de verdier og holdninger som preger arbeidet ved oppfølgingssentrene. Kirkens Sosialtjeneste mener at alle mennesker har krav på å bli møtt med respekt, omsorg og kjærlighet. De ønsker å møte alle som hele mennesker, hvor både psykiske, fysiske, sosiale og åndelige behov ivaretas. De mener at mennesket må forstås ut fra en sammenheng hvor både kulturelle, økonomiske forhold og det sosiale nettverket spiller inn.

Oppfølgingsarbeidet skal preges av verdigrunnet og et positivt menneskesyn. Kirkens Sosialtjeneste mener at alle mennesker, gitt de riktige forutsetninger, kan utvikle modenhet og ansvarlighet, og at mennesket både er meningssøkende og meningsskapende. De mener at mennesket skal møtes på en ikke moraliserende måte med tydelige grenser og konsekvenser, og mener at mennesker må ta ansvar for sine valg og handlinger.

2.2 Helhetstenkning

Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingsarbeid bygger på en helhetstenkning. Helhet gir seg uttrykk i at fokuset ved oppfølgingssentrene retter seg mot flere livsområder og arenaer som bolig og fritid, arbeid og utdanning, fysisk og psykisk helse, sosialt nettverk og sosial fungering, holdninger og verdier, økonomi og materielle forhold (Kirkens Sosialtjeneste 2007b). De mener det er avgjørende å se disse livsområdene og arenaene i sammenheng for å oppnå gode resultater. ”Vellykket reintegrering i samfunnet kan ikke sikres gjennom enkelttiltak, men må ta utgangspunkt i helhetlig forståelse av marginaliseringens omfang i denne gruppen (FAFO 2004:7).

Oppfølgingsarbeidets ansatte har stor faglig bredde. Her finnes blant andre sosionom, teolog, jurist, sykepleier, diakon, barnevernpedagog, vernepleier, fengselsbetjent og pedagog, hvorav flere med videreutdanninger. De frivillige er også en stor ressurs som gjør at deltakerne på oppfølgingssentrene får et utvidet sosialt nettverk. De frivillige er personer som gir omsorg og setter grenser. De er med på mange av aktivitetene ved de ulike sentrene.

Behovet er stort for å styrke oppfølgingsarbeidet for personer med bakgrunn i rusavhengighet og kriminalitet. I regjeringens handlingsplan mot rusproblemer (2006-2008) blir spesielt tilrettelagte tiltak etterspurt. Det står videre at det må bli bedre samordning og koordinering av tjenestene slik at rusmisbrukere kan få hjelp med sin avhengighet, helseproblem og sosiale problemer på samme tid. Arbeidstrening, boligtiltak og oppfølging både for personer som ruser seg daglig og andre som er kommet langt i sin rehabilitering er nødvendig. Det er dokumentert at samtidighet i innsatsen bidrar til bedre resultat. Kirkens Sosialtjeneste har en unik mulighet til å kunne følge brukerne over ulike ansvars- og forvaltningsnivåer.

Fagforståelsen skal blant annet utvikles gjennom evalueringer av tjenesten, slik denne rapporten er et eksempel på. Oppfølgingstjenesten er opptatt av individuelle, sosiale, psykologiske, eksistensielle, biologiske og samfunnsmessige årsaker til rusavhengighet og kriminalitet og helhetlig tenkning rundt hva som virker. Forskning viser at uansett ideologi og behandlingsformer så er kvaliteten på relasjonene og tidsaspektet avgjørende for behandlingsresultat. Den helhetlige tenkningen til oppfølgingstjenesten skal kjennetegnes ved

en bevisst og reflektert integrasjon av samfunns- og åndsvitenskapene (fag som filosofi, idéhistorie, etikk, livssyn osv.). Det er et ønske at profesjonaliteten skal være kjennetegnet ved en bevisst og reflektert integrasjon av det fellesfaglige og personlige (Leenderts 1996).

Helhetstenkningen viser seg også i det utstrakte samarbeidet oppfølgingssentrene har med andre instanser. De samarbeider blant annet med ulike deler av det kommunale hjelpeapparatet, kriminalomsorgen, NAV, brukerorganisasjoner, lavterskeltak, behandlingstilbud, kirke, fengsel, politi, rettsvesen, sykehus, Husbanken, departementer, Sosial- og helsedirektoratet (nå Helsedirektoratet), psykiatritjenesten og diakonale- og andre frivillige organisasjoner alt ut fra hvilket behov den enkelte bruker har.

2.3 Metodikk

Metodikk er en samlebetegnelse for teori, metode og modeller. Som metodisk hovedfokus har oppfølgingsarbeidet en styrkebasert modell. ”En slik modell er opptatt av å avdekke den enkeltes sterke sider og ressurser, for at disse kan danne utgangspunkt for vedkommendes gjenintegrering i samfunnet” (FAFO 2003:87). Den enkeltes motivasjon er et fundament for videre samarbeid, og alle skal kunne få et tilbud ut fra individuelle behov og forhold uavhengig av funksjonsnivå.

Personer som har sonet dom i fengsel eller har vært innlagt på rus- eller psykiatrinstitusjon står overfor en overgang som de er mer eller mindre forberedt på. Forskningslitteraturen sier nokså entydig at disse overgangene representerer en kritisk fase i forhold til tilbakefall (Faf0 2004). I tillegg kommer kriterier for å integreres i samfunnet utenfor fengsel og institusjon. For noen vil dette bety rehabilitering - å bygge videre på tidligere utdanning og arbeid, fritidsaktiviteter, familie og øvrige nettverk, og føre personen tilbake til et funksjonsnivå som har eksistert tidligere (Dahl m.fl. 2002). For andre dreier det seg om habilitering – å mestre noe de ikke har kunnet tidligere.

”Ruslivet er skapt av sosiale forhold og opprettholdt av sosiale spilleregler som misbrukeren lærer seg i misbruket. Behandlingen går med andre ord ikke til å ”lege noe sykt”, men å lære eleven til å oppdage nye sider ved seg selv og

omsette denne kunnskapen i livet sitt” (Tjersland i Haukvik 2005:26).

En styrkebasert modell tar utgangspunkt i en aktiv målsetting om hva som skal til for å få til en god gjenintegrering i samfunnet etter endt soning eller annet institusjonsopphold, og ikke hva som kan hindre tilbakefall. En styrkebasert modell er opptatt av hva den enkelte, og de øvrige i reintegreringsprosessen, kan bidra med og gjøre, basert på en forståelse av atferdsendring som en prosess som beveger seg fremover også gjennom tilbakefall (Fafø: 2004).

Alle mennesker er sårbare. Vi må finne ut hvorfor noen enkeltpersoner i belastende situasjoner har mer «teflon» enn andre, og forsøke å anvende denne kunnskapen til å hjelpe dem som ikke utvikler motstandskraft. Hovedoppgaven ligger ikke i å lete etter faktorer som får personen til å føle seg vel, men å finne de faktorer som gjør at personen kan møte hverdag og motgang med styrke. Motstandskraften bygges opp ved å stimulere personens egne indre ressurser.

Løsningsfokusert tilnærming (LØFT) kan benyttes som en del av en styrkebasert modell. LØFT ser etter de positive sidene ved personen, og fokuserer på løsninger og ressurser hos individet. Dette gjøres ved å trekke fram positive sider eller hendelser og oppfordre til gjentakelse av dette. Ved å fokusere på brukeren, øker troen på denne og får fokuset vekk fra at den profesjonelle hjelperen sitter inne med alle svarene. ”Innen løsningsfokusert tilnærming tenker en seg at alle mennesker har i seg (deler av) de ferdigheter og ressurser som er nødvendig for å skape sine egne gode nok løsninger” (Langslet 1996:87). LØFT har fokus på framtid og nåtid, mener at klienten er ekspert og at endring og samarbeid er uunngåelig.

Det blir sentralt å finne områder der brukerne kan erfare mestring, der de kan hente styrke gjennom fellesskap og komme fram til en forståelse av belastningene de har vært gjennom, slik at livet igjen kan oppleves som kontinuerlig og meningsfylt.

2.4 Brukermedvirkning

”Brukermedvirkning inngår som en viktig del av Sosial- og helsedirektoratets nasjonale strategi for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten ”- og bedre skal det bli!”. Å involvere brukere og gi dem innflytelse er en avgjørende del i kvalitetsprosessen. ”Styrk brukeren ” er navnet på et av de 5 strategiske innsatsområdene i denne strategien” (Sosial- og helsedirektoratet 2006:5).

Brukermedvirkning har en åpenbar egenverdi i at mennesker som søker hjelp, på linje med andre, gjerne vil styre over viktige deler av eget liv, motta hjelp på egne premisser og bli sett og respektert i kraft av sin grunnleggende verdighet. Dersom brukeren i større grad kan påvirke omgivelsene gjennom egne valg og ressurser, vil det kunne påvirke selvbildet på en positiv måte og dermed styrke brukerens motivasjon. Dette vil dermed kunne bidra positivt til brukerens bedringsprosess, og således ha en terapeutisk effekt. I motsatt fall kan den hjelpeløsheten mange brukere opplever bli forsterket (ibid:9).

Kirkens Sosialtjeneste mener brukermedvirkning er en forutsetning i arbeidet om å bidra til økt livskvalitet og erfaring i å mestre eget liv. Brukermedvirkningen kommer til uttrykk blant annet gjennom skriftlige samarbeidsavtaler. Brukerne tas også med på råd rundt den daglige driften og kommer med forslag til aktiviteter og utforming av arbeidet ved oppfølgingssentrene.

2.5 Praksis

Ideologien, fagforståelsen og metodikken skal vise seg i det praktiske arbeidet ved oppfølgingssentrene. Det er det denne rapporten setter fokus på når vi har spurt brukerne om deres erfaringer rundt rekruttering, selve oppfølgingsarbeidet, frivillige og ansatte og ikke minst om effekten av tjenesten som tilbys. I hvilken grad klarer oppfølgingssentrene å oppfylle sin hovedmålsetting om å tilby aktivisering, samtaler og rådgivning der sosialt fellesskap og nettverksjobbing er sentrale elementer? Og i hvilken grad mener brukerne at oppfølgingssentrene samarbeider med andre instanser?

Kan en ”måle” en forandring i noens liv? Den beste måten å finne ut dette på er ifølge Finstad (1990) forståelse og innlevelse, ved hjelp av brukernes egne ord: ”Det de har opplevd, trenger ikke å være synlig for andre. Men ved å snakke med dem kan vi få høre hva de selv mener er viktig”.

3 Metode og datamateriale

Dette kapittelet beskriver våre valg av metode og design for undersøkelsen. Vi vil også beskrive utvalget – og hvordan vi gikk fram for å få dette. Prosessevalueringer med siktemål å forandre og forbedre prosesser gjør seg best nytte av kvalitative design, men denne evalueringen har også en mindre kvantitativ komponent. Empirien i prosjektet ble skaffet til veie ved hjelp av tre hovedinnfallsvinkler. Den ene bestod av en gjennomgang av tilgjengelige dokumenter og skriftlig materiale. Den andre var et kortfattet spørreskjema som ble delt ut til flest mulig av brukerne som er i kontakt med oppfølgingsarbeidet. Den siste, som er prosjektets sentrale datainnsamlingsmetode, bestod av fokusgruppeintervjuer med sentrale informanter. Vi har i denne undersøkelsen vektlagt å få tilgang til brukernes erfaringer med tjenesten – og det er slik brukerne som er informanter både i fokusgruppeintervju og spørreskjemaundersøkelse.¹

3.1 Tre tilnærminger

3.1.1 Dokumenter

Vi ønsket i denne rapporten å kunne gi korte presentasjoner av hvert oppfølgingscenter, samt å gi en liten innføring i oppfølgingsarbeidets fagforståelse. Førstnevnte er integrert i devalueringen av hvert enkelt senter, mens sistnevnte danner grunnlag for kapittel to i rapporten. Dette har vært en begrenset del av prosjektet, men vi vurderer at det danner en nødvendig forståelsesramme for videre analyse. Til grunn for arbeidet har vi lagt de sentrale dokumenter som arbeidet er tuftet på. Dels er dette organisasjonens årsmeldinger fra 2007 og dels er det ulike dokumenter som beskriver ideologi, metodikk og praksis.

---

¹ De ulike lokale oppfølgingssentra opererer med litt ulike termer på sin brukergruppe. Noen snakker om brukere, andre om deltakere. Vi har i denne evalueringen primært benyttet termene fokusgruppedeltaker og informant om de som deltok i intervjuer, respondent om de som svarte på spørreskjemaer og generelt bruker om de som kommer til oppfølgingscenteret for å få oppfølging.

3.1.2 Spørreskjema

På bakgrunn av dokumentgjennomgangen, samt problemstillingene og bestillingen for øvrig, ble det utarbeidet et spørreskjema for bruk i en spørreundersøkelse. Spørreskjemaet fokuserte på relativt få, kvantifiserbare spørsmål – der tematikken var erfaringstid i tiltaket, omfang av tjenestebruk, opplevelse av effekt og vurdering av noen kvaliteter ved oppfølgingsarbeidet. Vi tok høyde for at brukergruppa kunne ha varierende erfaring med bruk av denne type spørreskjema, og gjorde derfor skjemaet enkelt å både forstå og fylle ut. Spørsmålene ble utformet i dialog med Kirkens Sosialtjenestes hovedkontor, og i tillegg gikk noen brukere gjennom skjemaet på forhånd for å kvalitetssikre både forståelighet og relevans.

Spørreskjemaet ble sendt ut i midten av mars 2008 – etter at fokusgruppeintervjuene var gjennomført. Vi ba om at respondentene skulle legge sitt spørreskjema i en blank konvolutt, og levere det til oppfølgingssenteret lokalet – for samlet innsending til oss. Vi ba om at skjemaene skulle returneres i midten av april, men pga enkelte utfordringer knyttet til avvikling av påskeferie og byråkrati inn mot kriminalomsorgen, fikk vi den siste bunken av skjema først i begynnelsen av juni.

3.1.3 Fokusgruppeintervju

For å kunne besvare evalueringens overordnede problemstilling, samt peke på forbedringspotensialer og veien videre, vurderte vi det som nødvendig å også benytte mer kvalitative tilnærminger for informasjonsinnhenting. Her valgte vi å benytte fokusgruppeintervjuer som metode. Fokusgruppeintervjuer er en form for strukturert gruppesamtale med informanter som samles for å utveksle erfaringer om et gitt tema. Litt forenklet kan man si at det er forskeren som styrer fokus for samtalen, og informantene som fyller den med innhold. Fordelen med å benytte fokusgrupper fremfor å intervju informantene enkeltvis, er at de her forholder seg til hverandres meninger. Gruppedeltakerne hjelper hverandre med andre ord til å tenke og huske erfaringer og hendelser, og å forstå og tolke dem.

Evalueringen fokuserer på både sterke og svake sider ved et tjenestetilbud som brukerne er avhengig av. Derfor kunne tematikken være følsom. Vi vurderte at deltakerne i en gruppe kunne stå sammen og finne støtte hos hverandre – noe individuelle intervjuer ikke åpner for. Samtidig kunne deltakerne hente inspirasjon fra hverandre og gi hverandre nye assosiasjoner.

Videre har metoden den fordel at den kan virke noe tidsbesparende. Styring av et fokusgruppeintervju er imidlertid sentralt. Vi opererte i denne evalueringen med en intervjuguide som identifiserte sentrale spørsmål, men samtidig hadde rom for at informantene kunne svare åpent på spørsmålene – og at dialogen kunne utvikles. På denne måten styrte vi intervjuene etter samme mal i fokusgruppene, samtidig som informantene kunne svare uten å være bundet av på forhånd strukturerte svarkategorier. Vår vurdering er at dette fungerte noe varierende – i enkelte av fokusgruppene fløt samtalen veldig lett og assosiasjonene var rike, mens vi i andre fokusgrupper endte opp med å strukturere samtalen relativt stramt opp mot guiden. Temaområdene for fokusgruppeintervjuet var:

- Brukernes erfaring med, og vurdering av, rekruttering og informasjon om tiltaket
- Brukernes vurdering av styrker og svakheter ved selve oppfølgingsarbeidet
- Brukernes opplevelse av effekt av oppfølgingsarbeidet.

Fokusgruppeintervjuene varte mellom 1,5 – 2,5 timer. Vi la inn en-to pauser, og prøvde også å være lydhøre for at enkelte informanter opplevde intervjusettingen som krevende. Vi var to personer som gjennomførte intervjuene – der den ene hadde som hovedansvar å gjennomføre samtalen, og den andre skrev referat. Underveis i fokusgruppeintervjuet fikk brukerne innblikk i hva som ble referert fra samtalen – og kunne slik å korrigere eventuelle misforståelser. Referatene utgjør det empiriske kildegrunnlaget fra disse intervjuene.

3.2 Utvalg og rekruttering

Denne evalueringen har hatt som formål å få brukernes stemme i tale, og brukerne har derfor blitt identifisert som informanter både i fokusgruppeintervju og i spørreskjemaundersøkelsen. I kraft av at man i spørreskjemaundersøkelsen registrerte enkelte personopplysninger, ble prosjektet vurdert meldepliktig i tråd med Personopplysningsloven og Personvernombudets retningslinjer. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS ved Personvernombudet for forskning, har derfor gjennomgått prosjektet - og anbefalt dette.

Det gis i det følgende en beskrivelse av informantgruppene i prosjektet og framgangsmåte for rekruttering av disse:

3.2.1 Deltakere i fokusgruppeintervju

Vi gjennomførte fokusgruppeintervjuer ved alle de åtte oppfølgingssentra på landsbasis. Vi ønsket i fokusgruppeintervjuene å komme i kontakt med informanter som hadde en viss erfaring med tjenestene – og ikke bare hadde besøkt tiltaket en gang eller to. Det var også ønskelig å ha både kvinner og menn – og gjerne personer med noe ulik alder. Samtidig var det viktig for oss å ivareta prinsipper om frivillighet og vi søkte derfor å rekruttere informanter ved å først dele ut informasjon om evalueringen, for så å be brukerne selv om å melde seg, dersom de var interesserte i å delta. Medarbeiderne ved oppfølgingssentra ble svært viktige i denne prosessen, både som formidlere av informasjon om evalueringen – og dessuten som personer som kunne legitimere vår tilstedeværelse. Vi sendte derfor ut intervjuguiden til medarbeiderne, samt ba dem om å dele ut informasjonsskriv og samtykkeerklæring.

Vi bestemte at vi ville foreta en trekning dersom flere meldte seg enn hva vi hadde kapasitet til i gruppene. Dette ble ikke nødvendig. Det ideelle antall deltakere i en fokusgruppe ligger mellom fem og åtte - og med tanke på forfall inviterte vi i utgangspunktet åtte personer til hvert intervju. I praksis ble gruppene bestående av mellom sju og fire deltakere. Vi erfarte at en gruppe på sju ble i største laget – fordi det da ble vanskelig for alle å komme til orde, intervjuet strakk ut i tid, samt at der oppstod mindre gruppesamtaler på siden av selve fokusgruppeintervjuet. Det ideelle for vår del ble grupper på ca fem personer. Det var videre noe varierende hvordan gruppene ble sammensatt fra sted til sted. Med unntak av ett intervju, var det både menn og kvinner tilstedes. Aldersmessig var spennet fra tidlig i 20-årene til godt over femti.

Informantene i alle fokusgruppeintervjuene vurderte selv at de var relativt representative for brukergruppa ved sitt senter når det gjaldt omfang og type problematikk, men ved et par intervjuer vurderte informantene at de selv representerte kjernegruppa av brukere (altså de som benyttet senteret oftest). De mente imidlertid at vurderingene ikke ville vært særlig annerledes om vi intervjuet mer perifere brukere. Hvorvidt dette stemmer eller ikke, er vanskelig å ta stilling til, men vi vurderer at vi i stor grad har fått snakke med nøkkelinformanter ved de ulike sentra – noe som også var i tråd med vår intensjon.

3.2.2 Respondenter i spørreskjemaundersøkelsen

Som nevnt tidligere, var det ønskelig å supplere fokusgruppeintervjuene med en spørreskjemaundersøkelse, der vi innhentet informasjon av noe mer kvantitativ art. I denne delen av undersøkelsen tilstrebet vi å komme i kontakt med så mange brukere som mulig, men vurderte at vi ut fra av hensyn til konfidensialitet og prinsipp om frivillighet, ikke ville sende skjemaet til brukernes hjemmeadresse. I stedet gjorde vi det tilgjengelig i lokalene til hvert oppfølgingssenter. Et par oppfølgingssenter valgte også å sende en bunke skjemaer til fengslene, for å nå brukere som ikke selv hadde mulighet til å oppsøke senteret. Sammen med skjemaet, la vi også ut informasjon om prosjektet og prosedyrene for ivaretagelse av personvern. De brukerne som ønsket å delta i undersøkelsen, fylte så på eget initiativ ut skjemaet og leverte det inn anonymt. Vi kartla at de åtte oppfølgingssentra på undersøkelsestidspunktet hadde kontakt med mellom 100 og 150 personer. Vi fikk respons fra 80 av disse – fordelt på alle de åtte oppfølgingssentra. Vi velger i rapporten primært å omtale disse som respondenter – i kontrast til fokusgruppedeltakerne som gjerne omtales som informanter.

Vi valgte å knytte spørreskjemaundersøkelsen til hvert enkelt senter, og kunne identifisere visse forskjeller både i alder og erfaringstid for respondentene fra ulike senter. Dette blir gjort rede for i de aktuelle kapitlene, men vi vil her kort omtale det samlede utvalget:

Det var femtisevni menn og tjuetre kvinner som svarte på spørreskjemaet. Sju respondenter var i alderen 18-25 år, tjueto var i alderen 26-35 år, førtitre var i alderen 36-50 år og åtte var over 51 år. Det kan synes som om at respondentene her utgjør en relativt ”erfaren” brukergruppe. Førtitre personer hadde hatt kontakt med sitt oppfølgingssenter i mer enn ett år, ni hadde vært i kontakt i mindre enn ett år, men mer enn et halvt år, tjueto hadde hatt oppfølging i mindre enn et halvt år, men mer enn en måned og fem hadde hatt kontakt med senteret mindre enn en måned, men mer enn en gang. En respondent hadde første kontakt med senteret da spørreskjemaet ble fylt ut.

Hyppigheten i kontakten varierer, men femti av respondentene var i kontakt med sitt oppfølgingssenter flere ganger hver uke. Fjorten var i kontakt ca en gang hver uke, tretten hadde kontakt to-tre ganger hver måned, en hadde kontakt en gang pr måned og to hadde kontakt ca annenhver måned. Alle respondentene, med unntak av to, oppga at de også hadde

kontakt med andre deler av hjelpeapparatet – der NAV/sosialtjenesten definitivt var instansen som flest hadde kontakt med.

3.3 Generaliserbarhet

Denne evalueringen baseres først og fremst på et kvalitativt materiale. I dette ligger at vi mer søker utdypende beskrivelser av mangfoldet i den praktiske virksomheten, heller enn å gjøre rede for klare årsakssammenhenger mellom intervensjoner og effekt. Det sentrale har vært å formidle hvordan noen brukere erfarer og vurderer tjenesten, de mottar ved sitt lokale senter. Vi har videre prøvd å utvide dette bildet ved å også hente inn noen kvantitative mål på tiltakene og deres brukere. Gjennom dette har brukernes brede erfaringsbakgrunn fra både det aktuelle oppfølgingsarbeidet og andre behandlingstiltak bidratt til å belyse arbeidet fra ulike perspektiv.

Vår antakelse var at vi kom til å finne store variasjoner i oppfølgingsarbeidet – og at det ville bli vanskelig å si noe mer overordnet om tilbudet. Denne antakelsen baserte vi på at vi på forhånd leste dokumenter som tilsa at ulike sentra hadde relativt ulik profil hva angikk aktiviteter, brukergruppe og driftstid. Derfor har det vært interessant å registrere at fokusgruppesamtalene i svært stor grad ga oss synonyme bilder på både styrker og utfordringer i arbeidet. Selvsagt finnes det også lokale forskjeller, og mangfoldet av både mennesker og aktiviteter er stort. Et eksempel på dette finner vi i begrepsbruken ved ulike sentra. Noen omtaler menneskene som benytter tjenesten som *brukere*, mens andre omtaler dem som *deltakere*. Vi har i denne evalueringen primært benyttet termene *fokusgruppedeltaker* og *informant* om de som deltok i intervjuer, *respondent* om de som svarte på spørreskjemaer - og generelt *bruker* om de som kommer til oppfølgingscenteret for å få oppfølging. Tilsvarende omtales også medarbeidergruppene litt ulikt. Vi har valgt å benytte begrepet medarbeider som en samlebetegnelse på både frivillige og ansatte, og heller tydeliggjort de gangene vi snakker om den ene eller andre gruppen. Vi har da benyttet termene *ansatt* og *frivillig*.

Vi ser at utvalget av informanter kan ha en svakhet ved at medarbeiderne i Kirkens Sosialtjeneste aktivt har bidratt i rekruttering av både informanter og respondenter – samt at det også er disse som har stått for mye av informasjonen til brukerne. Det vil alltid være en

fare for at man gjennom slike rekrutteringsprosedyrer kommer i kontakt med brukere som enten føler spesiell lojalitet til sitt senter, eller som er redd for sanksjoner ved å uttale seg negativt. Samtidig vurderer vi at nettopp bruken av medarbeiderne i rekrutteringssituasjonen, har senket tersklene for å komme i kontakt med brukere som i utgangspunktet kan ha vært svært skeptiske til å la seg intervju. Dette ble også direkte uttrykt under et par intervjuer – der brukerne på forhånd hadde vært svært nervøse for samtalen. Disse brukerne sa at det hadde vært en støtte for dem at medarbeiderne var til stede for dem både før og etter intervjusituasjonen.

Vi har søkt å kvalitetssikre arbeidet ved å referere for fokusgruppedeltakerne hva vi har skrevet underveis i intervjuet. Vi åpnet også for at disse informantene kunne ta kontakt etter intervjuet, dersom de ønsket å endre/modifisere noe av det de hadde sagt. Vi har videre operert med informert, frivillig samtykke – og slik gitt rom for at informantene kunne trekke seg underveis.

Vi vil i det følgende gå inn i resultatene fra intervjuer og spørreskjemaundersøkelser fra Kirkens Sosialtjenestes åtte oppfølgingscenter. Hvert senter presenteres i ett eget kapittel.

4 BARM-senteret, Hamar

4.1 Beskrivelse av virksomheten

BARM oppfølgingscenter utgjør sammen med tre andre virksomheter, Hamartiltakene. Felles for virksomhetene er at Kirkens Sosialtjeneste, som ideell stiftelse, samarbeider med frivillige og kommunen om helhetlig oppfølging av mennesker som har, eller har hatt, problemer knyttet til rus og kriminalitet. Det tilbys booppfølging gjennom Folkestadsgate boligtiltak, arbeidstrening gjennom Hamar Tjenestecentral, lavterskeltjenester gjennom Værestedet Arbeideren og rusfri oppfølging gjennom BARM-oppfølgingscenter. Det vil i denne evalueringen kun settes fokus på BARM-oppfølgingscenter.

BARM-oppfølgingscenter ble startet i 1996, og gir tilbud til voksne personer som ønsker støtte til å legge rus og/eller kriminalitet bak seg. Senteret kan gi tilbud om gjennomføring av samfunnsstraff, gjerne i samarbeid med Hamar Tjenestecentral. Arbeidet baseres på individuelle avtaler som inngås etter en førstegangssamtale der brukerbehovene blir kartlagt, i tillegg til at brukeren får informasjon om oppfølgingstilbudet. Samarbeid med andre instanser står sentralt. Oppfølgingsarbeidet retter seg mot hele brukerens livssituasjon, som bolig, helse, arbeid/utdanning og nettverk. Arbeidet har et langsiktig perspektiv, og tiltaket er basert på veiledning, medvandring og fellesskap. Senteret etablerer kontakt med brukerne før, under og etter løslatelse fra soning eller institusjonsopphold. Aktivitetene på senteret er mangfoldige: dagsturer, trening, hyggekvelder etc.

Senteret har ca 30 brukere – hvorav 20 regnes som aktive. Brukerne er av begge kjønn og har ulike problematikker. Det er to ansatte og syv frivillige ved senteret. Frivillige er en viktig ressurs i arbeidet, og særlig vurderes samarbeidet med RIO (rusmisbrukernes interesseorganisasjon) som sentralt.

4.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet

Fokusgruppeintervjuet ble avholdt på Hamar i februar 2008. Det var til stede to kvinner og fire menn under intervjuet. Vi vil her formidle noen av brukernes erfaringer og vurderinger av oppfølgingen ved BARM.

4.2.1 Om rekruttering

Fokusgruppedeltakerne forteller at de har fått høre om BARM på ulike måter. Noen forteller at de ble anbefalt tiltaket av venner som selv har brukererfaring, andre har fått høre om det fra fagfolk, enten i rusinstitusjoner, NAV eller DPS. De mener tiltaket er godt kjent på Hamar, og at hovedtyngden av potensielle brukere har hørt om BARM-senteret. Samtidig åpnes det for at personer med rusproblemer, men som ikke inngår i typiske "rusmiljø", kanskje ikke har hørt om BARM. Informantene mener at senteret har et svært godt rykte, men at det kanskje kan være noen fordommer knyttet til at senteret ligger under Kirkens Sosialtjeneste – og slik må regnes for å være kristent. Informantene understreker at dette er fordommer som primært dreier seg om uvitenhet. De sier også at noen kan ha et inntrykk av at terskelen for å komme inn på BARM er for høy, og at det er krevende å klare å være rusfri. Det uttales at dette er en type terskel som informantene ønsker skal opprettholdes.

Informantene mener at BARM passer best for brukere som har gjennomgått en modningsprosess, og begrunner dette med at man må oppleve rus som en slitasje for å ha et genuint ønske om å slutte. Noen informanter uttaler at de derfor kan være noe restriktive med å anbefale BARM til andre brukere, dersom de vurderer at disse ikke har riktig motivasjon. Samtidig nøler de ikke med å snakke om senteret og egne positive erfaringer fra BARM.

Samtlige informanter vektlegger verdien av at andre brukere anbefaler stedet. De mener at brukererfaringer er særlig verdifulle som referansepunkt og at fagpersoner uansett ikke vil kunne ha samme troverdighet i sin vurdering av tiltaket. Enkelte av informantene i fokusgruppa sier at de selv har vært ute på institusjoner for å informere om BARM og mener dette er en svært viktig informasjonskanal.

Fokusgruppedeltakerne sier at de mener at Kirkens Sosialtjeneste gjør en god jobb når det gjelder å informere om BARM, og mener at senteret har fått fin oppmerksomhet i media. Samtidig uttrykkes det at man med fordel kunne hatt flere formelle samarbeidsrelasjoner inn i noen av institusjonene i regionen. Her vektlegges særlig psykisk helsevern som en viktig arena (Sannerud Sykehus). Informantene mener at flere av brukerne ved senteret har en psykisk lidelse som utgangspunkt for problemene knyttet til rus, og at det derfor er viktig å etablere kontakter utover tradisjonell rusbehandling og kriminalomsorg.

4.2.2 Om oppfølgingsarbeidet

Det blir i fokusgruppeintervjuet gitt uttrykk for at BARM har hatt stor innvirkning på den enkeltes liv. Noen sitater illustrerer dette:

- *Du må ha noe når du kommer ut fra sykehus. Du blir kastet ut og skal klare deg selv – du kommer rett ut til intet. Det følte som om behandlingen (på institusjon) var en livredningsbåt uten bunn, men på BARM fant jeg bunnen (tryggheten).*
- *Hvis BARM ikke hadde vært her i fjor, vet jeg ikke hvor jeg hadde vært i dag. De tok tak og var ubyråkratisk. De så at jeg trengte et tilbud akkurat da og ordnet det på tvers av byråkratiet som ville brukt lengre tid.*
- *BARM utgjør hele forskjellen. (...) Her kan jeg være på dagtid sammen med andre og gjøre ting, eller bare sitte her. Har ofte rusa meg på tankekjør. Men nå har jeg byttet ut rusen med menneskene som er her. For du må bytte ut rusen med noe.*

Oppfølgingsarbeidet beskrives som svært fleksibelt – og flere av informantene forteller at oppfølgingen er tilpasset deres helt individuelle behov. Dette gjør at de ikke snakker om ”ett” oppfølgingstilbud, men heller om en holdning fra hjelperne som går på å støtte den enkelte i sitt livsprosjekt. Det kan være alt fra hjelp i kontakten med offentlige instanser, oppfølging i forhold familie og sosialt nettverk, tilbud om arbeid, turer etc.

Flere nevner ansvarsgruppen som et viktig koordineringsorgan, og et par sier at de for første gang har fått tilbud om ansvarsgruppe etter at de kom i kontakt med BARM. De vurderer at BARM samarbeider godt med andre instanser som eksempelvis NAV, DPS og ulike institusjoner. Enkelte vektlegger også at BARM er med på å få igjennom tilbud som kanskje ellers ville blitt stoppet av de andre organene, og begrunner dette med at tiltaket har mulighet

for en annen fleksibilitet enn hva offentlige rammeverk vanligvis muliggjør: *(Vi) får igjennom det meste av det vi brenner for – BARM muliggjør det.*

Fokusgruppedeltakerne er positivt samstemte i sin vurdering av de rusfrie tersklene i tiltaket. De mener dette er med på legitimere BARM som et eget tiltak – og som noe annet enn lavterskeltjenestene. De sier også at kravet om rusfrihet er med på å gi tiltaket en egen verdighet, som også smitter over på deres egen selvfølelse. Det gis uttrykk for at man fra BARMs side i perioder ikke har håndhevet denne terskelen like godt, og at dette har ført til at personer i rus har oppholdt seg på senteret. Flere av informantene forteller at de har opplevd engstelse og uro i tilknytning til at det har kommet inn brukere som har rusatferd, og en informant sier at mye rusatferd en periode gjorde at vedkommende holdt seg borte fra senteret. Noen sier at de skulle ønske at de ansatte var litt mer aktive når det gjelder å avvise rusatferd og at man kanskje noen ganger strekker seg for langt når det gjelder å ivareta en ruset person, på bekostning av det øvrige miljøet. Informantene mener imidlertid at dette har bedret seg den siste tiden, og begrunner dette særlig med at værestedet Arbeideren nå ser ut til å fungere godt for den andre målgruppa.

Informantene i fokusgruppa er også samstemte på at de ikke ser noen problemer knyttet til at BARM har en kristen profil. De mener at denne er svært lite framtredd og at det hersker stor grad av aksept og respekt for ulike trosoppfatninger på senteret. En informant sier at man sjelden snakker om kristen tro, men at vedkommende prøver å la være å banne, av respekt for senteret. Det blir også uttalt at man vet at senteret har et stillerom og enkelte kristne bøker/tidsskrifter, men at man selv har stor frihet til å gå inn i tematikk rundt tro. Det blir ikke uttrykt ønske om mer kristen rettet aktivitet, men informantene setter pris på at der finnes et stillerom og at der er mulighet for å ta opp temaer knyttet til tro og den åndelige dimensjonen ved livet (også utover kristendom).

Fokusgruppedeltakerne mener i all hovedsak at kvaliteten på oppfølgingsarbeidet er svært god, og kommer med få forslag til forbedringer. Som nevnt ovenfor, mener enkelte at de ansatte bør være enda flinkere på å avvise rusatferd – og gir uttrykk for at man kanskje også bør diskutere om personer under medikamentassistert rehabilitering hører hjemme på BARM (dersom disse har ”typisk” rusatferd). Et annet tema som nevnes i løpet av intervjuet, dreier seg om åpningstider. Det blir her særlig uttrykt behov for et tilbud på helligdager knyttet til jul og påske – men også vanlige helger kan være tunge for enkelte. Noen foreslår at man kanskje

kan ha en slags bakvaksordning. Det blir også sagt at man med fordel kunne hatt mer brukerstyring av BARM – og da gjerne formalisert gjennom tillitsvalgtfunksjoner og faste møter. Noen ønsker også større lokaler og flere PC-er.

4.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)

Deltakerne i fokusgruppa vurderer at hjelperne ved BARM gjør en svært god jobb. Dette gjelder både de frivillige og de ansatte, samtidig som flere av informantene understreker at der er en forskjell på de frivillige og ”proffene”:

- *(Man) kan snakke med de proffe om alt. Har tillit til de. Rolige og trygge personer.*
- *(Man) sier lite om sitt personlige liv til de frivillige. Mens de som er fast ansatte, kan man snakke mer med. Går noe på taushetsplikt. Stoler mer på de som er ansatt.*
- *De frivillige kan tillate seg mer – de kan oftere ha en dårlig dag. ”De proffe er proffe”.*

Selv om ingen av informantene har helt klare definisjoner på forskjellen på en frivillig og en ansatt, forteller de at de bruker dem på litt ulike vis. De ansatte blir gjerne bedt om bistand i kontakt med det offentlige, samt i støttesamtaler om rus og psykisk helse. De frivillige fyller mer praktiske funksjoner, samt inngår i mer vennskapsbaserte roller.

Ved utdypende refleksjoner kommer det fram at informantene opplever de frivillige som svært viktige på BARM – ikke minst fordi de representerer et ”normalt liv” – og fungerer som gode forbilder. Flere informanter gir uttrykk for at de ønsker at BARM skal ta godt vare på de frivillige – og at man med fordel kunne rekruttere flere mannlige frivillige. De sitter nå med en opplevelse av at mange av de ansatte er menn, mens de frivillige er kvinner. De savner videre en tydeliggjøring av hva de frivillige kan brukes til. Frivillighetsrollen framstår som noe uklar, men alle sier at de frivillige også er til å stole på. Noen mener at man ville tjene på å rekruttere flere hjelpere (både frivillige og ansatte), som selv har misbrukererfaring. Det blir også sagt i løpet av samtalen at man er glad BARM er et sted uten psykologer og psykiatere – og at det er godt at dette ikke er et tilbud som defineres som del av det offentlige helsevesenet.

4.2.4 Om effekt av tiltaket

Alle fokusgruppedeltakerne er svært tydelige på at BARM har ført til positive endringer i livene deres. Sterkest framhever de at senteret hjelper dem til å unngå tilbakefall i rusbruk:

- *Hadde ikke jeg gått her hadde jeg kjørt skallen stappfull og rusa meg. Hadde det ikke vært for BARM hadde jeg garantert vært ute på kjøret igjen.*
- *Hvis jeg ikke velger BARM kan jeg velge to ting: 1) rus, 2) sitte hjemme å kjøre huet mitt (som også fører til rus).*

Når vi ber fokusgruppa reflektere over effekten av tiltaket på andre livsområder som eksempelvis bolig, økonomi, kontakt med sosialt nettverk etc., sier flere at de ikke så lett kan identifisere en tydelig endring av disse enkeltområdene, men at de totalt sett opplever å ha fått en langt bedre livskvalitet. Noen forteller at de har fått bistand til å finne bolig, noen vektlegger at senteret er en viktig arena for sosial trening og noen mener senteret har bidratt til at de har fått gjenopprettet strukturer i hverdagslivet.

Informantene trekker fram noen forutsetninger som sentrale for den positive effekten av tiltaket. Dels mener de det er viktig at BARM representerer trygghet og kontinuitet i et rusfritt miljø. De forteller at det ikke er snakk om utskrivning eller frister, som ofte kan være tilfelle ellers.

- *Det er sikkert mange andre faktorer også, men dette er stedet som har vært der hele tiden. Det faste holdepunktet som jeg har bygd livet på de siste 3 årene. Den eneste trygge havnen. At folket og stedet fins.*

Videre vektlegges at oppfølgingen i stor grad er styrt ut fra den enkelte brukers behov og muligheter for progresjon. At man får gå i sitt eget tempo. Flere vektlegger også fellesskapet med andre som er i samme situasjon – og sier at det har stor verdi for dem at de kan søke støtte hos andre som også erfarer utfordringene med å skulle leve rusfritt etter år med rusproblemer.

4.3 Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaer

Det var ti respondenter i denne undersøkelsen, hvorav sju menn og tre kvinner. Fire av dem var i alderen 26-35 år, fire i alderen 36-50 og to var over 51 år. Fem av respondentene hadde hatt kontakt med BARM i mer enn ett år, en hadde hatt kontakt i mer enn et halvt år, men

mindre enn ett år, to hadde hatt kontakt i mindre enn et halvt år, men mer enn en måned – og en respondent hadde hatt kontakt med BARM i mindre enn en måned.

Seks av respondentene var i kontakt med BARM flere ganger i uka, en var i kontakt ca en gang pr uke, to respondenter var i kontakt to-tre ganger pr måned og en respondent var i kontakt med BARM ca en gang pr måned.

Alle respondentene har kontakt med andre deler av hjelpeapparat/frivillig sektor, men omfanget varierer relativt mye. Hele ni sier at de har kontakt med NAV/sosialtjenesten, en har kontakt med hjemmetjenestene, to har oppfølging fra legemiddelassistert rehabilitering (LAR), en har kontakt med kriminalomsorgen, fire har kontakt med andre frivillige organisasjoner som Frelsesarmeen, Røde Kors etc., seks har kontakt med psykisk helsevern (DPS, psykiatrisk sykepleier, etc.), tre har arbeidstrening, jobb eller skole og fire er i kontakt med ulike brukerorganisasjoner.

Når det gjelder effekten av tiltaket, stilte vi spørsmål ved om kontakten med BARM hadde ført til endring på visse områder i livet. Respondentene svarte som følger:

Tabell 4.1 Vurdering av evaluering på ulike livsområder. N=10

	Bedre	Dårligere	Uendret	Vet ikke
Kontakt med venner/familie	4	0	6	0
Økonomi	6	0	4	0
Bosituasjon	2	0	7	0
Psykisk helse	8	0	2	0
Fysisk helse	4	0	6	0
Arbeid/aktivitet på dagtid	6	0	4	0

Tabell 4.2 Vurdering av endring vedrørende rus eller kriminalitet. N=9

	Redusert	Økt	Uendret	Vet ikke
Rusmisbruk	6	0	3	0
Kriminalitet	4	0	3	0

Vi ba også respondentene ta stilling til visse utsagn om senteret og arbeidet som blir utført der. Svarene fordeler seg som følger:

Tabell 4.3 Vurdering av ulike sider ved BARM. N=10

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Kirkens sosialtjeneste/ oppfølgingssenteret har omsorgsfulle medarbeidere:	10	0	0	0	0
Jeg får være med på å bestemme hvordan tjenestene på oppfølgingssenteret skal være.	6	4	0	0	0
Jeg mener kravet om rusfrihet på oppfølgingssenteret er for strengt.	2	0	1	7	0
Jeg blir møtt med respekt av de som jobber på oppfølgings- senteret.	10	0	0	0	0
Jeg vil fortsette å benytte tilbudet på oppfølgings- senteret.	9	1	0	0	0
Det er lettere å få tak i de som jobber på oppfølgingssenteret enn de som jobber i andre tjenester (som NAV, kriminalomsorgen, legekantor, LAR- legemiddelassistert rehabilitering)	5	3	0	0	2
Jeg ønsker å komme til oppfølgingssenteret oftere enn hva jeg gjør i dag	2	2	2	1	3
Det er viktig for meg at oppfølgingssenteret har et kristent tilbud og samtaler om åndelige temaer	1	6	2	0	1

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Jeg synes det blir for mye prat om kristen tro på oppfølgings-senteret	1	0	2	7	0
Det er bra at der finnes et stille rom på oppfølgings-senteret	9	1	0	0	0
Jeg ønsker at oppfølgings-senteret skal ha lenger åpningstid enn i dag	3	3	1	1	2
Kontakt med de andre brukerne på oppfølgings-senteret er viktig for meg	2	7	0	1	0

Tabellene viser at alle respondentene hadde fått bedret viktige livsområder eller at disse var uendret etter at brukerne hadde kontakt med BARM. Ingen av respondentene oppga at kontakten med oppfølgings-senteret hadde medført dårligere livssituasjon eller økt kriminalitet eller rusmisbruk. Over halvparten av respondentene mener at kontakten med BARM har ført til en reduksjon av rusmisbruk og kriminalitet. De ansatte og frivillige på oppfølgings-senteret får de beste skussmål hva gjelder tilgjengelighet og å bli møtt med respekt og omsorg. Alle respondentene mente de fortsatt ville benytte seg av tilbudet og flertallet ønsket utvidede åpningstider. Flertallet mente også at den kristne profilen BARM har i dag er god.

Det ble også i spørreskjemaet gitt rom for at respondentene litt fritt kunne gi råd til hvordan tilbudet ved BARM i framtiden kunne bli bedre. Svarene herfra er som følger:

- *Jeg går på BARM hver dag. BARM er kjempeviktig for meg for at jeg skal være rusfri. Barm er en god og fin plass for meg. Sosialt og positivt.*
- *Dere gjør en god jobb. (TAKK!)*
- *Jeg trives godt, men i noen tilfeller kunne man kanskje vært mer nøye på at det ikke foregår rusprat/"gatespråk" på stedet. Skjønner at dette kan være vanskelig, men det har blitt mye bedre. Nå er det blitt så bra, at problemet er lite og jeg liker meg så godt og det er viktig for meg å mestre hverdagen.*

- *Jeg har et inntrykk av at de som er fast ansatt v/BARM og som er med i ansvarsgruppen har det veldig travelt med papirarbeid og kanskje liten tid til miljøet/brukerne. Den jobben er det de frivillige som må ta og de fleste av dem gjør en KJEMPEJOB. Men jeg mener det er viktig at de som er med i din ansvarsgruppe burde holde seg oppdatert på hvordan livet går sin gang for hver enkelt, da viktige avgjørelser gjerne blir tatt i det for. Jeg skjønner selvfølgelig at det blir en del papirarbeid ang. driften av et slikt senter, men noen ganger synes jeg de har det vel travelt med slikt arbeid. Det viktigste ved å ha en slik primærkontakt er at de har tid til å sette seg ned og lytte når brukeren først føler for å snakke om livet og lette hjertet. Det blir feil om du f. eks. skal sitte og snakke med f.eks. frivillige og andre enn din primærkontakt om ting på godt og vondt, så skal de videreformidle det igjen. Slik blir det fort misforståelser og feilinformasjon av. Det er nå min mening. Jo flere kokker jo mer søl. Men ikke misforstå. Det skjer også en del positive ting her også. Aktivitetsturer og lignende synes jeg er topp, men det er utrolig viktig å få bygd seg et rusfritt nettverk utenfor hjelpeapparatet slik at mestringsfølelsen kan vokse.*
- *Ta vare på de frivillige. Temadager. Fokus på holdningsendring. En til en samtaler er viktig. Hobbykrok.*

4.4 Oppsummering og anbefalinger til BARM

4.4.1 Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema

Både fokusgruppeintervju og svarene i spørreskjemaet gir et jevnt over positivt inntrykk av arbeidet ved BARM. Så å si alle respondentene gir uttrykk for at oppfølgingen fra BARM har hatt en positiv effekt på deres liv – da kanskje særlig når det gjelder redusert rusbruk. Det blir i svarene fra spørreskjemaet også vektlagt at brukerne opplever bedret psykisk helse – noe som i fokusgruppeintervjuet ble framhevet som en viktig faktor for å kunne mestre livet uten rusmidler. Både fokusgruppeintervju og svarene fra spørreskjemaet understreker verdien av at BARM er et rusfritt tiltak, og svært få gir uttrykk for at de synes kravet om rusfrihet er for strengt. Tvert om, gir mange informanter uttrykk for at dette er helt nødvendig for at tiltaket skal ha den nytteeffekt de opplever.

Det blir også gitt klart uttrykk for at hjelperne, både ansatte og frivillige, gjør en svært god jobb. I spørreskjemaundersøkelsen støtter alle ti respondentene utsagnet om at medarbeiderne ved BARM er omsorgsfulle og tilsvarende at de blir møtt med respekt på BARM. Samtidig gir informantene i fokusgruppeintervjuet uttrykk for at der kan være behov for noe mer rolleavklaring i forholdet mellom ansatte og frivillige. De mener at begge gruppene er av stor verdi for kvaliteten og oppfølgingen som tilbys på BARM, men at de savner tydeligere definisjoner av hvordan de kan bruke de ulike hjelperne. Det blir også sagt at de gjerne kan tenke seg at man rekrutterer noe flere menn som frivillige, samt at man kanskje også kan dra inn ressurser som selv har ruserfaring.

Et tema som løftes fram i både fokusgruppeintervju og i spørreskjema, dreier seg om toleransen for rusatferd. I fokusgruppeintervjuet ble det uttrykt ønske om at hjelperne skulle slå hardere ned på rusatferd og sikre at man opprettholder den høye rusfri terskelen inn til tiltaket. I spørreskjemaet er det en informant som nevner problematikk knyttet til russpråk/gatespråk. Alle informantene gir uttrykk for at dette er noe som er blitt bedret den siste tiden, men det framstår som viktig å ha fokus på dette også i framtiden.

Når det gjelder spørsmål om brukermedvirkning, så virker det som om brukerne opplever å ha stor innflytelse på egen rehabilitering og egen prosess, men at det er noe mer uklart hvor godt dette er ivare tatt på system/organisasjonsnivå. I spørreskjemaundersøkelsen gir alle informantene uttrykk for at de er helt eller litt enige i at de er med på å bestemme hvordan tjenestene på BARM skal være, men i fokusgruppeintervjuet nevnes dette med brukermedvirkning som et forbedringspunkt. Det blir ikke sagt tydelig hva som kan forbedres, men det ser ut som om at dette dreier seg om brukermedvirkning på kollektivt nivå. Enkelte informanter mener også at brukerne kan bidra mer aktivt i informasjonsarbeid for BARM – ved eksempelvis institusjonsbesøk eller informasjonsmøter.

Et annet tema som trekkes fram i fokusgruppeintervjuet dreier seg om åpningstider – og et ønske om å ha mer tilgang til BARM under høytider og helligdager. Det var relativt stor samstemmighet blant disse informantene om at de så behov for et tilbud på dager som ellers lett kan bli tunge og ensomme. Informantene mente dette behovet enten kunne ivaretas ved å holde senteret mer åpent, eller kanskje ved å opprette en bakvaksordning. I spørreskjemaet er der større variasjon når det gjelder vurdering av utsagnene knyttet til ønske om utvidete åpningstider og ønske om å benytte BARM mer enn hva som er tilfelle i dag. Det er slik

vanskelig å dra helt klare konklusjoner om omfanget av behov for utvidet åpningstid, selv om det synes tydelig at enkelte har dette behovet i dag.

Når det gjelder spørsmål om BARMs kristne profil, synes dette svært uproblematisk, både ut fra svarene i spørreskjemaet og fokusgruppeintervjuet. I den grad det vurderes å være en utfordring, så knyttes dette til eksterne fordommer mer enn til det faktiske innholdet i tiltaket. Mange informanter gir uttrykk for at det er positivt at BARM har et stillerom og at man kan ta opp tema av åndelig/religiøs karakter. Samtidig understreker så å si alle informantene at de ikke opplever at trosspørsmål blir påtvunget dem, og de opplever rom for stort mangfold i livssyn og tro.

Informantene i fokusgruppeintervjuet gir uttrykk for at BARM samarbeider godt med andre instanser som er viktige i deres rehabilitering – og de mener også at BARM kanskje bidrar til at tjenestenivået heves. De erfarer at BARM er på ”deres” parti og framhever dette som svært verdifullt. Samtidig sier noen informanter at man med fordel kan utvikle samarbeidet med enda flere instanser. Her trekkes psykisk helsevern i institusjon fram som et eksempel (da særlig Sannerud Sykehus).

Verken fokusgruppesamtale eller spørreskjema fokuserer noe særlig på kriminalomsorgen og eventuell positiv effekt når det gjelder kriminalitet. Dette kan selvsagt dreie seg om hvem som rent faktisk er respondenter/informanter i denne undersøkelsen, og at kanskje disse ikke selv har en bakgrunn med kriminalitet.

En kortfattet oppsummering av funn fra denne evalueringen er at BARM gjennom lang tid har evnet å arbeide opp et senter der brukerne føler seg godt møtt og er tilfredse med kvaliteten på oppfølgingsarbeidet. Våre anbefalinger vil bære preg av at det er all grunn til å fastholde vesentlige deler av dagens tilbud og profil, men at der også er muligheter for noen forbedringer som vil styrke BARM ytterligere inn i framtiden.

4.4.2 Oppsummert anbefalinger

- Det anbefales at BARM opprettholder en høy terskel for rusfrihet og samtidig at man vurderer hvordan man best mulig kan slå ned på rusatferd inne på senteret.

- Det bør vurderes om man kan tenke mer målrettet når det gjelder rekruttering av frivillige. Særlig etterspørres flere menn, samt mennesker som selv har erfaring fra rusproblematikk.
- Det anbefales at man ser mer på rollene som frivillig og ansatt på BARM, og at brukerne gjøres bedre kjent med hvordan man tenker at de ulike funksjonene skal tas i bruk.
- Det bør vurderes hvordan man kan ivareta brukeres behov for støtte og oppfølging under høytider/helligdager. Det kan her være snakk om å utvikle en bakvaksordning, telefonvakt, ha åpent på BARM eller kanskje samarbeide mer aktivt med andre tjenester/frivillige organisasjoner om en form for overlapping.
- Det anbefales at man utvikler samarbeid med psykisk helsevern i institusjon (her Sannerud Sykehus).
- Det anbefales at man avholder et eget møte med brukerne hvor man diskuterer brukervedvirkning og muligheter for ivaretagelse av denne. Det kan her også diskuteres hvorvidt brukere kan delta mer aktivt i informasjonsarbeidet til BARM.
- Det bør vurderes om man har mulighet til å utvide lokalene noe – og særlig se mer på om man kan gjøre noen flere PC-er tilgjengelige for brukerne.

5 Bruhjørnet, Hokksund

5.1 Beskrivelse av virksomheten

Bruhjørnet oppfølgingscenter fikk sin begynnelse gjennom en samarbeidsavtale mellom Kirkens Sosialtjeneste og Øvre Eiker kommune. Driften av oppfølgingscenteret startet opp i 2007, og er i utvikling også på evalueringstidspunktet. Det er to stillinger tilknyttet Bruhjørnet. Avdelingsleder har ansvar for den daglige drift, mens leder for Øvre Eikertiltakene i tillegg skal utvikle andre tilbud som arbeidstrenings – og boligtiltak. Målgruppe for Bruhjørnet er personer over 18 år, som har eller har hatt problemer med rus og/eller kriminalitet, og som bor i Øvre Eiker. Senteret har som formål å være en rusfri arena der brukerne² tilbys helhetlig oppfølging gjennom ulike meningsfulle aktiviteter. I dette ligger også et fokus på brukernes familier og pårørende. Aktivitetene utformes i samsvar med brukernes behov og ønsker, og oppfølgingen av den enkelte bruker reguleres gjennom en individuelt utformet samarbeidsavtale.

Brukermedvirkning står sentralt, og brukerne deltar mellom annet i arbeidet med å utvikle og vedlikeholde senteret. En med brukererfaring har fra oppstart vært representert i driftsstyret. Senteret er åpent på dagtid tre dager ukentlig, samt en kveld. Driften baseres både på ansatte og frivillige ressurser.

Man vektlegger å ha et tverrfaglig samarbeid med kommunen og andre instanser – både offentlige og frivillige. Særlig viktig er samarbeidet med kommune og NAV, noe som formaliseres ved at Bruhjørnet delvis finansieres gjennom kommunale overføringer. Bruhjørnet følger til enhver tid opp noen personer som enten er inne til soning eller som er i institusjon for å motta behandling for rusproblemer, men hovedtyngden av brukerne bor og lever i kommunen. Det er mulig å gjennomføre samfunnsstraff ved senteret. Man regner med å ha omtrent 25 brukere, hvorav ni regnes som aktive (kontakt flere ganger månedlig). Brukerne er av begge kjønn.

---

² Bruhjørnet benytter selv termen *deltaker*, i stedet for *bruker*. De ulike oppfølgingscentra benytter litt ulike termer, og vi har av metodiske grunner valgt å operere med brukerbegrepet parallelt med termen fokusgruppedeltaker i vår gjengivelse av resultater i denne rapporten

5.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet

Fokusgruppeintervjuet ble avholdt i mars 2008. Tilstede under intervjuet var brukere fra Bruhjørnet - fire menn og en kvinne. Vi vil her formidle noen av de erfaringer brukerne har med oppfølgingsarbeidet på Bruhjørnet.

5.2.1 Om rekruttering

Fokusgruppedeltakerne hadde fått høre om Bruhjørnet fra ulike hold. Den første informasjonen hadde for tre av informantene kommet fra ruskonsulenten i kommunen, en hadde hørt om Bruhjørnet fra en venn og en hadde hørt om det fra sine pårørende. I kraft av at Bruhjørnet er relativt nystartet, mente flere av informantene at det på evalueringstidspunktet var lite kjennskap til dette tilbudet i enkelte miljø – og at det vil ta litt tid før jungeltelegrafene begynner å fungere. Medieoppmerksomheten i forbindelse med åpningen ble av flere informanter trukket fram som et godt eksempel på informasjonsarbeid, og de vurderte at profileringen som hadde funnet sted da var positiv. De fleste informantene vurderte videre at Bruhjørnet har et godt ry blant mennesker som kjenner til tiltaket. De mente dette gjelder både ulike faginstanser og ikke minst brukere av oppfølgingscenteret.

Informantene i fokusgruppeintervjuet mente det var vanskelig å si noe helt sikkert om hvilket inntrykk potensielle brukere og mer eksterne parter har av senteret. En informant mente at den kristne profilen var godt kjent – og tilsvarende understreket andre at Bruhjørnet var kjent som en rusfri arena. De fleste vurderte at Bruhjørnet har et positivt ry og at dette står godt i samsvar med hva som reelt sett finner sted av aktiviteter og oppfølgingsarbeid. Ellers mente de fleste at positive brukererfaringer med tiden vil bidra til at flere får kjennskap til mer av innholdet i dette tilbudet.

Fokusgruppedeltakerne var samstemte om at man må fortsette informasjonsarbeidet for å gjøre Bruhjørnet kjent. Særlig trakk de fram verdien av at kommunens ruskonsulenter har tett kontakt med Bruhjørnet for å kunne gi god informasjon. Samtidig mente flere at media burde brukes aktivt i oppstartsperioden, for å sikre at Bruhjørnet ikke bare er kjent i brukergruppen, men også i lokalmiljøet generelt. En informant framhevet verdien av at de som nå er brukere ved Bruhjørnet forteller aktivt om tilbudet og de erfaringer man gjør seg med dette. Det ble

gitt uttrykk for at fokusgruppedeltakerne har en stolthet over Bruhjørnet og at de derfor liker å fortelle andre at de selv er brukere av tilbudet.

5.2.2 Om oppfølgingsarbeidet

Både innholdet i aktiviteten på Bruhjørnet og personlighetene til hjelperne vektlegges når fokusgruppedeltakerne skal snakke om kvaliteten på oppfølgingsarbeidet. Det gis uttrykk for at informantene er tilfreds med aktivitetene – og utformingen av disse. Flere trekker fram verdien av litt ”uortodokse” tilbud – som eksempelvis akupunktur, malekurs etc. - som man ikke får andre steder. Samtidig verdsettes også den mer ordinære arbeidstreeningen. Her uttalte flere av informantene at de mente arbeidstreeningen på Bruhjørnet, i større grad enn andre, var tilpasset den enkeltes ”dagsform”.

- *De er lydhøre for hva vi mener, at vi ikke kan jobbe fulle dager. (Vi) kan komme og gå som vi vil – har ikke nerver til å være her hele dagen. (Det er) viktig for oss som er arbeidsuføre.*

Fokusgruppedeltakerne omtalte flere slike former for fleksibilitet på Bruhjørnet som svært positive. Særlig ble det satt pris på at man kan få komme og gå litt som man vil, og en av informantene sa at dette nesten hadde vært en forutsetning for at vedkommende hadde kunnet nyttiggjøre seg tilbudet. Flere samtykte i dette, og sa at de synes det er godt at det er så lite press knyttet til deltakelse og tilstedeværelse på Bruhjørnet.

Det ble fra informantenes side også uttrykt tilfredshet med at Bruhjørnet deltar aktivt i samarbeid med andre tjenester og instanser, da både gjennom ansvarsgrupper og ved å være med på timeavtaler eller møter hos offentlige kontor. En av informantene hadde hatt erfaring med at Bruhjørnet har fulgt opp både inne i fengsel og utenfor – og sa at dette var en positiv erfaring som ga kontinuitet i oppfølgingen. Flere av informantene sa at de opplevde at de ansatte ved Bruhjørnet var på ”deres” parti:

- *Tidligere hadde jeg en rusmiddelkonsulent som ikke turte å tale en brukers sak. Men det gjør NN på Bruhjørnet. Hun tåler å gå litt imot – stille kritiske spørsmål.*
- *De ansatte kjenner oss godt og kan tale vår sak.*
- *Det er en trygghet at NN er med til ulike offentlige kontorer.*

- *Har inntrykk av at folka i kommunen tar det litt mer alvorlig hvis Bruhjørnets ansatte blir med – har en på din side.*

Tilsvarende ble det vurdert som en kvalitet at Bruhjørnet ikke bare retter seg mot den enkelte bruker, men at der også er rom for pårørende å ha kontakt med senteret. Det var ikke alle fokusgruppedeltakerne som hadde hatt sine pårørende med til Bruhjørnet, men de som hadde erfaring med dette, opplevde det svært positivt. Flere informanter mente det i seg selv var positivt for pårørende at de visste at vedkommende var på Bruhjørnet – ved at de da følte trygghet for at brukeren var i en rusfri sammenheng.

Senterets rusfrie profil ble av samtlige informanter vurdert som svært positiv. De mente at denne både er med på å gi Bruhjørnet en egenart – og at det nettopp er denne type rusfri tilbud de hadde behov for nå. Alle informantene sa at de ikke ville ha benyttet Bruhjørnet dersom det ikke var rusfritt. Samtidig ble det av enkelte understreket at de mente at nulltoleransen for rus på Bruhjørnet ikke nødvendigvis innebærer nulltoleranse for mennesker som har aktiv rusproblematikk:

- *(Jeg) tenker ikke at folk alltid skal være rusfri, men de skal være rusfrie her*
- *(Jeg) ønsker ikke at dette skal være et søplested for de som bruker litt (rusmidler)*
- *Det må være enten eller, en mellomting funker ikke*

Selv om enkelte av fokusgruppedeltakerne mente at Bruhjørnet har et kristent ”image” utad, og at dette kanskje kunne være litt utfordrende i en rekrutteringssituasjon, opplevde de ikke tematikk rundt kristen tro som framtrødende i den daglige driften av tilbudet. Flere ga uttrykk for at de nok ikke ville kunnet benytte tilbudet om det var for sterkt kristent fokus i det daglige. Andre understreket at de så stor verdi i at Bruhjørnet tilbyr en mulighet for å snakke om kristen tro og åndelige spørsmål, men at det var viktig for dem at dette skjedde uten tvang.

- *Bra det ikke er mer – jeg var redd for morrabønner...*
- *Noen er nok litt redd for å komme hit fordi det er et kristent tilbud. Noen har litt sosial angst knyttet til høyere makter.*
- *Dette er sånn som kristendommen egentlig skal være, synes jeg – nestekjærlig og ikkedømmende.*

- *Mange er opptatt av åndelige spørsmål og mange synes det er spennende å snakke om det. Tror vi snakker mer om sånne ting enn de ville gjort på et offentlig sted.*

Brukermedvirkning var også en tematikk i fokusgruppeintervjuet. Flere av fokusgruppedeltakerne var opptatt av at tilbudet fremdeles er i oppstartsfasen og at de i stor grad er med på å ”skape” både sted og innhold. De mente at både ansatte og frivillige i stor grad viste respekt for deres vurderinger, og at det var stort rom for å komme med forslag til aktiviteter. Det ble også uttrykt tilfredshet med at man som bruker har så stor innflytelse på utformingen av eget tilbud. Når det gjelder brukermedvirkning på strukturelt nivå, sa informantene at de hadde husmøte en gang i måneden og at dette var tilstrekkelig for dem. Det ble ikke uttrykt ønske om eksempelvis tillitsvalgtfunksjoner etc.

Noen av fokusgruppedeltakerne mente det også var viktig å få fram brukernes betydning og innflytelse på Bruhjørnet. Det å møte andre mennesker i samme livssituasjon og det å kunne være med på å støtte hverandre i prosjektet om å bli rusfri, var for enkelte like viktig som aktivitetene og ansatte. De mente at de til nå hadde fått til å etablere et positivt og konstruktivt miljø brukerne imellom, og at flere hadde funnet noen blant de andre brukerne de kunne snakke fortrolig med.

I kraft av at tilbudet er i oppstartsfasen, mente flere av fokusgruppedeltakerne det var vanskelig å si noe om mangler ved tilbudet, men ønsket heller å fokusere på utviklingsmuligheter framover. Et behov som flere ga uttrykk for, dreier seg om utvidete åpningstider. Dels kunne man ønske at senteret var åpent lenger hver dag – og dels ønsket man at senteret også kunne ha et tilbud i helger og høytider. Videre var det også noen informanter som ønsket at man skulle utvikle aktivitetstilbudet, da særlig med tanke på turer/det å reise bort sammen. Andre vurderte at det allerede var så mange tilbud ved Bruhjørnet at de knapt klarte å følge opp det eksisterende, og mente derfor det ikke var behov for utvidelse av aktivitetene. Gruppen snakket også om muligheten for å ha noen aktiviteter som var brukerstyrt – og uten ansatte. Flere mente man kanskje kunne gjøre dette på kveldstid, når de ansatte ikke var tilgjengelige (eksempelvis en kinotur, ut og grille etc.).

5.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)

Som nevnt, mente deltakerne i dette fokusgruppeintervjuet at både ansatte og frivillige var en helt sentral pilar i oppfølgingsarbeidet på Bruhjørnet – noe som kan illustreres gjennom følgende sitater:

- *De har vært veldig heldige med de ansatte her. For uten de ansatte fungerer det ikke. Hadde det vært noen som ikke passet inn med eksnarkomane hadde det ikke funket.*
- *Dem er som oss – dem er mennesker. De setter seg ikke på en pidentall*
- *Syns de ansatte er veldig lydhøre for hva vi foreslår*
- *De følger opp det de sier de skal gjøre. Det er ja-ja-ja*
- *Her blir jeg møtt med åpenhet, respekt og et ønske om å hjelpe*

Det ble gitt inntrykk av at brukerne har opparbeidet noe bedre kjennskap til de ansatte enn til frivillige – kanskje som følge av at det er de ansatte som har hatt tette oppfølging av informantene vi snakket med. Flere av fokusgruppedeltakerne sa at de syns de frivillige er et positivt bidrag til miljøet – og at de ikke merker noen forskjell hva angår holdning og imøtekommenhet fra de frivillige i forhold til de ansatte. Men de opplever at de frivillige mer er en miljøfaktor på selve oppfølgingscenteret, mens de ansatte tar seg av den overordnede oppfølgingen både i form av aktiviteter og samarbeid med andre instanser/offentlige kontorer. En av informantene understreket at det er viktig at de frivillige er litt voksne, og at de har nødvendig livserfaring for å kunne møte brukerne ved Bruhjørnet på en god måte.

Deltakerne i fokusgruppeintervjuet ga uttrykk for at de kunne stole på både frivillige og ansatte – og at de følte seg trygge på at disse ivaretar konfidensialitet og respekt for hver enkelt bruker. De sa også at de opplevde å bli tatt på alvor – og at hjelperne var opptatt av å støtte de initiativ som kom fra brukergruppa.

5.2.4 Om effekt av tiltaket

Informantene i dette fokusgruppeintervjuet identifiserte effekt av kontakten med Bruhjørnet på primært tre livsområder. For det første mente de at Bruhjørnet har bidratt til at de ikke har sprukket og startet å ruse seg igjen. Deretter sa de at tiltaket har vært med på å bedre deres psykiske helse og til sist trakk de fram verdien av å ha fått aktivitet/arbeid i hverdagen. For

flere henger disse områdene sammen, eksempelvis ved at bedret psykisk helse har ført til redusert behov for rusmidler:

- *Den sosiale angsten min er blitt mye bedre – hadde jeg ikke hatt dette stedet å gå til i tunge stunder, tror jeg at jeg ville ha sprekkt.*
- *Det skjedde en forandring med meg da jeg begynte her. Jeg var ikke borte en dag og holdt meg rusfri. Er blitt bedre sosialt - det tar tid før nerver og alt faller på plass.*
- *(Jeg) har hatt en sprekk på rus, men kom meg opp igjen med en gang. Har kommet til et sted hvor jeg ikke er rusfri for andre, men for meg selv.*
- *Viktig å ha noe å gå til. Har vært arbeidsløs i ett år. Her får jeg den hjelpen og støtten jeg trenger. Fungerer veldig bra som en gradvis tilbakevending til arbeidslivet.*
- *Begynner å få litt sjølrespekt også...*

Fokusgruppedeltakerne vektla flere forhold som utslagsgivende for den positive effekten Bruhjørnet har hatt på deres liv. Dels mente de at det har en egen verdi at stedet finnes – og at man slik sett har et trygt ankerfeste utenfor seg selv. Flere nevnte at dette med å ha et sted å gå til betyr mye i en rehabiliteringssituasjon. Ikke minst fordi de opplevde behov for å etablere et nytt sosialt nettverk, også med mennesker som var rusfri. Noen nevnte at Bruhjørnet er en arena for sosialtrening, som kan lette overgangen til det ordinære samfunnet. I dette ligger også verdien av at man på Bruhjørnet kan møte andre mennesker med erfaring fra rusproblematikk – og som selv prøver å holde seg rusfri. Enkelte informanter mente at det å ha arbeid eller en meningsfull aktivitet var viktig for å fjerne fokuset på rus.

I tillegg til fokusgruppeintervjuet, ble det ved Bruhjørnet gjennomført en spørreskjemaundersøkelse. Spørreskjemaene ble delt ut, og samlet inn anonymt – og vi vet derfor ikke om det kan være noen av de samme respondentene som har deltatt i begge disse undersøkelsene. Vi vil i fortsettelsen formidle de erfaringer som kom fram gjennom spørreskjemaundersøkelsen.

5.3 Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaer

Det var sju respondenter i denne undersøkelsen, hvorav seks menn og en kvinne. En av dem var i alderen 18-25 år, tre i alderen 26-35 år og tre i alderen 36-50. To av respondentene

hadde hatt kontakt med Bruhjørnet i mer enn et halvt år, men mindre enn ett år og fem hadde hatt kontakt i mindre enn et halvt år, men mer enn en måned.

Seks respondenter hadde kontakt med Bruhjørnet flere ganger hver uke, mens en hadde kontakt ca en gang pr uke. Alle respondentene hadde kontakt med andre deler av hjelpeapparat/frivillig sektor, men omfanget varierer når det gjelder antall instanser. Alle syv oppga å ha kontakt med NAV/sosialtjeneste, fem hadde kontakt med psykiatrien (enten gjennom kommunale tjenester, DPS eller institusjon), to hadde kontakt med LAR, en hadde kontakt med hjemmetjenesten og en hadde kontakt med en rusinstitusjon.

Når det gjelder effekten av tiltaket, stilte vi spørsmål ved om kontakten med Bruhjørnet hadde ført til endring på visse områder i livet. Respondentene svarte som følger:

Tabell 5.1 Vurdering av evaluering på ulike livsområder. N=7

	Bedre	Dårligere	Uendret	Vet ikke
Kontakt med venner/familie	3	0	4	0
Økonomi	3	0	4	0
Bosituasjon	0	0	6	0
Psykisk helse	7	0	0	0
Fysisk helse	5	0	1	0
Arbeid/aktivitet på dagtid	7	0	0	0

Tabell 5.2 Vurdering av endring vedrørende rus eller kriminalitet. N=7

	Redusert	Økt	Uendret	Vet ikke
Rusmisbruk	6	0	1	0
Kriminalitet	4	0	3	0

Vi ba også respondentene ta stilling til visse utsagn om senteret og arbeidet som blir utført der. Svarene fordeler seg som følger:

Tabell 5.3 Vurdering av ulike sider ved Bruhjørnet. N=7

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Kirkens sosialtjeneste/ oppfølgingssenteret har omsorgsfulle medarbeidere:	6	0	0	0	1
Jeg får være med på å bestemme hvordan tjenestene på oppfølgingssenteret skal være.	5	1	0	0	0
Jeg mener kravet om rusfrihet på oppfølgingssenteret er for strengt.	0	0	0	5	1
Jeg blir møtt med respekt av de som jobber på oppfølgingssenteret.	7	0	0	0	0
Jeg vil fortsette å benytte tilbudet på oppfølgingssenteret.	7	0	0	0	0
Det er lettere å få tak i de som jobber på oppfølgingssenteret enn de som jobber i andre tjenester (som NAV, kriminalomsorgen, legekantor, LAR- legemiddelassistert rehabilitering)	7	0	0	0	0
Jeg ønsker å komme til oppfølgingssenteret oftere enn hva jeg gjør i dag	2	1	0	0	2
Det er viktig for meg at oppfølgingssenteret har et kristent tilbud og samtaler om åndelige temaer	2	1	0	4	0

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Jeg synes det blir for mye prat om kristen tro på oppfølgings-senteret	1	0	1	5	0
Det er bra at der finnes et stille rom på oppfølgings-senteret	6	1	0	0	0
Jeg ønsker at oppfølgings-senteret skal ha lenger åpningstid enn i dag	3	1	2	1	0
Kontakt med de andre brukerne på oppfølgings-senteret er viktig for meg	4	3	0	0	0

Samtlige respondenter mener at deres kontakt med Bruhjørnet har bedret livene deres eller at kontakten med oppfølgings-senteret ikke har ført til endringer på visse områder i livet. Ingen av respondentene har fått det dårligere eller har økt rusmisbruk eller kriminalitet etter kontakt med Bruhjørnet. For flertallet har kontakten med oppfølgings-senteret medført redusert rusmisbruk og kriminalitet. Samtlige svarer at de er helt enige i at de blir møtt med respekt og at det er lettere å få tak i de som jobber på Bruhjørnet enn offentlig ansatte. Alle respondentene svarer også at de fortsatt vil benytte seg av senterets tilbud framover og at kontakt med andre brukere av senteret er viktig.

Det ble også i spørreskjemaet gitt rom for at respondentene litt fritt kunne gi råd til hvordan tilbudet ved Bruhjørnet i framtiden kunne bli bedre. Svarene herfra er som følger:

- *Er meget tilfreds med det tilbudet som er*
- *Tusen takk for all hjelp – et kjempetilbud*
- *Jeg skulle ønske det kunne være en slags kveldskafé el. l. Et tilbud på ettermiddagen/kvelden, ville vært helt topp. Vi kunne laget kaker/småretter og solgt billig og hatt koselig samvær*
- *Kunne kanskje arrangere turer/utflukter over noen dager. Kanoturer, teltturer, hytteturer – besøkt andre senter, gjort noe sosialt andre steder.*

- *Skaffet mulighet for internettbruk av PC. Være mer aktive i å hjelpe folk i forhold til å skaffe arbeid/sysselsetting*
- *Heve timelønna fra 50 kroner til 100 kroner timen!!!*
- *Kommentar til skjema:*
  - *kan ikke svare på om kirkens sosialtjeneste er grunnen til at det har skjedd forandring, men det har skjedd mye og det er sikkert en av de positive tingene som gjør det bedre*
  - *Er heldigvis ikke mye prat om kristen tro. Da hadde jeg gått på bymisjonen eller noen andre steder.*

5.4 Oppsummering og anbefalinger til Bruhjørnet

5.4.1 Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema

Fokusgruppeintervju og spørreskjemaundersøkelse gir her et relativt samstemt bilde av brukernes erfaringer med, og vurdering av, Bruhjørnet. Vi anser brukertilfredsheten for å være høy, og det identifiseres ingen direkte problemområder ved senteret. Et uttrykk for dette kan være at alle våre informanter gir uttrykk for at de ønsker å fortsette å benytte Bruhjørnet i framtiden, og at enkelte også kunne tenke seg enda mer kontakt enn hva de har i dag. Vi vil i det følgende sammenfatte noen av resultatene fra fokusgruppe og spørreskjema, og deretter komme med noen anbefalinger for videre drift.

Både i fokusgruppeintervju og i spørreskjema identifiserer brukerne særlig tre positive effekter av kontakten med Bruhjørnet. Dels mener de å ha fått bedret psykisk helse, dels mener de å ha fått aktivitet/noe å gjøre på dagtid og dels mener de å ha fått redusert sin rusproblematikk. I tillegg viser svarene fra spørreskjemaundersøkelsen at noen brukere også har erfart bedret fysisk helse, bedret økonomi og bedret kontakt med familie/venner – samt redusert kriminalitet. Ingen identifiserer negative effekter som konsekvens av kontakten med Bruhjørnet. Det identifiseres flere årsaksfaktorer til de positive effektene, men særlig framheves verdien av å ha tilbud om meningsfulle aktiviteter, kontakten med de ansatte og kontakten med de andre brukerne. Både fokusgruppeintervju og spørreskjemaundersøkelse understreker videre verdien av at Bruhjørnet er et rusfritt tiltak – og ingen informanter gir uttrykk for at de mener at kravet om rusfrihet er for strengt. Det nevnes i

fokusgruppeintervjuet at det finnes andre lavterskeltiltak i kommunen, og at våre informanter ikke føler at disse gir dem den form for støtte som de har behov for på nåværende tidspunkt i rehabiliteringen.

Tilsvarende er resultatene også samstemmige når det gjelder opplevelsen av hjelperne (ansatte og frivillige) ved Bruhjørnet. Brukerne slutter i spørreskjemaet fullt opp om utsagn knyttet til at de møtes med respekt av medarbeiderne og at de ser på dem som omsorgsfulle. Dette utdypes i fokusgruppeintervjuet – hvor man gjerne finner uttrykk som *på parti med, på vår side, til å stole på*. I fokusgruppen ble det gitt inntrykk av at ikke alle hadde like mye erfaring og kontakt med frivillige. En årsak til dette kan kanskje finnes i Bruhjørnets årsrapport for 2007, der det framkommer at de ved årsskiftet bare hadde to frivillige. På evalueringstidspunktet tidlig i mars var dette antallet utvidet, men det kan bety at brukerne ikke hadde rukket å bli kjent med de frivillige hjelperne. For oss synes det som om frivillighetsrollen ved Bruhjørnet var under utvikling da vi gjennomførte intervjuet – og at brukerne på evalueringstidspunktet ikke hadde gjort seg nok erfaringer med frivillige til å kunne uttale seg mer i dybden om deres bidrag.

De som hadde kontakt med frivillige vurderte imidlertid disse som svært positive innslag i miljøet på Bruhjørnet. De ga også inntrykk av at de så at ansatte og frivillige hadde noe ulik funksjon – uten at dette innebar en diskvalifisering av noen av medarbeidergruppene.

Når det gjelder spørsmål om Bruhjørnets kristne profil, synes også denne i all hovedsak å være uproblematisk for våre informanter/respondenter. Riktignok mener enkelte at den kristne profilen kan virke hemmende for rekruttering av nye brukere, men både i samtale og i spørreskjema framkommer det at brukerne i det daglige ikke opplever at det blir for mye fokus på kristen tro. I fokusgruppen framkommer det at enkelte av brukerne mener at manglende fokus på kristen tro i det daglige er svært bra – og en forutsetning for at de skal kunne bruke tilbudet ved Bruhjørnet. Dette støttes også i svarene fra spørreskjemaet, hvor fire av respondentene sier seg uenige i at det er viktig at senteret har et kristent tilbud og at man kan ta opp åndelige temaer. Andre sier det er fint at man har muligheten til å ta opp temaer knyttet til tro og åndelighet. Alle gir imidlertid uttrykk for at man setter pris på å ha et stillerom ved senteret.

Et behov som tydeligere identifiseres i fokusgruppeintervjuet enn i svarene fra spørreskjemaet dreier seg om Bruhjørnets åpningstider. I fokusgruppen uttrykte de fleste av deltakerne at de så behov for et tilbud i helger/helgedager – og gjerne også at man kunne ha lenger åpningstid i det daglige. I svarene fra spørreskjemaet synes dette noe mer diffust – der ca halvparten slutter opp under utsagn om lenger åpningstid, mens den andre halvparten ikke gjør dette. Alle informantene gir imidlertid uttrykk for at tilgjengeligheten ved Bruhjørnet er god – og at det er langt lettere å komme i kontakt med medarbeiderne der, enn hva det eksempelvis er ved offentlige kontorer.

Når det gjelder tematikk knyttet til brukermedvirkning er responsen fra både spørreskjema og fokusgruppe tydelig på at brukerne føler at de blir lyttet til og at de kan påvirke utformingen av Bruhjørnet. I fokusgruppeintervjuet blir det sagt at dette ikke så mye dreier seg om formaliserte strukturer for medvirkning, men mer at de ansatte hele tiden etterspør brukernes synspunkter – og at de er åpne for forslag som måtte komme. Det arrangeres ett husmøte i måneden og dette synes tilstrekkelig ut fra brukernes vurderinger. Ett utviklingsområde som trekkes fram i fokusgruppeintervjuet er imidlertid interesse for å utvikle noen aktiviteter som er brukerstyrte. At brukerne gjennomfører aktiviteter uten at noen av de ansatte er til stede. Noen lanserer også dette som en løsning på behovet for å kunne etablere et tilbud utenfor senterets åpningstider.

Alt i alt synes det som om Bruhjørnet etter brukernes vurdering er i ferd med å komme godt ut av etableringsfasen og at det finnes mange ivrige brukersupportere som vil slutte opp om dette tilbudet i tiden som kommer. Våre anbefalinger vil bære preg av dette, hvor vi i større grad løfter fram tema for avklaring/uforskning heller enn å peke på konkrete forbedringsområder. Dette må også sees i lys av senterets relativt korte driftstid:

5.4.2 Oppsummert anbefalinger

- Det anbefales at Bruhjørnet utreder brukernes behov for etablering av et rusfritt oppfølgingstilbud under helg/helligdag og eventuelt på kveldstid. Det bør også sees mer på hvordan et slikt behov eventuelt kan imøtekommes.
- Det bør i samarbeid med brukerne utredes hvilke muligheter der er for å etablere brukerstyrte aktiviteter.

- Det anbefales at man i rekrutteringssituasjon ser mer på hvordan senterets kristne profil kan formidles på en måte som gjør at potensielle brukere ikke forhindres fra å etablere kontakt med senteret.
- Det anbefales at senterets grenser for rusfrihet opprettholdes.
- Det bør vurderes å opprette en fortløpende dialog om frivillighetsrollen etter hvert som denne utvikles. Det vil også være viktig at brukerne innlemmes i denne dialogen for at de skal kunne vite hva de kan forvente av henholdsvis ansatte og frivillige.
- Det anbefales at Bruhjørnet viderefører sitt tilbud om arbeidstrening, der rammene for brukernes deltakelse er tilsvarende åpne som de er i dag.
- Det bør utredes om man kan gi brukerne tilgang til PC for internettbruk.
- Det anbefales at man jobber mer med å informere om Bruhjørnet – både direkte til potensielle brukere/pårørende, men også til lokalsamfunnet generelt. Det bør i denne sammenheng tilstrebes å videreutvikle kontakten med lokalpressen.

6 Crux, Sandnes

6.1 Beskrivelse av virksomheten

Crux Oppfølgingscenter startet opp høsten 2005. Senteret er et tilbud til mennesker over atten år som ønsker å bruke Crux som en del av sin rehabilitering ut av rusavhengighet og/eller kriminalitet. De fleste (2/3) av deltakerne er i LAR-behandling, andre har valgt et medikamentfritt behandlingsopplegg. Crux er også et oppfølgingstilbud for personer som soner, har sonet i fengsel eller er under friomsorgens tiltak. Det er mulig å gjennomføre samfunnsstraff ved senteret. Crux er en rusfri arena som tilbyr individuelt tilpasset oppfølging, fellesskap og samvær, samt varierte aktivitetstilbud og turer.

Crux holder åpent mandag, onsdag og fredag på dagtid fra kl 10-14. Tirsdag er det tilbud om tur. Torsdag er satt av til utadrettet virksomhet, møter og individuell oppfølging. Det er jentekveld en tirsdagskveld i måneden, volleyballtrening hver onsdag ettermiddag og kveldsåpent tre torsdagskvelder i måneden.

Crux Oppfølgingscenter har i løpet av 2007 hatt kontakt med i overkant av 100 potensielle deltakere. For halvparten av disse har kontakten vært relativt sporadisk eller liten. 28 personer har vært aktive deltakere gjennom hele året, mens ca 25 personer har vært knyttet til senteret i perioder eller noe mindre grad. Ca 1/3 av deltakerne er kvinner og 2/3 er menn. Brukermedvirkning er ønskelig og søkes styrket gjennom samtaler, husmøter, idékasse og årlige brukerundersøkelser og ved at driftsstyret siden etableringen av senteret har hatt styremedlem med brukererfaring.

Driften finansieres dels gjennom kommunale overføringer, dels gjennom statlig støtte og dels gjennom gaver fra privatpersoner, menigheter og organisasjoner. Det er to heltidsansatte ved Crux, og ca 15 frivillige medarbeidere. Frivillige medarbeidere er en viktig og god ressurs i arbeidet. I tillegg står samarbeid med andre instanser sentralt. Dette gjelder mellom annet kommunen, kriminalomsorgen, NAV, behandlingsinstitusjoner, byprester, menigheter og frivillige organisasjoner.

6.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet

Fokusgruppeintervjuet ble avholdt i Sandnes i mars 2008. Det var til stede to kvinner og to menn under intervjuet. Vi vil her formidle noen av brukernes³ erfaringer og vurderinger av oppfølgingen ved Crux.

6.2.1 Om rekruttering

Alle fokusgruppedeltakerne hadde fått informasjon om Crux fra ansatte i ulike deler av hjelpeapparatet. Noen hadde fått høre om det fra sosialtjenesten, andre fra behandlingsinstitusjoner eller lavterskeltiltak. De vurderte at mange, både potensielle brukere, lokalbefolkning og fagfolk, hadde hørt om Crux, men var mer usikre på hvorvidt eksterne parter kjente til innholdet i tilbudet. Enkelte informanter vurderte at Crux var bedre kjent innenfor LAR-systemet enn andre steder. En av fokusgruppedeltakerne problematiserte at mange som har rusproblemer i Sandnes og kommunene rundt, drar på institusjonsbehandling helt andre steder i landet – og at disse institusjonene ikke kjenner til Crux. Ingen av våre informanter kunne si noe om hvor godt tilbudet ved Crux var kjent innenfor kriminalomsorgen.

Fokusgruppen mente at Crux hadde et relativt godt omdømme, men at enkelte som ikke kjente stedet kunne ha fordommer knyttet til at en del av brukerne som benytter tilbudet, er under LAR-behandling. Selv om Crux er rusfritt, mente de at ”LAR-imaget” kunne gi inntrykk av at dette var et sted med aksept for rus. Dette mente fokusgruppedeltakerne var fordommer basert på uvitenhet – og at for de med erfaring fra Crux er den rusfri profilen tydelig og positiv.

Fokusgruppedeltakerne påpekte også at selv om mange potensielle brukere kanskje kjente til Crux, så kunne det være andre terskler for å nyttiggjøre seg tilbudet: *Det er ikke en vanlig kafé, for å si det sånn...* Flere uttrykte at de selv hadde vært nervøse for å oppsøke tilbudet og at det hadde tatt tid å bli trygg. De mente derfor at man med fordel også kunne fokusere litt på å ”hjelp” potensielle brukere inn i tiltaket – uten at de hadde konkrete forslag til hvordan dette kunne gjøres. Alle fokusgruppedeltakerne sa at de gjerne fortalte om Crux og forsøkte å spre informasjon om senteret. De mente at slik informasjon er mer troverdig enn den som

---

³ Crux benytter selv termen *deltaker*, i stedet for *bruker*. De ulike oppfølgingsentra benytter litt ulike termer, og vi har av metodiske grunner valgt å operere med brukerbegrepet parallelt med termen fokusgruppedeltaker i vår gjengivelse av resultater i denne rapporten.

kommer fra personer som ikke har brukererfaring fra Crux. Samtidig ble det fra enkelte gitt uttrykk for et visst forbehold når det gjaldt hvem de ville anbefale tilbudet til – ikke minst for å sikre at Crux også i framtiden skal ha et så godt miljø som der er nå. Informantene mente også at man kanskje kunne bruke media mer aktivt – noe de hadde positive erfaringer med fra åpningen av Crux.

6.2.2 Om oppfølgingsarbeidet

Deltakerne i dette fokusgruppeintervjuet uttalte seg gjennomgående positivt om kvaliteten på oppfølgingsarbeidet. Følgende sitater illustrerer noe av det som ble framhevet:

- *Jeg synes dette er så unikt, har ikke vært en sånn plass før. Det ligger nært hjertet mitt. Har vært på andre plasser, men ingen som likner på denne.*
- *De fleste andre steder er det sånn at du må møte opp, litt mer firkantet. Dette er mer som et hjem.*
- *Du hjelper deg selv her – du må gjøre jobben selv, men her er det rom for det. Det er trygt.*
- *Jeg savner når jeg ikke er her*
- *Veldig bra aktiviteter (turer, keramikk, bowling, fotball, teater, smykker med mer) og er det noe som ikke er her og brukerne etterspør det, så lager vi de aktivitetene.*
- *Jeg spiser jo mye mer her, fordi det er hyggeligere*

Et tema som gikk mye igjen i intervjuet, er verdien av felles måltid og god mat. Informantene sa et det betydde mye for dem at det ble dekket litt fint på bordet, tent levende lys og servert god, hjemmelaget mat. Noen fortalte at selve måltidssituasjonen for dem hadde vært en viktig form for sosial trening – og at de følte at de hadde utviklet seg mye på dette området. En sa også at den fysiske helsen var blitt bedre som konsekvens av at vedkommende hadde fått god mat ved Crux – og slik også overført gode matvaner til hverdagen ellers.

Det ble i fokusgruppeintervjuet også lagt vekt på at man ved Crux hadde pusset opp huset og fått et sted som informantene opplevde som fint og koselig. Enkelte sa at dette også var med på å signalisere en form for verdighet ved tiltaket – og at stedet slik skilte seg ut fra andre ”typiske” steder for rusmisbrukere.

På spørsmål om Crux' rusfrie profil, ble det gitt uttrykk for oppslutning om kravet om rusfrihet på huset, og de fleste informantene mente at dette kravet var nødvendig for at Crux skulle være et aktuelt tilbud for den målgruppen som benyttet stedet nå. De mente også at dette kravet var godt kjent – og at potensielle brukere så rusfrihet som et kriterium for å benytte tilbudet ved Crux:

- *Jeg ville ikke vært her om det hadde vært rusa folk her.*
- *Syns folk er flinke til å holde seg unna hvis de er rusa.*
- *Her er det romslig – ingen ser ned på deg om du har hatt en sprekk*
- *Kjetil gjør hva som helst for å følge opp om du har en sprekk.*

Fokusgruppedeltakerne mente at brukere flest overholdt regelen om rusfrihet, og at de slik også uttrykte en form for respekt for stedet og de andre brukerne. Samtidig sa flere at de også hadde erfart en stor raushet og forståelse fra både ansatte og andre brukere for at man også i et rehabiliteringsforløp kan ha en dårlig periode og gå på en ”sprekk”. Løsningen på denne utfordringen synes å være funnet, ved at ansatte ved Crux hadde fulgt opp flere brukere utenfor huset i perioder der de hadde ruset seg. En av informantene mente at det ikke gjorde så mye om noen stakk innom når de var ruset, mens andre påpekte at de ikke likte dette.

Når det gjelder den kristne profilen til Crux, mente fokusgruppedeltakerne at det var godt kjent at Crux var del av Kirkens Sosialtjeneste - og slik å regne for et kristent tilbud. Samtidig sa de fleste at de aldri tenkte over tiltakets kristne forankring, og at de opplevde at fokuset på religion og åndelighet var svært dempet. De fleste av informantene ga uttrykk for at dette for dem nesten var en forutsetning for å bruke Crux, og at de ikke ville kommet om det var mer fokus på kristendom og andre generelle trosmessige spørsmål. Alle fokusgruppedeltakerne verdsatte at man hadde et stillerom ved Crux, men dette ble ikke nødvendigvis assosiert med trosmessig aktivitet. En av informantene uttrykte også at det var positivt at man ved Crux hadde tilbud om å gå på hverdagsgudstjenester – og flere mente at samarbeidet med byprestene var svært positivt. Alle fokusgruppedeltakerne uttrykte imidlertid at de så det som viktig at aktivitetene knyttet til tro og åndelighet hadde et frivillig preg – og at det ikke ble for sterkt fokus i det daglige.

Tema knyttet til brukermedvirkning var også oppe i fokusgruppeintervjuet. Her uttalte informantene at de mente at brukermedvirkningen var godt ivarettatt ved senteret, både ved at

medarbeiderne hele tiden stilte seg lyttende til brukernes ønsker og behov, samt at man hadde husmøter hvor man kunne være med på å bestemme agendaen:

- *De (medarbeiderne) er med på ting hvis vi ønsker det*
- *Har regelmessige husmøter hvor vi kan skrive opp hva vi vil ta opp.*
- *Vi er veldig involvert, da.*
- *De ansatte prøver å legge opp til aktiviteter som brukerne har lyst til å være med på. De strekker seg veldig langt for oss, da.*
- *Ingenting går over mitt hode*

På spørsmål om forslag til forbedring av brukermedvirkningen, ble det uttalt at informantene ikke så behov for å forbedre noe på dette punktet, men samtidig sa de at de visste hvem som bestemte til syvende og sist (medarbeiderne). Dette mente de var helt rimelig, og stolte på at avgjørelsene som ble tatt var til beste for fellesskapet.

Informantene i fokusgruppeintervjuet vurderte at medarbeiderne ved Crux samarbeidet godt med andre instanser (både offentlige og private). Særlig framhevet de kontakten med byprestene som positiv, men også i relasjon til kommunale instanser og kriminalomsorg hadde flere gode erfaringer med samarbeidsrelasjonene. De mente også at samarbeidspartene hadde et godt inntrykk av Crux, noe som også ga legitimitet til brukerne. Samtidig mente flere av informantene at Crux skilte seg relativt mye ut fra det ordinære hjelpeapparatet for personer med rusproblematikk/kriminalitetsproblematikk, ved at det var langt mindre byråkratisk, og mer rettet mot deres helhetlige livssituasjon. Her brukte mange av informantene hjemlige metaforer, for å understreke kvaliteter ved Crux, som de mente ikke var tilstedes i andre tiltak:

- *Dette er "safere" enn offentlige kontor.*
- *Herlig at det er uformell struktur – hadde ikke vært så godt å være her hvis det var mer formelt.*
- *Her er bare jeg meg lissom.*
- *Dette er mer som et hjem.*
- *Jeg har aldri opplevd stress her (men JEG har stressa mye)*
- *Mer fellesskap her.*
- *Taushetsplikt er ikke et tema her – bryr oss ikke om akkurat det.*

- *Her kommer vi fordi vi har lyst, ingen må eller skal.*

Denne hjemlige kvaliteten ved Crux, ble tilsynelatende også forsterket ved at flere informanter opplevde at Crux også fokuserte på deres private nettverk. Flere hadde hatt med familie eller pårørende til senteret, og det ble også sagt at et par informanter hadde erfart at pårørende ble beroliget når de visste at vedkommende var på Crux.

På spørsmål om mangler eller forbedringspotensial ved oppfølgingsarbeidet, var det vanskelig å identifisere direkte problemområder, men derimot ga informantene uttrykk for et ønske om ”mer av det samme”. Flere sa at de ønsket utvidet åpningstid, og at de så et behov for tilbud både på kveld og i helg/høytid. Enkelte informanter var selv i arbeid/arbeidstrening, og særlig disse påpekte behovet for å ha noe å komme til etter arbeid. De påpekte at man gjerne var særlig sårbar etter å ha startet i jobb og at fellesskap og støtte fra Crux var viktig. Det ble også snakket om behovet for bakvaksordninger på døgnbasis, i perioder der man hadde det ekstra vanskelig. Ingen av informantene mente at de hadde dette behovet akkurat nå, men enkelte hadde gått igjennom faser der de hadde ønsket seg en slik struktur.

6.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)

Hele veien gjennom fokusgruppeintervjuet, ble medarbeiderne ved Crux omtalt i svært positive vendinger. Det ble i utgangspunktet ikke identifisert noen forskjell på frivillige og ansatte, men på direkte spørsmål om dette, ble det gitt uttrykk for at begge medarbeidergruppene var like verdifulle, men at informantene kanskje ”brakte” dem på litt ulike vis:

- *De har alltid tid.*
- *De nye frivillige er også usikre på oss – litt avventende og tilbakeholdne.*
- *Alle er fantastiske.*
- *De er bare gode.*
- *Det gå'kje an å få bedre folk.*
- *Føler det nesten som de har levd våre liv.*
- *De kan sette seg mer inn i våre liv og toleransen er STOR.*
- *De kan brukes til alt (ansvarsgruppemøter, kjører flyttelass med mer).*
- *Jeg trodde jo bypresten var en som gikk her, jeg.*

Det ble gitt inntrykk av at de frivillige medarbeiderne i større grad stod for miljømessig arbeid knyttet til måltidssituasjon, praktisk oppfølging, turer etc., mens de ansatte gjerne stod i bresjen for samarbeid med det offentlige, det å skrive søknader etc. Samtidig var ikke informantene helt sikre på hva som lå i de ulike funksjonene, uten at dette ble identifisert som noe negativt.

Ved siden av det faktiske oppfølgingsarbeidet som medarbeiderne stod for, vektla også flere av informantene at både frivillige og ansatte stod for gode holdninger og signaliserte viktige verdier i sitt arbeid. Her ble særlig evnen til empati og toleranse framhevet.

6.2.4 Om effekt av tiltaket

Alle deltakerne i dette fokusgruppeintervjuet, mente at kontakten med Crux hadde medført positiv effekt i livene deres. Virkningene ble særlig identifisert på tre livsområder: reduksjon av rusproblematikk, bedret psykisk helse og utvikling av sosialt nettverk. Flere av informantene framhevet at disse livsområdene for dem hang sammen, og at eksempelvis bedret psykisk helse for dem også førte til reduksjon av rusmidler:

- *Crux har vært med på å holde meg rusfri – så da kan jeg jo svare positivt på alt det andre”*
- *Det hadde vært vanskeligere uten Crux*
- *Dagene kan bli veldig lange – og det er da du merker at du ikke er i jobb, kan føle deg litt mindreverdige. Viktig da å ha en plass å være*
- *Jeg har slitt mye med depresjoner før, men har ikke vært deprimert dette året. Det er ikke bare Crux, men det har gjort en forskjell for meg.*
- *Det er trygt å godt å vite at Crux er der, selv om du ikke går der. Det er som å ha penger i banken, du trenger ikke bruke alt med en gang.*

Fokusgruppedeltakerne i dette intervjuet hadde generelt lite fokus på kriminalitet. De som sa noe om dette temaet, satte det gjerne i forbindelse med rus – noe vi indirekte fortolket som at de mente at når rusproblemet ble løst, så hadde man heller ikke behov for å begå kriminelle handlinger.

6.3 Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet

Det var femten respondenter i denne undersøkelsen, hvorav sju menn og åtte kvinner. Fem av dem var i alderen 26-35 år, ni i alderen 36-50 og en var over 51 år. Tolv av respondentene hadde hatt kontakt med Crux i mer enn ett år, en hadde hatt kontakt i mer enn et halvt år, men mindre enn ett år, en hadde hatt kontakt i mindre enn et halvt år, men mer enn en måned – og en respondent hadde hatt kontakt med Crux i mindre enn en måned.

Seks av respondentene var i kontakt med Crux flere ganger i uka, fire var i kontakt ca en gang pr uke, fire respondenter var i kontakt to-tre ganger pr måned og en respondent var i kontakt med Crux ca annenhver måned.

Alle respondentene hadde kontakt med andre deler av hjelpeapparat/frivillig sektor, men omfanget varierer en del. Ni respondenter hadde kontakt med NAV/sosialtjenesten, ti hadde oppfølging fra legemiddelassistert rehabilitering (LAR), to hadde kontakt med kriminalomsorgen, tre hadde kontakt med rusinstitusjoner, to hadde kontakt med andre frivillige organisasjoner som Frelsesarmeen, Røde Kors etc., fem hadde kontakt med psykisk helsevern (DPS, psykiatrisk sykepleier, etc.), en hadde kontakt med ulike brukerorganisasjoner og to hadde kontakt med kirke/menighet. Ingen av respondentene hadde kontakt med hjemmetjenesten.

Når det gjelder effekten av tiltaket, stilte vi spørsmål ved om kontakten med Crux hadde ført til endring på visse områder i livet. Respondentene svarte som følger:

Tabell 6.1 Vurdering av evaluering på ulike livsområder. N=15

	Bedre	Dårligere	Uendret	Vet ikke
Kontakt med venner/familie	2	0	7	1
Økonomi	1	0	9	0
Bosituasjon	0	0	10	0
Psykisk helse	11	0	2	1
Fysisk helse	6	0	6	1
Arbeid/aktivitet på dagtid	8	0	3	1

Tabell 6.2 Vurdering av endring vedrørende rus eller kriminalitet. N=15

	Redusert	Økt	Uendret	Vet ikke
Rusmisbruk	7	0	5	1
Kriminalitet	4	0	6	1

Vi ba også respondentene ta stilling til visse utsagn om Crux/oppfølgingssenteret og arbeidet som blir utført der. Svarene fordeler seg som følger:

Tabell 6.3 Vurdering av ulike sider ved Crux. N=15

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Kirkens sosialtjeneste/ oppfølgingssenteret har omsorgsfulle medarbeidere:	15	0	0	0	0
Jeg får være med på å bestemme hvordan tjenestene på oppfølgingssenteret skal være.	11	1	0	0	3
Jeg mener kravet om rusfrihet på oppfølgingssenteret er for strengt.	1	0	1	11	2
Jeg blir møtt med respekt av de som jobber på oppfølgings- senteret.	15	0	0	0	0
Jeg vil fortsette å benytte tilbudet på oppfølgings- senteret.	14	1	0	0	0
Det er lettere å få tak i de som jobber på oppfølgingssenteret enn de som jobber i andre tjenester (som NAV, kriminalomsorgen, legekontor, LAR- legemiddelassistert rehabilitering)	10	1	0	0	4

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Jeg ønsker å komme til oppfølgingssenteret oftere enn hva jeg gjør i dag	9	2	0	1	3
Det er viktig for meg at oppfølgingssenteret har et kristent tilbud og samtaler om åndelige temaer	4	5	0	3	3
Jeg synes det blir for mye prat om kristen tro på oppfølgingssenteret	0	1	2	11	1
Det er bra at der finnes et stille rom på oppfølgingssenteret	12	1	0	0	1
Jeg ønsker at oppfølgingssenteret skal ha lenger åpningstid enn i dag	10	1	1	0	3
Kontakt med de andre brukerne på oppfølgingssenteret er viktig for meg	6	3	1	4	1

Den største positive endringen kontakten med Crux har ført til er på området psykisk helse hvor 11 av 13 svarer at de har fått det bedre. Ingen har fått det dårligere på noen av livsområdene som følge av kontakten med oppfølgingssenteret. Flertallet har redusert sitt rusmisbruk. Alle respondentene sier seg helt enig i at Crux har omsorgsfulle medarbeidere som viser dem respekt. Samtlige svarer at de også i framtiden vil benytte seg av tilbudet ved oppfølgingssenteret. Respondentene vil gjerne beholde det stille rommet på Crux og er ellers fornøyd med senterets kristne profil. Det store flertallet av respondentene ønsker seg lengre åpningstider.

Det ble også i spørreskjemaet gitt rom for at respondentene litt fritt kunne gi råd til hvordan tilbudet ved Crux i framtiden kunne bli bedre. Svarene herfra er som følger:

- *Å kunne vite at det finnes en kontaktperson hele døgnet – få råd og veiledning i forskjellige situasjoner.*
- *Døgnåpent – om noen skulle slite.*
- *Jeg vet at CRUX er hovedsakelig for de som mangler nettverk, men jeg skulle ønske at vi som har arbeid også kunne få anledning til å delta på noen av de opplevelsesturene og/eller aktivitetene dere har. En sjelden gang imellom kunne det vært utenom arbeidstid. F. eks rafting, skitur osv. Utenom dette er CRUX en kjemperessurs for oss brukere. En viktig plass i tøffe perioder. Gode samtaler med mennesker som bryr seg i et rusfritt miljø. SUPERT!!!*
- *Prøve å få til ett botilbud for folk.*
- *At der kan bli flere ansatte som kan brukes til forskjellige ting man trenger hjelp til. Bli kjørt til enkelte ting. Kanskje få hjelp til å lage brun saus eller noe. At vi kan ha tilbud om helsesøster her av og til tilgjengelig.*
- *Det var litt vanskelig å svare på, men jeg vil i alle fall si at jeg synes det er veldig bra at det er åpent de dagene det er. Og at det går an å få et godt måltid og kanskje få pratet med andre nyktre mennesker. En dag jeg var på Crux et ærend, så kom det er person som var veldig beruset. Jeg må si at det var veldig utrivelig og slitsomt. Kanskje noen burde sagt noe til vedkommende. At Funkishuset var et bedre alternativ for den personen i en slik fase.*

6.4 Oppsummering og anbefalinger til Crux

Vi vil i det følgende gi en oppsummering av funn etter å ha analysert intervjuferat fra fokusgruppe og svarene på spørreskjemaet. Det vil ikke nødvendigvis være de mest uttalte funnene vi omtaler her, men like gjerne mindre fenomener som vi mener kan bidra til å utvikle virksomheten framover.

6.4.1 Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema

Både fokusgruppeintervju og spørreskjemaundersøkelse gir inntrykk av at informantene/respondentene vurderer kvaliteten på oppfølgingsarbeidet ved Crux som god. Tydeligst ser man kanskje dette ved at alle ønsker å fortsette å benytte tilbudet, og at alle gir positiv omtale av medarbeiderne ved Crux. I spørreskjemaet gir alle respondentene

oppslutning om utsagn knyttet til medarbeidernes omsorgsevne og respekt – i fokusgruppeintervjuet blir det gjennomgående brukt positive adjektiver om medarbeiderne: lyttende, respektfulle, gode etc.

Det gis også gjennomgående uttrykk for at oppfølgingsarbeidet ved Crux har gitt positiv effekt i brukernes liv. I fokusgruppeintervjuet ble dette klart knyttet til tre livsområder: redusert rusbruk, bedret psykisk helse og styrket sosialt nettverk. I spørreskjemaundersøkelsen er det flest av respondentene som rapporterer om bedret psykisk helse, samt at de har fått forbedring når det gjelder arbeid/aktivitet på dagtid. Ca halvparten rapporterer om reduksjon i rusproblematikk og seks rapporterer om bedret fysisk helse. Det er vanskelig ut fra spørreskjemaet å helt konkret tolke om man ved å krysse av på kategorien ”uendret” primært gir uttrykk for at dette ikke var et problemområde før og at man derfor ikke hadde behov for endring, eller om det innebærer at Crux ikke har evnet å yte hjelp på områder som respondentene har behov for. Dette gjelder eksempelvis punktet om styrking av sosialt nettverk og punktene om reduksjon av rusproblematikk og kriminalitet.

Åpningstidene ved Crux er et tema som framkommer både i fokusgruppeintervju og i spørreskjemaundersøkelse. Det gis i fokusgruppen særlig uttrykk for et ønske om mer tilbud på kveldstid – og noen forklarer dette med at mange brukere har arbeid/arbeidstrening og at det for disse er vanskelig å nyttiggjøre seg tilbudene på dagtid. Noen lufter også muligheten for en bakvaktsordning på døgnbasis. I svarene på spørreskjemaet gir 11 av 15 respondenter uttrykk for at de er enig eller delvis enig i at de ønsker å benytte senteret mer, og tilsvarende antall sier at de ønsker seg utvidete åpningstider ved Crux. Et tema som ikke framkommer i fokusgruppeintervjuet, men som nevnes på ett av spørreskjemaene dreier seg om medarbeiderressursen ved Crux. Her gis det uttrykk for at man kunne tenke seg flere hjelpere og kanskje også utvide fagkompetansen ved å inkludere en helsesøster. Imidlertid gir både spørreskjemaundersøkelse og fokusgruppeintervju inntrykk av at brukerne opplever tilgjengeligheten ved Crux som god – og kanskje kan man derfor fortolke dette ønsket som et vekstpotensial heller enn et problem ved dagens drift?

Brukermedvirkningen synes etter informantenes/respondentenes vurdering å være godt ivaretatt ved Crux. I spørreskjemaundersøkelsen er det tre av respondentene som svarer ”vet ikke” på spørsmål om de får være med på å bestemme hvordan tjenestene ved Crux skal være, men ellers sier det store flertall at de opplever å ha slik medbestemmelse. I

fokusgruppeintervjuet gis det uttrykk for at mye av medbestemmelsen skjer på et noe uformelt grunnlag, og at det viktigste er at medarbeiderne er åpne og lyttende for deres innspill. De har regelmessige husmøter, som oppleves som en kanal for å ytre egne meninger og ønsker. Det gis ikke inntrykk av at det er tillitsvalgsordninger eller brukerrepresentasjon i styret, men dette etterlyses heller ikke. Det blir også sagt at brukerne mener det er riktig at medarbeiderne ved Crux er de som til syvende og sist skal fatte beslutninger for fellesskapet.

Når det gjelder Crux krav om rusfrihet, gis det stor oppslutning om dette. En av respondentene på spørreskjemaet problematiserer at vedkommende har opplevd rusatferd ved Crux, og uttrykker ønske om at dette skal slås ned på. I fokusgruppeintervjuet ble det sagt at man ønsket rusfrihet på huset, men at man satte pris på at det var raushet i forhold til å kunne bli oppfulgt hjemme i vanskelige perioder. En av informantene mente at man også kunne tåle at noen kom innom huset i ruset tilstand, men dette fikk ikke tilslutning fra de andre.

Informantene/respondentene synes å være kjent med at Crux er del av Kirkens Sosialtjeneste, og slik må regnes for å ha en kristen forankring. Det er imidlertid varierende hvor viktig den enkelte synes denne er. I fokusgruppeintervjuet sa de fleste at de syntes det var greit at senteret hadde et tilbud om åndelig relaterte aktiviteter, men få opplevde at dette var viktig for dem. I spørreskjemaundersøkelsen er det ni personer som sier seg enig eller litt enig i at dette tilbudet er viktig for dem. Alle gir imidlertid tilslutning til verdien av å ha et stillerom, selv om man i fokusgruppeintervjuet ikke primært relaterer dette til åndelige aktiviteter. Det er videre så å si ingen som synes det blir for mye fokus på kristen tro og åndelige temaer ved Crux.

6.4.2 Oppsummert anbefalinger

- Det anbefales at man vurderer muligheten for å enten utvide eller endre åpningstidene ved Crux, med sikte på å få fram et noe bedre tilbud på ettermiddag/kveldstid.
- Det bør utredes hvilke muligheter man har for å opprette bakvaksordninger ved Crux for å ha en form for døgnbasert hjelp. Dette kan gjerne skje i samarbeid enten med andre ideelle organisasjoner eller i kontakt med det offentlige.
- Det anbefales at Crux opprettholder kravet om rusfrihet, men at dette fortsatt kobles med muligheten for å få oppfølging utenfor huset ved tilbakefall/sprekker.

- Det anbefales at man innleder en dialog med brukergruppa for å avklare hvordan man forholder seg dersom noen møter opp på Crux i ruset tilstand. Her bør det også tydelig framkomme hva som er medarbeidernes rolle, og hva som er brukernes rolle.
- Det bør vurderes om man skal lage tydeligere funksjonsbeskrivelser for henholdsvis frivillige og ansatte medarbeidere, for slik å kunne gi brukerne et klarere bilde av hvilke forventinger de kan ha til de ulike medarbeidergruppene.
- Det bør i rekrutteringssituasjonen sees noe mer på hvordan nye brukere kan ”hjelpes” inn i tiltaket. Et forslag kan være å etablere fadderordninger, eller at nye brukere har medfølgere, som de kjenner godt.
- Det bør vurderes om man kan etablere noe bedre informasjon om Crux til rusinstitusjoner som blir brukt av kommunen, men som ikke ligger i lokalmiljøet. Det bør også kartlegges om innsatte i fengsel får god nok informasjon om Crux.

7 Huset, Tromsø

7.1 Beskrivelse av virksomheten

Huset ble startet opp i 2001, som en rusfri arena for både menn og kvinner med tidligere erfaring fra enten rus eller kriminalitet. Aktivitetene på senteret strekker i dag vidt: fotogruppe, bowlinggruppe, tilbud om økonomisk rådgivning, pårønderarbeid, turer, kvinnekvelder, etc. I tillegg har man hatt prosjekter med boligsosialt arbeid, som man ønsker å videreføre. Oppfølgingen innrettes etter individuelle avtaler med hver enkelt bruker. Mange av brukerne er blitt henvist til huset enten fra kriminalomsorgen eller kommunen, men senteret er åpent og det er ikke nødvendig med noen form for ekstern henvisning. Man krever rusfrihet på selve Huset, men det er muligheter for å få oppfølging hjemme/utenfor Husets vegger, dersom man har tilbakefall/har en dårlig periode.

Huset har kontakt med i overkant av 60 brukere – hvorav 35 regnes som aktive. I tillegg følger man opp mellom 2-15 personer som er under soning. Sentrale samarbeidsparter for Huset er Tromsø kommune, kriminalomsorgen og diverse behandlingsinstitusjoner. I tillegg vektlegges samarbeid med brukerorganisasjonene RIO og Marborg – samt frivillige organisasjoner som eksempelvis Røde Kors. Huset vektlegger brukermedvirkning og har siden 2006 hatt et eget brukerråd bestående av fire personer.

Huset er finansiert delvis gjennom kommunale overføringer, gjennom statlig støtte og gjennom private gaver gitt til Kirkens Sosialtjeneste. Det er to faste stillinger samt en prosjektstilling tilknyttet Huset oppfølgingscenter.

7.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet

Fokusgruppeintervjuet ble avholdt i februar 2008. Tilstede under intervjuet var fire-seks menn som var brukere på Huset (en kom litt sent og en måtte gå litt før intervjuet var avsluttet). Vi vil her formidle noen av de erfaringer som disse brukerne har med oppfølgingsarbeidet på Huset.

7.2.1 Om rekruttering

Fokusgruppedeltakerne hadde fått informasjon om Huset både fra ulike personer i privat nettverk og fra ulike tjenesteinstanser. To informanter hadde fått høre om tilbudet fra venner som også var brukere ved Huset, to informanter hadde fått høre om huset under soning – enten fra andre innsatte, men også fra Monica (ansatt ved Huset), og to hadde blitt gjort kjent med tilbudet da de var i behandling ved en rusinstitusjon. Flere av deltakerne i fokusgruppa mente det hadde større verdi for dem om tilbudet ble anbefalt av andre brukere, enn om tilrådingen kom fra offentlige kontorer eller institusjoner. Samtidig mente også noen at det var svært positivt at Husets medarbeidere var så pass offensive inn mot særlig kriminalomsorgen – fordi man på den måten også fikk mulighet for å utdype informasjonen som kom fra andre brukere.

Det rådet noe ulikt syn på hvor godt tilbudet ved Huset var gjort kjent for potensielle brukere. Noen mente at man innenfor kriminalomsorgen hadde opparbeidet svært gode forbindelseslinjer mellom Huset og soningsinstitusjonen, og trakk her fram verdien av at ansatte fra huset (Monica) kommer til fengselet fast. De mente at man kanskje burde hatt tilsvarende strukturer inn mot rusbehandlingsinstitusjoner, men fryktet samtidig at dette kunne stjele så mye av ansattes kapasitet, at det kunne gå utover tjenestetilbudet til de brukerne som allerede var aktive på Huset.

Ett forslag som kom fram i samtalen, var at man kanskje kunne anvende brukerne mer aktivt i rekrutteringsøyemed. Flere sa at de selv gjerne kunne reise rundt til institusjoner og kontorer for å informere om Huset – og et par informanter mente at dette også kunne være en fin aktivitet å fylle dagene med. Det ble videre uttrykt ønske for å utarbeide mer skriftlig informasjon om huset – gjerne en litt grundig informasjonsbrosjyre. Slik informasjon burde være tilgjengelig på alle relevante kontor og institusjoner. Et par informanter trodde at noen institusjoner hadde etablert et samarbeid med Huset som gjorde det mulig for potensielle brukere å komme på besøk og bli kjent med tilbudet. De så positivt på denne rekrutteringsformen, men vektla at man måtte være like strenge i kravet om rusfrihet for disse personene, som for etablerte brukere ved Huset.

Flere av informantene hadde selv vært noe skeptiske til Huset før de ble kjent med stedet, og begrunnet dette særlig med at de var usikre på det kom til å være mange personer med aktiv rusproblematikk til stede. Dette inntrykket ble avkreftet da de selv ble aktive som brukere, alle fokusgruppedeltakerne mente at Huset hadde et generelt godt ry som et rusfritt og kvalitativt godt tjenestetilbud. Dette ryet stod etter deres vurdering i samsvar med den faktiske tjenestekvaliteten.

7.2.2 Om oppfølgingsarbeidet

Fokusgruppedeltakerne vektla særlig tre dimensjoner når de skulle vurdere kvaliteten på oppfølgingsarbeidet ved Huset; dels stod kontakten med andre brukere sentralt, dels var innholdet i aktivitetene viktig og dels var de opptatt av medarbeiderne på Huset. Innenfor alle disse dimensjonene ble Huset gitt gode vurderinger fra våre informanter, noen sitater kan illustrere dette:

- *Gull å ha huset som kontaktsted.*
- *Bra at tidligere brukere, som har klart seg, er med på turer. Slik at andre ser at det nytter å holde seg rusfri.*
- *Suverent at NN er i fengselet hver torsdag. Kan snakke med henne om dagligdagse ting, andre ting enn vi snakker med andre om.*
- *På Huset blir jeg ikke puttet i bås, er min egen sjef her. Blir mindre klient her.*
- *Viktig å se at andre klarer seg – viktig med de andre brukerne.*
- *Man slipper å ta på seg en maske her. I fengselet manipulerer jeg hele tiden for å få en best mulig soning. Det slipper jeg her.*
- *Vi som kommer fra fengselet får være til stede annenhver torsdag, når det er spesielle tema. Vi spiser mat etterpå. Liker godt å være med på teater, kino og helgeturer (får ekstra permtid til dette – maks 4 turer i året). Ønsker flere timer fra fengselets side for å kunne være tilstede på Huset..*

Et tema som gikk igjen i fokusgruppeintervjuet, var at brukerne verdsatte kontakten med andre brukere. De mente det var viktig å etablere et nytt rusfritt nettverk, men samtidig at det var godt at nettverket også bestod av mennesker som hadde en forståelse for hva det ville si å skulle slutte med rus og/eller kriminalitet. Ikke minst satte de pris på muligheten til å hente

inspirasjon fra andre brukere som hadde ”klart seg”. De mente også at brukerne var gode på å støtte hverandre og slik forhindre at man gikk tilbake til tidligere vaner.

Mange av deltakerne i denne fokusgruppa hadde selv sonet straffer av ulikt omfang – og var opptatt av Husets funksjon rettet inn mot overgangen fra fengsel til et ordinært hverdagsliv. De uttrykte at de hadde erfart savnet av en slik arena i den eksisterende kriminalomsorgen, og mente det var paradoksalt at man kunne gå direkte fra tiltak med ekstrem grad av sikkerhet og kontroll, til en helt åpen tilværelse uten noen form for oppfølging. Huset var for disse informantene et unikt tilbud som tok på alvor utfordringene ved å komme ut etter flere år med soning. Et par av informantene sa at de gjerne skulle hatt enda flere permtimer fra fengselet for å kunne nyttiggjøre seg tilbudet på huset – og få til en enda bedre overgang enn hva som var tilfelle nå.

På spørsmål om Husets krav om rusfrihet, sa alle fokusgruppedeltakerne at dette kravet var svært viktig for dem. De mente at Tromsø hadde andre hjelpetilbud for personer som var i aktiv rus, og at noe av det som legitimerte Husets eksistens nettopp var kravet om rusfrihet. De vurderte at rusoppfølging burde ha ulike trinn – alt fra helt lavterskel til høyterskel. Huset representerte etter deres syn høyterskelen på denne stigen – noe de så stort behov for. Det ble også uttrykt tilfredshet med at Huset som en rusfri arena også var med på å gi dem som brukere et positivt omdømme både rettet mot pårørende, fengsel og andre offentlige kontorer/institusjoner. De mente videre at Huset som rusfritt miljø representerte et slags pusterom: *(Vi) blir trigget overalt ellers i verden.*

Når det gjaldt Husets kristne profil, var alle kjent med at Huset var del av Kirkens Sosialtjeneste – og at dette representerte et kristent tilbud på noe vis. De merket ikke den kristne profilen så mye i den daglige driften av Huset, men de mente at utformingen av stillerommet hadde mye kristen symbolikk – samt at de visste at leder var prest. Samtidig var alle informantene opptatt av at det livssynsmessige ved Huset måtte være frivillig og ha en dempet posisjon i det daglige. De sa at de ikke opplevde seg presset til å delta i aktiviteter med kristent innhold, og at de ikke følte at de ble påprasket noe livssyn. De mente at man kunne nyttiggjøre seg huset uansett hvilken tro (eller mangel på sådan) man måtte ha. Flere av informantene ga uttrykk for at de ikke ville kommet til Huset om aktivitetene hadde mer kristent tilsnitt. Noen sitater kan illustrere informantenes syn på senterets kristne profil:

- *Det er ikke hysteri her på noe vis - ikke noe fanatisme*
- *Du kan prate om alt her – ingen begrensning. Det kan bannes litt her også.*
- *Målet mitt med å komme hit var å sosialiseres, ville følt meg lurt hvis målet hadde med kristen tro å gjøre.*

Brukermedvirkning og muligheten for å påvirke tjenestetilbudet ved Huset, ble også tematisert i fokusgruppeintervjuet. Det ble ytret generell enighet om at dette var godt ivaretatt i den daglige driften av Huset. Informantene våre følte at de ansatte var lydhøre for brukernes ønsker og behov – og de mente at de selv i stor grad kunne påvirke aktivitetene på Huset. På et mer formelt plan, visste et par av fokusgruppedeltakerne at det skulle finnes et brukerråd, men var usikre på om dette fungerte. En av informantene hadde også blitt spurt om å representere brukerne inn i styret på Huset. Selv om informantene var usikre på om den formelle brukermedvirkningen fungerte etter intensjonene, så de ikke særlig behov for å forbedre brukermedvirkningen på Huset. De sa at det for dem var vel så viktig hvilken holdning ansatte (og frivillige) hadde til brukerne – og at de hele tiden ønsket å finne ut av hva brukerne ønsket.

Fokusgruppedeltakerne vi snakket med, vurderte at det meste av oppfølgingsarbeidet ved Huset fungerte godt, og de hadde slik ikke så mange konkrete forslag til forbedringer. Et behov som tydelig kom fram var et ønske om utvidete åpningstider – da først og fremst i helger/under helligdager. De av informantene som fremdeles var i soning, sa at dette ikke var så aktuelt behov for dem, siden deres deltakelse var strengt regulert av muligheten for permisjon fra fengselet, men de andre uttrykte at helgene ofte kunne være tunge å komme igjennom.

Videre sa også et par informanter at de kunne tenkt seg enda flere aktiviteter. De kom ikke med konkrete forslag til innhold i aktivitetene, men sa at de trivdes veldig godt med det som skjedde – og at man kanskje kunne gjort noe av dette oftere (eks turer).

7.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)

Som det framkommer i punkt 7.2.2 mente brukerne at kvaliteten på tilbudet ved Huset i stor grad var avhengig av den jobben som medarbeiderne ved Huset utførte. De var litt usikre på om huset hadde tilknyttet frivillige krefter, og mente det primært var snakk om tre ansatte,

samt at enkelte av brukerne selv gikk inn og utfylte funksjoner som kunne karakteriseres som en type frivillig innsats. Fokusgruppeintervjuet tematiserte derfor ikke skillelinjer mellom frivillige og ansatte medarbeidere, men fokuserte på brukernes vurderinger av de ansatte.

Fokusgruppedeltakerne mente at de ansatte ved Huset gjorde en god jobb og at dette etter deres vurdering innebar både en god personlig holdning samt ivaretagelse av oppgavene ved senteret:

- *Jeg synes alle er kjekke og greie.*
- *Veldig imøtekommende*
- *Blir som en familie nesten*
- *De er sporty – er med på det meste, ikke bare arrangerer, men er med på ting.*
- *Alle er imøtekommende - det at han Dag er så imøtekommende. Det virker som det ikke er et nei i munnen på han. Gjelder alle som jobber her.*
- *Følger opp i forbindelse med ansvarsgruppemøter, søknad til off. kontorer, hjelper til med skoleoppgaver etc.*
- *Bra at det også er en kvinnelig ansatt.*

Det var særlig de familiære metaforene, samt en vektlegging på uformell omgang som oftest gikk igjen i omtalen av de ansatte. Flere av informantene var opptatt av at det var viktig for dem at medarbeiderne ved Huset hadde helt andre funksjoner enn hva som var tilfelle for ansatte i mer byråkratiske organisasjoner. De mente de ansatte ved Huset i større grad representerte en form for ”normalitet” enn hva som var tilfelle for ansatte i andre deler av hjelpeapparatet – og at Huset slik stod nærmere privatlivet enn hva som ofte var tilfelle ellers. For et par av informantene hadde dette også konkretisert seg ved at de hadde tatt med familie/barn til huset. Det ble også nevnt at det hadde blitt utført en barnedåp på huset – og at man slik så et møte mellom brukernes private nettverk og Huset.

7.2.4 Om effekt av tiltaket

Deltakerne i dette fokusgruppeintervjuet hadde et sterkere fokus på veien ut av kriminalitet, enn det å redusere rusproblematikk. De fleste så riktignok disse dimensjonene i sammenheng – at det var rusen som hadde ført til kriminalitet, samt at rusen kanskje også var den største utfordringen ved avsluttet soning. På spørsmålene om effekt av tilbudet ved huset var

imidlertid de fleste svarene knyttet til verdien av å få hjelp i overgangen fra kriminalomsorgens institusjoner til hverdagslivet utenfor. Her var det flere av informantene, både de som var inne i et soningsopplegg og de som ikke var det, som vektla verdien av å ha noe å gjøre og et positivt miljø å oppsøke:

- *I stedet for å subbe rundt i byen, så går jeg hit. Hadde ikke jeg hatt huset, ikke sant, og hadde blitt sittende mye hjemme å spinne i hue mitt, så hadde det vært lettere å falle tilbake...*
- *Søsken og foreldre (pårørende) er veldig glade for at Huset finnes også. Gir trygghet. De er også hjertelig velkomne hit. De blir beroliget av at vi er her.*
- *Hvis jeg ikke hadde hatt Huset, hadde jeg blitt så institusjonalisert oppe i hodet mitt at jeg hadde tatt kontakt med det dårlige miljøet.*
- *Det at huset fins, gjør en forskjell! (Ift totalsituasjonen)*
- *For de som sitter i fengselet er det mye NN som gjør en forskjell. Den personlige kontakten er viktig for å få tillit.*
- *Gunstig med 10 timer aktiviteter/sosialisering i måneden for oss som sitter i fengsel. Det gjør det usannsynlig at jeg faller tilbake til kriminalitet.*
- *Humøret og troen på seg selv forandrer seg til det positive.*

Selv om få av informantene snakket konkret om effekt på andre livsområder enn rus og kriminalitet, sa flere at de mente at Huset hadde bidratt til bedret psykisk helse og selvtilit (noe som i sin tur både medførte reduksjon av rus og bortfall av kriminelle handlinger). Det ble også sagt at mange opplevde sin totalsituasjon som bedret etter at de hadde fått kontakt med Huset – uten at de gikk mer i detalj på hva dette innebar.

7.3 Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet

Det var ni respondenter i denne undersøkelsen, hvorav syv menn og to kvinner. En av dem var i alderen 26-35 år, seks i alderen 36-50 og to var over 51 år. Fem av respondentene hadde hatt kontakt med Huset i mer enn ett år, tre hadde hatt kontakt i mindre enn et halvt år, men mer enn en måned og en hadde hatt kontakt mer enn en gang, men mindre enn en måned.

Seks respondenter hadde kontakt med Huset flere ganger hver uke, en hadde kontakt ca en gang pr uke og to hadde kontakt to-tre ganger pr måned. Nesten alle respondentene hadde kontakt med andre deler av hjelpeapparat/frivillig sektor, men omfanget varierer når det gjelder antall instanser. Hele syv oppga å ha kontakt med NAV/sosialtjeneste, fem hadde kontakt med ulike frivillige organisasjoner (som Røde Kors, Frelsesarmeen etc.), to hadde kontakt med rusinstitusjoner, to var i arbeid/arbeidstrening/skole, en hadde kontakt med LAR og en hadde kontakt med kriminalomsorgen. Her kan det synes som om respondentene på spørreskjemaundersøkelsen representerer en litt annen gruppe enn fokusgruppedeltakerne – der flere hadde kontakt med kriminalomsorgen. Samtidig kan det være at respondentene, på samme måte som fokusgruppedeltakerne, har dette som en tidligere erfaring uten at de er i aktiv oppfølging fra kriminalomsorgen nå.

Når det gjelder effekten av tiltaket, stilte vi spørsmål ved om kontakten med Huset hadde ført til endring på visse områder i livet. Respondentene svarte som følger:

Tabell 7.1 Vurdering av evaluering på ulike livsområder. N=9

	Bedre	Dårligere	Uendret	Vet ikke
Kontakt med venner/familie	5	0	4	0
Økonomi	3	0	5	1
Bosituasjon	2	0	7	0
Psykisk helse	7	0	2	0
Fysisk helse	4	1	4	0
Arbeid/aktivitet på dagtid	4	0	4	0

Tabell 7.2 Vurdering av endring vedrørende rus eller kriminalitet. N=9

	Redusert	Økt	Uendret	Vet ikke
Rusmisbruk	6	0	3	0
Kriminalitet	5	0	3	0

Vi ba også respondentene ta stilling til visse utsagn om senteret og arbeidet som blir utført der. Svarene fordeler seg som følger:

Tabell 7.3 Vurdering av ulike sider ved Huset. N=9

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Kirkens sosialtjeneste/ oppfølgingssenteret har omsorgsfulle medarbeidere:	9	0	0	0	0
Jeg får være med på å bestemme hvordan tjenestene på oppfølgingssenteret skal være.	5	4	0	0	1
Jeg mener kravet om rusfrihet på oppfølgingssenteret er for strengt.	0	0	0	9	0
Jeg blir møtt med respekt av de som jobber på oppfølgings- senteret.	9	0	0	0	0
Jeg vil fortsette å benytte tilbudet på oppfølgings- senteret.	9	0	0	0	0
Det er lettere å få tak i de som jobber på oppfølgings-senteret enn de som jobber i andre tjenester (som NAV, kriminalomsorgen, legekontor, LAR- legemiddelassistert rehabilitering)	8	0	0	0	1
Jeg ønsker å komme til oppfølgings-senteret oftere enn hva jeg gjør i dag	0	5	1	0	3
Det er viktig for meg at oppfølgings-senteret har et kristent tilbud og samtaler om åndelige temaer	2	0	1	5	1

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Jeg synes det blir for mye prat om kristen tro på oppfølgings-senteret	0	1	0	7	1
Det er bra at der finnes et stille rom på oppfølgings-senteret	5	3	0	0	2
Jeg ønsker at oppfølgings-senteret skal ha lenger åpningstid enn i dag	4	3	0	1	1
Kontakt med de andre brukerne på oppfølgings-senteret er viktig for meg	5	2	1	1	0

Respondentene opplyser at de enten har fått bedret sentrale livsområder eller at disse er uendret etter at de fikk kontakt med Huset. Kun en av respondentene hadde fått dårligere fysisk helse etter kontakt med oppfølgings-senteret. Flertallet av respondentene har også redusert både rusmisbruk og kriminalitet, mens ingen har svart at kontakt med Huset har ført til økt rusmisbruk eller kriminalitet. Alle ønsker å fortsette å benytte seg av tilbudet ved Huset. De fleste respondentene mener at oppfølgings-senteret bør ha lenger åpningstid og at kontakt med de andre brukerne er viktig for dem.

Det ble også i spørreskjemaet gitt rom for at respondentene litt fritt kunne gi råd til hvordan tilbudet ved Huset i framtiden kunne bli bedre. Svarene herfra er som følger:

- *Mer ting å gjøre i helgene. Flere turer*
- *Lengre og oftere åpningstid*
- *Øke tilbudet i stille perioder – ferier, eks påske, jul. Det er perioder hvor rusuget er størst*

7.4 Oppsummering og anbefalinger til Huset

Vi vil i det følgende gi en oppsummering av våre funn etter å ha analysert intervjureferat fra fokusgruppe og svarene på spørreskjemaet. Det vil ikke nødvendigvis bare være de mest uttalte funnene vi omtaler her, men like gjerne fenomener som kan bidra til å sette nytt lys på virksomheten.

7.4.1 Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema

Både deltakerne i fokusgruppa og respondentene i spørreskjemaundersøkelsen gir uttrykk for at de er tilfredse med tilbudet som gis ved Huset. Tydeligst uttrykkes dette ved at alle vi har vært i kontakt med, ønsker å fortsette å benytte Huset i tiden som kommer. Brukertilfredsheten vurderes å være høy i vårt utvalg, og det identifiseres ikke direkte problemområder. Noen informanter framhever punkter for utvikling, men disse knyttes gjerne til at de ønsker mer av det samme, som for eksempel utvidet åpningstid, heller enn at de ønsker vesentlige endringer av driften ved Huset.

Flere faktorer ble identifisert som positive ved tilbudet, men tydeligst vektlegges verdien av å etablere et godt fellesskap med andre brukere, stor variasjon av aktiviteter og god oppfølging fra de ansatte ved senteret. Særlig framheves de ansattes innsats og holdning som verdifull. Dels uttrykkes dette aktivt hele veien gjennom fokusgruppeintervjuet – og dels ser man dette i svarene på spørreskjema, der alle respondentene uttaler seg enige i at medarbeiderne er omsorgsfulle og at de føler seg møtt med respekt av disse. I fokusgruppeintervjuet utdypes dette noe mer, og det blir her sagt at de ansatte er lydhøre, uformelle og aktivt til stede i det som skjer på Huset.

Brukermedvirkningen synes også å være godt ivaretatt, selv om flere av våre informanter er litt usikre på de formelle strukturene for brukermedvirkning. Både fokusgruppedeltakere og respondenter i spørreskjemaundersøkelsen sier at de opplever at de blir lyttet til – og at de er med på å bestemme utformingen av aktiviteter ved senteret. Det kan videre synes som om at brukermedvirkning for enkelte av informantene mer dreier seg om en lyttende og åpen holdning fra de ansatte, heller enn formelle strukturer i form av brukerråd, styrerepresentasjon etc. Vår refleksjon er at de formelle strukturene kanskje ikke er viktige for brukerne så lenge alt fungerer tilfredsstillende og man har ansatte med evne og overskudd til å etterspørre

brukernes meninger. I den konteksten vi opplevde ved Huset, sa flere at de syntes det kunne bli kunstig med for mye formalitet i disse sakene. Samtidig kan man kanskje utforske ulike former for brukermedvirkning med målsetning om å sikre kanaler for brukernes stemmer, dersom de uformelle påvirkningslinjene skulle svikte.

Informantene fra fokusgruppen og spørreskjemarespondentene synes å være samstemte i sin vurdering av Husets profil når det gjelder kristendom og rusfrihet. I fokusgruppen gis det uttrykk for at brukerne er klar over at senteret har en kristen forankring, men de ønsker ikke mer kristent fokus i det daglige og de er glade for at samtaler om tro og åndelighet er et tilbud, men ikke noe som påtvinges dem. Dette synet understøttes ved at respondentene i spørreskjemaundersøkelsen uttrykker at de setter pris på at det er et stillerom ved Huset, men at de ikke gir tilslutning til utsagn om at det er viktig at Huset tilbyr kristne aktiviteter og samtaler om åndelige temaer. Her gir de også tilbakemelding om at de ikke synes det blir for mye snakk om kristen tro ved senteret. Når det gjelder tematikk knyttet til rusfrihet, finner vi at alle slutter opp om at Huset skal være rusfritt – og at denne terskelen skal håndheves strengt.

Når det gjelder forholdet mellom frivillige og ansatte, tematiseres dette i liten grad, da brukerne i fokusgruppa oppfattet at man ikke hadde frivillige ressurser ved Huset. Et tema som imidlertid kom fram ved et par anledninger, dreiet seg om hvilken rolle brukerne selv kunne spille i å ta ansvar for Huset. Her ga flere uttrykk for at de kunne tenke seg å bidra mer aktivt. Dette gjaldt primært de som ikke var i soning. Samtalen gikk ikke inn på konkrete oppgaver, men noen informanter sa at de kunne bidra mer når det gjaldt rekruttering og noen sa at de gjerne kunne ta mer ansvar for noen av aktivitetene. Det synes noe uklart for oss hvor mye dette har vært snakket åpent om i miljøet – men vi sitter med inntrykk av at der kanskje er en ubenyttet ressurs i brukergruppa – og at denne med fordel kan kartlegges.

Når det gjelder effekt av tiltaket, så er svarene på spørreskjemaundersøkelsen noe mer konkrete enn fokusgruppeintervjuet. Den effekten som flest rapporterer om i spørreskjemaet er bedret psykisk helse, samt kontakt med familie/nettverk. I tillegg rapporteres det her om reduksjon av rus og kriminalitet. Alt dette ble også tematisert i fokusgruppeintervjuet, men der hadde flere av informantene et fokus på reduksjon av kriminalitet, fremfor bedring av de andre livsområdene. Mange av informantene vi snakket om, ikke hadde analysert hvilke livsområder som var forbedret, men at de generelt hadde en opplevelse av bedret livskvalitet.

Det synes også som at for mange brukere henger flere av livsområdene så tett sammen, at forbedring på ett område gjerne også leder til forbedring på et annet.

Vi vil nå gå videre med å oppsummere noen av de anbefalinger vi enten har identifisert direkte ut fra samtaler og spørreskjema.

7.4.2 Oppsummert anbefalinger

- Vi anbefaler at Huset vurderer mulighet for å holde åpent i helgene og eventuelt under høytider. Et forslag kan være å kartlegge brukerbehov først, og deretter se dette i lys av mulige bakvaksordninger eller samarbeid med andre frivillige organisasjoner. Man bør også som ledd i denne diskusjonen vurdere den personalmessige kapasiteten, og se på muligheten for rekruttering av frivillige.
- Vi anbefaler at Huset innleder en dialog med brukerne om hvordan disse kan delta mer aktivt i gjennomføring av oppgaver ved Huset. Dels kan man undersøke om disse kan delta mer i rekrutteringsarbeide, dels kan man vurdere om flere av aktivitetene kan være brukerstyrt.
- Vi anbefaler å utforske mulige alternative former for brukermedvirkning. Det er etter vårt syn viktig at disse ikke er for formelle, men som samtidig har noe faste rammer.
- Vi anbefaler at man viderefører ordningen med at en ansatt er fast til stede i fengselet. Huset bør vurdere om det er kapasitet til å etablere noen tilsvarende strukturer inn mot aktuelle rusinstitusjoner.
- Vi anbefaler at Huset også framover fastholder en rusfri profil.
- Vi anbefaler at Huset viderefører dagens tilbud om stillerom og samtaler om åndelige/trosmessige spørsmål, men at dette fortsatt skal ha en lav profil og være preget av frivillighet.

8 Jarlegården, Steinkjer

8.1 *Beskrivelse av virksomheten*

Jarlegården, som ble etablert i 2001, er en rusfri møteplass for personer som ønsker oppfølging før, under og etter soning eller behandling i institusjon. Arbeidet retter seg mot de fleste livsområder som det å sikre trygg bolig, ordnet økonomi, styrking av sosiale nettverk, arbeid og en aktiv fritid. Av konkrete prosjekter kan nevnes: *Prosjekt Loftet* og *prosjekt Bil og Motor* – to arbeidstreningsprosjekt finansiert av Sosial- og helsedirektoratet. I tillegg er *prosjekt Erobring - ny start etter soning*, sentralt med fokus på samarbeid mellom frivillige og offentlige for å sikre god oppfølging etter soning. Prosjektet er finansiert av husbanken, Fylkesmannen og Midt-Norsk Kompetansesenter for Rusfaget. Som tilnærming baserer Jarlegården seg på en kombinasjon av kognitiv teori og LØFT-metodikk. Det settes her fokus på mestring og det positive, for å styrke brukernes rehabilitering.

Jarlegården arbeider tett med flere samarbeidsparter, hvorav kriminalomsorgen, NAV og ulike frivillige organisasjoner identifiseres som de mest sentrale. Det er mulig å gjennomføre samfunnsstraff ved senteret. Brukermedvirkningen søkes stadig styrket, og det er mellom annet oppnevnt en egen tillitsmann for brukerne. Det er også ukentlige møter hvor planer og ideer for Jarlegården drøftes. Jarlegården har kontakt med om lag 90 brukere, men følger til enhver tid opp ca 25 personer aktivt. Ca 1/3 av brukerne er kvinner og 2/3 er menn. Det er to faste fulltidsstillinger ved Jarlegården. I tillegg er der en prosjektleder i full stilling, samt tre prosjektmedarbeidere som totalt jobber 120 %. I tillegg har Jarlegården fem frivillige medarbeidere.

Denne evalueringen fokuserer ikke primært på arbeidstreningsprosjektene eller boligprosjektet, men har satt søkelys på oppfølgingsarbeidet samlet.

8.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet

Fokusgruppeintervjuet ble avholdt på Steinkjer i mai 2008. Det var fire menn til stede, men en gikk litt før intervjuet ble avsluttet. Vi vil her formidle noen av brukernes erfaringer og vurderinger av oppfølgingen ved Jarlegården.

8.2.1 Om rekruttering

Så å si alle fokusgruppedeltakerne hadde selv blitt rekruttert til Jarlegården gjennom sitt private nettverk, eller på selvstendig initiativ etter at de hadde hørt om senteret eksempelvis i media. Særlig hadde de verdsatt å få informasjon fra andre brukere. De mente at slik informasjon var mer verdifull enn om den kom fra eksempelvis ansatte i fagfeltet – og begrunnet dette med at andre brukere kjenner Jarlegården fra innsiden – og på en helt annen måte enn hva eksterne fagfolk kan gjøre. Informantene mente at tilbudet er godt kjent både i lokalsamfunnet, i hjelpeapparatet og mellom potensielle brukere. De åpnet imidlertid for at noen kanskje hadde hørt om stedet, men ikke kjente til innholdet. Flere av informantene sa at de visste om folk som nok var veldig nysgjerrige på Jarlegården – og særlig de som jobbet der.

Informantene mente at Jarlegården jevnt over har et godt ry både hos andre fagfolk og blant brukergruppene. De sa at mange visste at Jarlegården var del av Kirkens Sosialtjeneste, og at det slik hadde en form for kristen forankring, men at dette ikke hindret folk fra å oppsøke tilbudet (selv om kanskje noen kunne være litt skeptiske i utgangspunktet).

Alle fokusgruppedeltakerne sa at de selv gjerne ville informere om Jarlegården og at de snakket positivt om stedet til andre. En informant uttalte følgende: *Andre lurer på hvorfor det går framover med meg, og da forteller jeg jo om Jarlegården.* En annen informant sa at han kanskje hadde vært litt for positiv i sin omtale av Jarlegården. Riktignok stod han for mye av rosen, men han sa samtidig at han jo også hadde noen negative erfaringer, som burde formidles for å gi et balansert bilde av tilbudet.

Ingen av informantene mente at noe burde gjøres annerledes i informasjons- og rekrutteringsarbeidet. Tvert om mente de at tilbudet var godt nok kjent og at fokus nå kunne rettes mer innover mot drift heller en nyrekruttering. Samtidig ble det under et annet punkt i

fokusgruppeintervjuet sagt at man gjerne skulle sett litt nye brukergrupper ved Jarlegården. Dels savnet informantene flere kvinner og dels mente man det ville vært bra med noe mer variasjon i alder.

8.2.2 Om oppfølgingsarbeidet

Fokusgruppedeltakerne var jevnt over positive til kvaliteten på oppfølgingsarbeidet ved Jarlegården. Særlig tematiserte de verdien av at man har et mangfold i aktiviteter/arbeidstrening, at lokalene er fine og at der er stor grad av fleksibilitet og toleranse for at man kan ha dårlige dager. Noen sitater kan illustrere dette:

- *Jobbingen min går veldig bra nå. De er fleksible i forhold til hvor mye jeg orker å jobbe, men jeg kommer på jobb hver dag fordi det blir tatt hensyn til formen til den enkelte.*
- *Må ikke jobbe, noen kommer for å ta en kopp kaffe også.*
- *Bra at det er så fint her. Det skaper trivsel.*
- *Trenger ikke bestille time - her får du snakke med folk tvert*
- *Blir mer sett her” ”Er ikke bare et navn på et ark” ”Blir tatt vare på” ”Med god mening*

Nesten alle vi snakket med deltok aktivt i aktivitetene på senteret – og da primært gjennom arbeidstreningsopplegg. Flere hadde erfaring fra arbeidstrening i regi av NAV eller andre instanser, men de mente at Jarlegården ga et mye bedre tilbud på dette området. De begrunnet dette dels med at Jarlegården var mer fleksibel enn andre, samt at aktivitetene i seg selv var mer meningsfulle. Et eksempel som ble trukket fram dreide seg om restaureringen av loftet. En av informantene hadde alltid vært interessert i trearbeid og snekring, men hadde ved tidligere arbeidstreningsopplegg fått oppgaver han opplevde som meningsløse og lite innrettet på det han ville lære mer om. På Jarlegården hadde han fått jobbe sammen med dyktige fagfolk og ble satt til å utføre relativt avansert arbeid – noe som ble meningsfullt for ham. Det eneste som ble påpekt som forbedringspotensial var dels at man kunne tenke seg litt flere deltakere i noen av aktivitetene (bilprosjektet ble her særlig uthevet), samt at man også kunne tenke seg noe større mangfold i aktivitetene for å tiltrekke seg mer ulike brukere.

En informant var ikke så mye til stede på selve Jarlegården, men fikk oppfølging av en ansatt ute. Dette fungerte svært godt for ham – og han mente at det var viktig at Jarlegården hadde et visst mangfold i tilnærminger ut fra at man som bruker har ulike behov på ulike tidspunkt i rehabiliteringen.

Alle fokusgruppedeltakerne var svært positive til Jarlegårdens krav om rusfrihet. De opplevde ikke dette kravet som en absolutt terskel, men fortolket det som om at man ikke skulle være ruset på selve huset. De visste at de ansatte gjerne fulgte opp brukere hjemme/ute dersom de hadde hatt en sprekk eller en dårlig periode. Kombinasjonen av rusfrihet på Jarlegården og samtidig oppfølging hjemme i vanskelige perioder ble vurdert som svært viktig. Det ble uttalt at informantene så rusfrihet som en del av eksistensgrunnlaget til Jarlegården: *Det hadde ikke vært noe Jarlegården om det ikke hadde vært rusfrihet.*

På spørsmål om Jarlegårdens kristne profil, uttalte først noen av informantene at de ikke tenkte på at der var en slik profil. De visste riktignok at Jarlegården var en del av Kirkens Sosialtjeneste, men de hadde ikke tenkt på at dette var kristent. Etter at samtalen utviklet seg, kom det imidlertid fram at alle visste om at der fantes et stillerom og at der var noen uuttalte regler om at man ikke snakket russpråk eller bannet. Et par informanter mente også at enkelte brukere kanskje var skeptiske til å oppsøke Jarlegården fordi man fryktet å bli påtvunget kristen tro. Dette mente de imidlertid bare var fordommer og at ingen erfarte at dette hadde vært et problem i den reelle virksomheten ved Jarlegården.

Et annet tema som var oppe i fokusgruppeintervjuet gikk på brukermedvirkning. Her uttalte informantene at de opplevde å bli lyttet til og at deres meninger ble etterspurt. De opplevde at det var de selv som bestemte aktivitetene på Jarlegården og at de ansatte slik mer var iverksettere enn besluttere. Når det gjaldt mer formelle strukturer for brukermedvirkning opplevde de at husmøtene fungerte bra, men var litt mer forbeholdne når det gjaldt tillitsmannsordningen og manglende brukerrepresentasjon i styret. De mente at de selv kanskje ikke hadde vært bra nok på å bruke tillitsmannen, men sa samtidig at de trodde denne var selvutnevnt og vurderte at man med fordel kunne ha litt andre prosedyrer for valg til denne funksjonen.

Informantene vurderte videre at Jarlegården stort sett hadde et bra samarbeid med de faginstanser og frivillige organisasjoner som var viktige for dem. De vurderte også at

Jarlegårdens legitimitet inn mot andre deler av hjelpeapparatet, tjente som en form for døråpner når de selv hadde behov for oppfølging derfra:

- *Det går fortere å få det vi skal ha eks på NAV hvis vi har med oss en av de ansatte herfra.*
- *Tror det er flere etater hvor det lønner seg å ha med folk herfra. Du blir behandlet bedre og raskere, selv om det ikke skal være slik.*

Fokusgruppedeltakerne vektla samtidig at de så det som positivt at Jarlegården hadde en form for selvstendighet og at ikke tilbudet var inkorporert i det ordinære tiltaksapparatet. De begrunnet dette i stor grad med at de opplevde en annen form for tillit og nærhet til medarbeiderne ved Jarlegården:

- *Kan snakke med ansatte om private ting og de ansatte her husker hva du snakket om. Det gjør de ikke på et offentlig kontor*
- *Det er tryggere å fortelle de ansatte her mer – her går det ikke videre, er redd for, og har opplevd det, i det offentlige.*

Selv om deltakerne i fokusgruppa jevnt over var positive til kvaliteten på oppfølgingsarbeidet, identifiserte de også noen forbedringspunkter. Det temaet som var mest framme i samtalen dreide seg om medarbeidernes kapasitet. Dels vurderte noen av informantene at medarbeiderne måtte bruke for mye tid på å skaffe finansiering til Jarlegården, og at dette gikk på bekostning av oppfølging av brukerne. Andre problematiserte også at det nå var så mange brukere på Jarlegården, at det kunne bli vanskelig å følge alle like godt opp. Et annet tema som stod sentralt, dreide seg om åpningstidene ved Jarlegården. Særlig ble det her uttrykt ønske om at man kunne ha åpent i høytidene.

Det ble også sagt at man gjerne kunne tenke seg flere og mer brukerstyrte aktiviteter. Dels kunne dette bare dreie seg om å være tilstede på huset (gjerning loftet) og være sammen på et uformelt grunnlag, og dels kunne brukerne tenke seg å ta mer ansvar for aktiviteter på kveldstid.

Noen av informantene mente også man hadde utfordringer i hvordan brukergruppa nå var satt sammen. De opplevde en viss homogenitet når det gjaldt både alder og kjønn. De hadde ikke konkrete forslag til hvordan man kunne få nye brukere til huset, men mente noe kanskje dreide seg om å finne nye aktiviteter/arbeidstreningsformer som kunne tiltrekke seg nye brukere.

8.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)

Fokusgruppedeltakerne uttalte seg gjennomgående positivt om medarbeiderne ved Jarlegården. De var kjent med at medarbeiderne både bestod av ansatte og frivillige, men de hadde ikke identifisert noen særlig forskjell på disse gruppene. I vår samtale ble det derfor ikke naturlig å operere med noe analytisk skille på ansatte og frivillige. Noen sitater kan også her illustrere informantenes vurdering av hjelperne på Jarlegården:

- *De er veldig imøtekommende der og da hvis det er behov. De er der, der og da. Det er viktig.*
- *Veldig flinke til å snakke med folk om hva som helst.*
- *De hjelper deg med alt – bli med til tannlegen hvis du ikke tør å gå alene – de hjelper deg med virkelig alt. De har ingen begrensning på hva de hjelper deg med.*
- *De vil stille opp og hjelpe til og vil at vi skal lykkes med det vi gjør.*
- *Skårer høyt på hvordan de er å snakke med.*
- *De har taushetsplikt og det er bra.*

Våre informanter vektla i stor grad holdningskomponenter når de snakket om medarbeiderne ved Jarlegården. Noen av uttrykkene som gikk mest igjen knyttet seg til tillit, det å kunne stole på, et positivt menneskesyn, trygghet etc. Samtidig mente de også at mer praktiske forhold var viktige. De framhevet da både at de som drev arbeidstreningen hadde kompetanse på arbeidet som skulle utføres, og at medarbeiderne for øvrig stilte opp og hjalp med alt fra kjøring, oppfølging i relasjon til det offentlige, samarbeidsmøter etc.

Det ble også gitt inntrykk av at fokusgruppedeltakerne satte stor pris på at de i relasjonen til medarbeiderne ved Jarlegården kom mer i kontakt med private og personlige aspekter enn hva de gjorde i kontakt med ansatte i det offentlige. Gjennom fokusgruppeintervjuet ble det gang

på gang sagt noe om at de følte seg sett som enkeltpersoner av de medarbeiderne – og at de ikke ble redusert til et nummer i rekka.

8.2.4 Om effekt av tiltaket

Alle vi snakket med i fokusgruppeintervjuet var samstemte i at Jarlegården hadde gitt positive effekter i deres liv. Det var noe variasjon både på hvilke områder endringene hadde skjedd og i hvilket omfang, men alle mente å ha identifisert viktig utvikling på flere livsområder:

- *Jeg hadde ikke sittet her hvis det ikke var for Jarlegården. Da hadde jeg vært rusa eller under torva. Jeg har fått et nytt liv og ny mening – helhetlig (jobb, arbeid, sosialt).*
- *Betydd mye bra for rehabiliteringen min. Et bra verktøy for at jeg har klart å holde meg rusfri. Jeg har gjort jobben. Viktig å ha noe å gjøre, en plass å gå til og noen å snakke med. Samtalene betyr mindre etter hvert, men vet jeg kan komme til dem om jeg trenger det.*
- *Kommet mye lenger økonomisk, bosituasjon – orden på gjeld etc.*
- *Jarlegården gir struktur. Det eneste stedet jeg har klart å holde over tid.*
- *Har du et problem som de hjelper deg med – så har du ikke det problemet etter en måned. Slik er det ikke ellers i systemet. Jobber effektivt med de sakene de får.*

Flere av fokusgruppedeltakerne begrunner den positive effekten med at det er færre brukere pr medarbeider enn hva som ofte er vanlig ellers. De mener dette både gir en særegen form for fleksibilitet, samt at det gjør at oppfølgingen blir tettere og mer effektiv.

Det er særlig reduksjon av rusproblematikk som vektlegges i diskusjon om effekt av tiltaket, men flere av informantene sier at det er umulig å skille rusproblematikken fra eksempelvis psykiske helse eller det å ha meningsfulle aktiviteter på dagtid. Flere er opptatt av at de selv har ansvar for rehabiliteringsløpet, men at de ser på Jarlegården som et hjelpemiddel eller et verktøy. Slik uttrykker de også stolthet over at de har fått til en positiv utvikling.

8.3 Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet

Det var tretten respondenter i denne undersøkelsen, hvorav ti menn og tre kvinner. Fem av dem var i alderen 18-45 år, fem i alderen 26-35 år og tre i alderen 36-50. Ingen var over 51 år. Elleve av respondentene hadde hatt kontakt med Jarlegården i mer enn ett år, mens to hadde hatt kontakt i mindre enn et halvt år, men mer enn en måned.

Ti av respondentene var i kontakt med Jarlegården flere ganger i uka, to var i kontakt ca en gang pr uke og en respondent var i kontakt med Jarlegården ca annenhver måned.

Alle respondentene hadde kontakt med andre deler av hjelpeapparat/frivillig sektor, men omfanget varierer relativt mye. Hele elleve sa at de hadde kontakt med NAV/sosialtjenesten, en hadde kontakt med hjemmetjenestene, to hadde oppfølging fra legemiddelassistert rehabilitering (LAR), to hadde kontakt med kriminalomsorgen, tre hadde kontakt med rusinstitusjoner, to hadde kontakt med andre frivillige organisasjoner som Frelsesarmeen, Røde Kors etc., en hadde kontakt med psykisk helsevern (DPS, psykiatrisk sykepleier, etc.), to hadde arbeidstrening/jobb/skole, en hadde kontakt med ulike brukerorganisasjoner og en hadde kontakt med kirke/menighet.

Når det gjelder effekten av tiltaket, stilte vi spørsmål ved om kontakten med Jarlegården hadde ført til endring på visse områder i livet. Respondentene svarte som følger:

Tabell 8.1 Vurdering av evaluering på ulike livsområder. N=13

	Bedre	Dårligere	Uendret	Vet ikke
Kontakt med venner/familie	5	0	6	1
Økonomi	10	1	2	0
Bosituasjon	8	1	4	0
Psykisk helse	9	0	3	1
Fysisk helse	7	0	3	2
Arbeid/aktivitet på dagtid	10	0	3	0

Tabell 8.2 Vurdering av endring vedrørende rus eller kriminalitet. N=13

	Redusert	Økt	Uendret	Vet ikke
Rusmisbruk	10	1	0	0
Kriminalitet	6	1	1	1

Vi ba også respondentene ta stilling til visse utsagn om Jarlegården/oppfølgingssenteret og arbeidet som blir utført der. Svarene fordeler seg som følger:

Tabell 8.3 Vurdering av ulike sider ved Jarlegården. N=13

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Kirkens sosialtjeneste/ oppfølgingssenteret har omsorgsfulle medarbeidere:	13	0	0	0	0
Jeg får være med på å bestemme hvordan tjenestene på oppfølgingssenteret skal være.	4	5	0	0	3
Jeg mener kravet om rusfrihet på oppfølgingssenteret er for strengt.	1	0	0	12	0
Jeg blir møtt med respekt av de som jobber på oppfølgings- senteret.	13	0	0	0	0
Jeg vil fortsette å benytte tilbudet på oppfølgings- senteret.	10	2	0	0	0
Det er lettere å få tak i de som jobber på oppfølgingssenteret enn de som jobber i andre tjenester (som NAV, kriminalomsorgen, legekantor, LAR- legemiddelassistert rehabilitering)	12	1	0	0	0

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Jeg ønsker å komme til oppfølgingssenteret oftere enn hva jeg gjør i dag	5	0	4	0	3
Det er viktig for meg at oppfølgingssenteret har et kristent tilbud og samtaler om åndelige temaer	2	2	3	2	4
Jeg synes det blir for mye prat om kristen tro på oppfølgingssenteret	1	0	2	9	1
Det er bra at der finnes et stille rom på oppfølgingssenteret	10	3	0	0	0
Jeg ønsker at oppfølgingssenteret skal ha lenger åpningstid enn i dag	3	2	2	1	5
Kontakt med de andre brukerne på oppfølgingssenteret er viktig for meg	3	5	3	1	1

Respondentene oppgir at kontakten med Jarlegården i all hovedsak har ført til positive endringer på sentrale områder i livet. En respondent opplyser at økonomi og bosituasjon er blitt dårligere (uvisst om dette er samme person eller to personer). Et av svarene viser også at rusmisbruk og kriminalitet har økt. 12 av 13 respondenter mener kravet til rusfrihet er riktig å ha. Samtlige respondenter mener de blir møtt med respekt, at Jarlegården har omsorgsfulle medarbeidere og at det er lettere å få tak i medarbeiderne ved senteret enn ansatte i offentlig sektor. Det er i ulik grad viktig for respondentene at Jarlegården har et kristent tilbud, men alle setter pris på det stille rommet ved senteret. Respondentene er også delt i synet på om de ønsker lengre åpningstider ved oppfølgingssenteret.

Det ble også i spørreskjemaet gitt rom for at respondentene litt fritt kunne gi råd til hvordan tilbudet ved Jarlegården i framtiden kunne bli bedre. Svarene herfra er som følger:

- *Lengre scootertur*
- *Mer friluftsturer (smågrupper). Fysisk trening. Sykkel- gåtur*
- *Bare hold samme retning i arbeidet deres. Da vil dette bare utvikle seg og vokse. Har ikke noe negativt å si om Jarlegården ☺*
- *Jeg vil at de fortsetter i den stilen som de gjør på Jarlegården i Steinkjer i dag. Det er veldig viktig at vi brukere får være med på å bestemme.*
- *Spenningsaktiviteter: rafting, basehopp.*
- *For mitt vedkommende synes jeg at det skulle vært større aldersspredning blant brukerne ved Jarlegården. Pr i dag, er det stort sett bare unge gutter blant brukerne. Men ellers synes jeg Jarlegården er et trygt og godt tilbud ☺*
- *Tilbudet fungerer meget tilfredsstillende for min nåværende situasjon og kan ikke se grunnlag for endring i dag eller fremtid.*

8.4 Oppsummering og anbefalinger til Jarlegården

Vi vil i det følgende gi en oppsummering etter å ha analysert intervjureferat fra fokusgruppe og gått igjennom svarene på spørreskjemaet. Det vil ikke nødvendigvis bare være de mest uttalte funnene vi omtaler her, men like gjerne mindre fenomener som vi mener kan bidra til å utvikle virksomheten.

8.4.1 Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema

Både fokusgruppeintervju og spørreskjemasvarene peker på at våre informanter/respondenter vurderer at oppfølgingsarbeidet ved Jarlegården har god kvalitet. Dette uttrykkes både ved at informantene identifiserer positiv effekt av tiltaket på flere områder i deres tilværelse, og ved at de uttrykker ønske om å fortsatt benytte tilbudet i framtiden. Vi anser brukertilfredsheten for å være høy, og vurderer at de forslag som kommer til forbedringer ikke går i retning av å endre tilbudet dramatisk, men snarere å videreutvikle det som allerede er etablert.

Når det gjelder effekten av oppfølgingsarbeidet, ser man i svarene fra spørreskjemaundersøkelsen at brukerne identifiserer positiv effekt på en rekke livsområder: alt fra økonomi, arbeid/aktivitet, helse (psykisk og fysisk), bolig – samt reduksjon av særlig rusproblematikk, men også kriminalitet. I fokusgruppeintervjuet finner vi samme tendens,

men her var fokus særlig rettet mot redusert rusbruk og forbedring når det gjelder arbeid og/eller aktivitet.

Dersom vi ser på innholdet i aktivitetene som tilbys, er det særlig arbeidstreeningen som framheves i fokusgruppeintervjuet. Denne blir jevnt over vurdert som bra, og brukerne framhever særlig at Jarlegården utviser større fleksibilitet og brukerinnretning enn hva som er vanlig på andre arbeidstreningsopplegg de har erfaring fra. Det blir også gitt positiv omtale av kompetansen til de som leder arbeidstreningsprosjektene – da spesielt vedkommende som driver snekkervirksomheten. Noen etterlyser imidlertid litt større mangfold i aktivitetene – ikke minst med tanke på å rekruttere litt nye brukergrupper.

Ellers gir både spørreskjemaundersøkelse og fokusgruppeintervju inntrykk av at våre informanter vurderer medarbeidernes innsats som svært god. I spørreskjemaet gis det full oppslutning om utsagn knyttet til at medarbeiderne er omsorgsfulle og at de møter brukerne med respekt. Også i fokusgruppeintervjuet framheves tillit, trygghet og et stort personlig engasjement fra medarbeidergruppen. Informantene kontrasterer opplevelsene fra Jarlegården med erfaringer de har gjort seg i hjelpeapparatet for øvrig, og formidler at de opplever seg mer sett enn hva de har gjort tidligere. Det kan også synes som om de mener at oppfølgingen er tettere og mer effektiv enn i andre deler av hjelpeapparatet. Det gis imidlertid også uttrykk for at noen av informantene opplever at medarbeiderne har utfordringer knyttet til kapasitet. Dels peker de på at ansatte må bruke mye tid på spørsmål knyttet til finansiering, og dels at der nå er for mange brukere (og kanskje brukere som krever mye) ved Jarlegården.

Når det gjelder tematikk knyttet til Jarlegårdens profil, gis det både i spørreskjemaundersøkelsen og fokusgruppeintervjuet full oppslutning om kravet om rusfrihet. Riktignok utdypes dette noe i fokusgruppeintervjuet, hvor man er opptatt av å opprettholde den form for ”raushet” som ligger i at Jarlegården kan tilby oppfølging hjemme dersom man har en dårlig periode. Men alle synes samstemte i at man skal ha et rusfritt miljø på selve senteret. Når det gjelder den kristne profilen, uttrykte flere i fokusgruppeintervjuet at de aldri hadde reflektert noe over denne og at de egentlig ikke anså Jarlegården for å ha en kristen profil. Samtidig sa de at de så positivt på eksistensen av et stillerom, samt muligheten for å ta opp temaer knyttet til tro og åndelighet. I spørreskjemaet kan man se noe av det samme, ved spredning i svarene når det gjelder verdien av at Jarlegården har et kristent tilbud. Det kan

synes som om også her er stillerommet viktig, men at de ikke opplever mye prat om kristen tro/åndelighet i det daglige (i det minste er ikke dette problematisk).

Når det gjelder brukermedvirkning gir både fokusgruppedeltakerne og respondentene i spørreskjemaundersøkelsen uttrykk for at de er med på å bestemme aktiviteter og drift av Jarlegården. I spørreskjemaundersøkelsen er riktignok tre usikre på dette spørsmålet og svarer vet ikke. I fokusgruppeintervjuet gis det inntrykk for at de synes brukermedvirkningen fungerer godt i det daglige, men samtidig foreslås det å styrke de formelle medvirkningsstrukturene noe. Dette dreier seg både om å ha brukerrepresentasjon i styret, og å formalisere rutinene rundt valg av tillitsmann. Fokusgruppedeltakerne understreker imidlertid at medarbeiderne ved Jarlegården har en åpen og lyttende holdning – og at disse ikke kjører over brukergruppa.

Hovedtendensen på bakgrunn av fokusgruppeintervju og svarene på spørreskjemaundersøkelsen er at Jarlegården har etablert et tilbud som har gitt positive effekter i livene til brukerne, og som derfor også har stor grad av oppslutning fra brukergruppa. Våre anbefalinger vil derfor ikke omhandle de grunnleggende aspekt ved virksomheten, men peker mer i retning av vekst og utvikling av områder som allerede er relativt velfungerende.

8.4.2 Oppsummert anbefalinger

- Det anbefales at Jarlegården i sammenheng med planlegging av framtidige aktiviteter/arbeidstrening også utarbeider en strategi for rekruttering av nye brukergrupper. Det bør tilstrebes et visst mangfold i både alderssammensetning og kjønnsfordeling.
- Det anbefales at Jarlegården vurderer mulighetene for å etablere et tilbud i helg/høytid. Dette kan gjerne sees i sammenheng med andre tilbud for målgruppen i Steinkjer.
- Den personalmessige kapasiteten bør gjennomgås. Kanskje kan man søke nye samarbeidsstrukturer på tvers av Kirkens Sosialtjenestes tiltak på nasjonalt eller regionalt nivå, for å eventuelt frigjøre noe kapasitet fra arbeidet med å sikre finansiering. Det bør også sikres at medarbeiderne i framtiden har den nødvendige kapasitet for å opprettholde oppfølgingsarbeidets fleksibilitet og effektivitet.

- Det anbefales at man tar opp til diskusjon med brukerne hvordan man kan etablere gode strukturer for valg av tillitsmann. Det anbefales også at man vurderer eventuell brukerrepresentasjon i styret.
- Det bør vurderes om flere av aktivitetene kan gjøres brukerstyrte. Det synes som om at det her ligger en ubenyttet ressurs i brukergruppa som kanskje også kan lette medarbeidernes arbeidsbelastning noe.
- Det anbefales at man viderefører senterets profil når det gjelder rusfrihet og kristen forankring. Temaer knyttet til kristen tro/åndelighet bør ha rom ved Jarlegården, men bør, som i dag, være preget av stor grad av frivillighet.
- Det anbefales at man vurderer om det er ønskelig at rollene som frivillig og ansatt skal framstå som like for brukerne, eller om det er behov for å utkrystallisere disse noe. En tydeligere rolleutforming vil også kunne medføre tydeligere rolleforventninger og slik enda større trygghet i tiltaket.

9 Kalfarhuset, Bergen

9.1 Beskrivelse av virksomheten

Kalfarhuset, som ble etablert i 1994, er et diakonalt oppfølgingscenter for personer med problematikk knyttet til rus og/eller kriminalitet. De fleste brukere er under soning av fengselsstraff, men man har også tilbud for personer som har avsluttet soning eller gjennomført rusbehandling i institusjon. Hovedtyngden av brukerne ved Kalfarhuset kommer fra Bergen fengsel, men tiltaket har også utviklet aktiviteter som inkluderer brukernes familier og/eller pårørende. Tiltaket er rusfritt. Aktivitetene utformes i samarbeid med brukerne, og kan derfor variere mye. Dels lages det individuelle opplegg for den enkelte, og dels etableres det aktiviteter på gruppenivå. Eksempler på tilbud er arbeidstreningsaktiviteter, søndagssamlinger, treningsgruppe, samlivskurs, konserter, turer, undervisnings i sang og instrumenter. Besøk i fengsel står også sentralt. Frivillige spiller en viktig rolle. Bergen Fengsel og Bergen kommune identifiseres som de viktigste samarbeidspartene. Det er mulig å gjennomføre samfunnsstraff ved senteret.

Huset hadde i 2007 kontakt med totalt ca 100 mennesker, hvorav ca en fjerdedel var pårørende. Det var ca 1/3 kvinner og 2/3 menn. Hyppigheten i kontakten var noe varierende, men i underkant av 60 regnes som aktive. Der er 2,5 årsverk ved Kalfarhuset – men bare to av medarbeiderne jobber fulltid. Med bakgrunn i økt soningskapasitet i Bergen, har kommunen dessuten gitt tilskudd til en ekstra stilling ved Kalfarhuset, foreløpig for tre år. I tillegg er der ca 15 frivillige medarbeidere tilknyttet senteret. Driften finansieres primært gjennom overføringer fra Sosial- og helsedirektoratet, Bergen kommune og Justisdepartementet. I tillegg får senteret noe gaveinntekter fra menigheter og private aktører.

9.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet

Fokusgruppeintervjuet ble avholdt i Bergen i mars 2008. Det var en kvinne og tre menn til stede. Vi vil her formidle noen av brukernes erfaringer og vurderinger av oppfølgingen ved Kalfarhuset.

9.2.1 Om rekruttering

Fokusgruppedeltakerne hadde fått høre om Kalfarhuset fra noe ulike instanser. En hadde først hørt om det fra en i familien, en hadde hørt om det fra fengselsprest og en fra ansatte ved Kalfarhuset som hadde kommet til Bergen fengsel. Informantene vurderte at informasjonen om Kalfarhuset med fordel kunne vært mer utfyllende for å rekruttere nye brukere til senteret. En informant mente at Kalfarhuset hadde et kristent image utad og at dette gjorde at noen var skeptiske til å oppsøke stedet før de selv eventuelt hadde inntatt et kristent trosstandpunkt. Et par av informantene vurderte at samarbeidspartnere som eks. Bergen fengsel fremdeles hadde for lite kunnskap om Kalfarhuset og at de forvekslet tiltaket med Kalfaret behandlingssenter (tidligere Kalfarkollektivet), som er et behandlingssenter for rusavhengige. Fokusgruppedeltakerne mente derfor at det var veldig viktig at medarbeiderne ved Kalfarhuset selv gjorde en aktiv informasjonsjobb inn mot potensielle brukere (da særlig inn mot Bergen fengsel).

Fokusgruppedeltakerne mente at Kalfarhuset hadde et svært godt omdømme, særlig blant brukere som selv hadde erfaring fra tilbudet. Det ble pekt på at tilbudet på mange vis var unikt – fordi det også fanger opp personer som er under soning. Gruppen hadde stort engasjement rundt dette temaet, og understreket gang på gang verdien av at man startet rehabiliteringsprosessen allerede mens man var under soning.

På spørsmål om eventuelle forbedringer av informasjons- og rekrutteringsarbeidet, kom det opp ulike forslag:

- *Bruke media mer*
- *Mer informasjon i fengselet både fra Kalfarhusets ansatte og brukere*
- *Først må man få til mer tilbud, så kan man markedsføre det.*
- *Info på fengselets informasjonskanal for innsatte*

Fokusgruppedeltakerne mente at også de selv kunne spille en viktig rolle i informasjons- og rekrutteringsarbeidet, og flere sa at de selv aktivt informerte om tilbudet både til potensielle brukere, pårørende – og også til politikere.

9.2.2 Om oppfølgingsarbeidet

Det ble i dette fokusgruppeintervjuet gitt uttrykk for stor tilfredshet med selve oppfølgingsarbeidet ved senteret. Særlig understrekes verdien av at man som bruker får et ”pusterom” fra de stramme strukturene i fengselet, at pårørende inkluderes så aktivt og at Kalfarhuset blir en arena for ”trening” på det normale livet. Noen sitater kan utdype dette:

- *Veldig fint å kunne ta med seg barna sine her på aktiviteter.*
- *Du får puste litt her. Har ikke en betjent som følger deg 24timer i døgnet. Det betyr mye - ikke minst for ungene.*
- *Er med på å hjelpe deg tilbake til samfunnet på en veldig ok måte.*
- *Et stort pluss å ha Kalfarhuset på planen sin. Har fått tilbud som andre ikke har fått – har sosialisert til samfunnet rundt. Blir mindre institusjonalisert.*
- *Får møte andre som klarer seg greit.*
- *Noen å snakke med og som har tid til å snakke med deg. Presten (i fengselet) har for eksempel ikke nok tid til å snakke med oss.*
- *Fungerer godt for andre innsatte å se at de innsatte som er på Kalfarhuset klarer seg bra.*
- *Det som betyr mest er å være her sammen med datteren min et par ganger i måneden.*
- *Øve meg opp i edruelige settinger sammen med andre mennesker og treffe nye mennesker.*
- *Trives med uformell struktur.*
- *De forstår vår sorg. Raggen forstår og videreformidler til pårørende.*
- *Det å få fred og ro var fantastisk. Et grådig friområde – skuldrene senket seg med en gang jeg kom inn hit.*
- *Omsorg – en som bryr seg!*
- *Det er verre for de pårørende enn for oss som sitter innenfor murene. Vi har det skjermet og lever i vår egen tilværelse.*

Informantene så helt klart oppfølgingsarbeidet som en støtte i deres prosesser i forhold til å komme bort fra rus og kriminalitet. De understreket også sammenhengen mellom disse utfordringene og behovet for styrking av det sosiale nettverket – da både i form av barn/familie – men også når det gjaldt å etablere gode relasjoner til andre mennesker med lignende erfaringsbakgrunn og utfordringer. Våre informanter var også svært opptatt av at

pårørende og familie hadde et spesielt behov for oppfølging, og at Kalfarhuset her gjorde en svært viktig jobb.

På spørsmål om forbedringspotensial i tilbudet, var det spesielt to områder som ble nevnt: utvidet samarbeid med offentlige instanser, samt utvidete åpningstider. Når det gjelder det førstnevnte, sa et par av informantene at de skulle ønske at Kalfarhuset deltok mer aktivt i den praktiske tilretteleggingen av livet etter soning – da særlig med fokus på boligproblematikk, arbeid og økonomi. De mente også det ville vært positivt om Kalfarhuset deltok mer i ansvarsgrupper og om de kanskje også samarbeidet mer aktivt med sosialtjenesten. Det ble imidlertid uttrykt uro for om de ansatte egentlig hadde kapasitet til å drive slik oppfølging, og behovet for å styrke Kalfarhusets økonomi ble framhevet. Dette var også et forbehold som kom opp da noen ytret ønske om utvidete åpningstider og flere plasser. Det var blant informantene stor enighet om at der var et tydelig behov for denne type tilbud og at gruppen av potensielle brukere var stor, men var samtidig opptatt av at medarbeiderne ved Kalfarhuset måtte ha tid og penger for å ivareta kvaliteten på tjenesten.

Kalfarhusets kristne profil ble også tematisert i fokusgruppeintervjuet. Alle mente at medarbeiderne ved senteret ivaretok balansen mellom på ene siden å ha en tydelig kristen profil, og på andre siden respektere at brukerne hadde ulik religiøs forankring. Samtidig vurderte et par informanter at den kristne profilen utad var så tydelig at den nok avskrekket enkelte fra å ta i bruk tilbudet, og at det kanskje var viktig å formidle senterets åpenhet i religiøse spørsmål mer aktivt. Fokusgruppedeltakerne understreket sterkt verdien av at man ved Kalfarhuset la opp til stor grad av frivillighet når det gjaldt deltakelse i trosrettede aktiviteter som eksempelvis gudstjenester og søndagssamlinger.

Når det gjaldt kravet om rusfrihet ved Kalfarhuset ble det uttrykt sterk oppslutning om dette. Dels mente informantene at dette hjalp dem selv til rusfrihet, dels mente de at det gav Kalfarhuset en positiv profil og dels mente de at dette kravet også gjorde det mulig for dem å ta med barn/familie til senteret:

- *Det er en dyd av nødvendighet - ville ikke fungert ellers.*
- *Det er hjelpsomt at det er rusfritt.*
- *For meg er det alfaomega at det er rusfritt.*
- *Det ville vært ubehagelig om det var rus her.*

- *Det blir "ekte" når det er rusfritt.*
- *Viktig at det er rusfritt – blir mye mer verdig – hadde for eksempel ikke tatt med datteren min om folk hadde vært ruset her.*

Fokusgruppedeltakerne vurderte at brukerne ved Kalfarhuset respekterte kravet om rusfrihet og hadde ikke erfaring for at det var problemer knyttet til håndhevelsen av dette kravet. Det ble også pekt på at hjelpeapparatet allerede har mange lavterskeltilbud som ivaretar gruppen med et aktivt rusbruk, mens det manglet rusfrie tiltak for personer som er på vei ut av rusavhengigheten.

Et annet tema som var oppe i samtalen, dreide seg om brukermedvirkning. Her sa fokusgruppedeltakerne at de ikke var kjent med formelle strukturer for brukermedvirkning, men at de opplevde stor grad av respekt for egne ønsker og behov fra Kalfarhusets medarbeideres side. Dette gjaldt både på individnivå og på gruppenivå. Flere hadde erfart at de selv kunne foreslå felles aktiviteter og at medarbeiderne da gjorde mye for å få til disse. Selv om informantene ikke hadde kjennskap til om Kalfarhuset hadde brukerråd, allmøter, brukerrepresentasjon i styret eller tillitsvalgsordning, vurderte de ikke dette som et problem, og kom slik heller ikke med forslag til forbedringer når det gjaldt medvirkningsstrukturene ved Kalfarhuset. Et par informanter uttrykte at de så dette som mer byråkratiske innretninger og at det viktigste for dem var medarbeidernes holdning til brukerne.

9.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)

Fokusgruppedeltakerne var kjent med at medarbeidergruppen ved Kalfarhuset både bestod av ansatte og frivillige. I starten av samtalen ble det gitt uttrykk for at de ikke så noen forskjell på disse medarbeiderkategoriene, og det ble pekt på at personligheten var viktigere enn hvilke formelle roller man hadde ved Kalfarhuset. Etter hvert kom det imidlertid fram at våre informanter brukte medarbeiderne på litt ulik måte, og at de slik hadde noe ulik funksjon i tilbudet. Dette ikke som en diskvalifisering av de frivillige, men mer som en erkjennelse av at de kanskje hadde noe annen kompetanse og noe andre rammer for hvilke oppgaver de kunne utføre. Noen sitater illustrerer informantenes syn på medarbeiderne ved Kalfarhuset:

- *Merker lite forskjell på ansatte og frivillige - det er folk som ønsker å gjøre noe for andre – ildsjeler*

- *Fortrolighet i samtaler, handler om hvem det mennesket er ikke om det er ansatt eller frivillig.*
- *Hyggelige de som er her - det skulle da også bare mangle. Men det tar tid å bygge tillit.*
- *NN veldig flink til å invitere de riktige menneskene inn her.*
- *Mange gir mye av seg selv.*
- *Er ikke sikkert jeg ville sagt til alle om jeg gikk på en bom.*
- *De som er ansatt blir jeg mer åpen for. Syns det blir litt mer overfladisk med de frivillige.*
- *De ansatte har mer erfaring og kan gi deg mer svar*
- *Respekten for brukerne går igjen – blir hørt.*
- *NN er genuint opptatt av å hjelpe oss.*
- *Kan ringe og komme opp til NN når som helst.*
- *Tror aldri NN har sagt nei til noen hvis han tror det kan hjelpe*

Selv om informantene etter hvert identifiserte noen forskjeller mellom frivillige medarbeidere og ansatte, ble begge medarbeidergruppene omtalt i svært positive vendinger. Både kunnskap, holdninger og praktiske ferdigheter ble vektlagt, men særlig ble holdningsdimensjonen framhevet som viktig. I tillegg var det tydelig at daglig leder hadde en sentral posisjon for flere av informantene, og hans evne til å se og møte den enkelte ble framhevet flere ganger i intervjuet.

9.2.4 Om effekt av tiltaket

Fokusgruppedeltakerne sa at oppfølgingen fra Kalfarhuset hadde hatt positiv effekt på deres livssituasjon. Dette gjaldt både dem som var under aktiv soning og de som nå var ute. Gjennom samtalen trakk de ofte fram at de hadde fått hjelp til å redusere sin rusavhengighet/holde seg rusfri, men på direkte spørsmål om effekt av tiltaket ble ikke dette nevnt. Derimot vektla de at de i større grad dimensjoner knyttet til nettverksbygging og ivaretaking av pårørende/familie. Det ble også gitt uttrykk for at oppfølgingen fra Kalfarhuset gjorde selve soningssituasjonen bedre – og at de vurderte at mulighetene for varig rehabilitering ble styrket som følge av kontakten med Kalfarhuset. Vi lar noen sitater fra brukerne illustrere deres opplevelse av effekt:

- *Som fange er det veldig positivt å gå her – får sosial trening og sosialt samvær med familie og venner.*
- *Du får bedre troverdighet hvis du har klart mange permisjoner til Kalfarhuset og ikke har misbrukt tillit.*
- *(Man) kommer vekk fra fengselet og får oppleve noe annet enn fanger*
- *Viktig å ha kontakter uten fengselsbakgrunn*
- *Kalfarhuset bidrar med nettverksbygging*

9.3 Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet

Det var ti respondenter i denne undersøkelsen – alle menn. Tre av dem var i alderen 26-35 år, seks var i alderen 36-50 og en var over 51 år. Tre av respondentene hadde hatt kontakt med Kalfarhuset i mer enn ett år, tre hadde hatt kontakt i mindre enn et år, men mer enn et halvt år, to hadde hatt kontakt i mindre enn et halvt år, men mer enn en måned, en hadde hatt kontakt mer enn en gang, men mindre enn en måned – og en hadde første kontakt ved responstidspunktet. En respondent var i kontakt med Kalfarhuset flere ganger hver uke, fire hadde kontakt en gang pr uke og fem hadde kontakt to-tre ganger hver måned.

Ni av ti respondenter hadde kontakt med andre deler av hjelpeapparat/frivillig sektor, men omfanget varierte en del. Fem rapporterte om at de hadde kontakt med NAV/sosialtjenesten, to hadde oppfølging fra legemiddelassistert rehabilitering (LAR), to hadde kontakt med kriminalomsorgen, to hadde kontakt med frivillige organisasjoner, to hadde kontakt med psykisk helsevern (DPS, psykiatrisk sykepleier, etc.), tre hadde arbeidstrening/jobb/skole og tre hadde kontakt med kirke/menighet. Ingen av respondentene hadde kontakt med hjemmetjenestene, rusinstitusjoner eller brukerorganisasjoner.

Når det gjelder effekten av tiltaket, stilte vi spørsmål ved om kontakten med Kalfarhuset hadde ført til endring på visse områder i livet. Respondentene svarte som følger:

Tabell 9.1 Vurdering av evaluering på ulike livsområder. N=10

	Bedre	Dårligere	Uendret	Vet ikke
Kontakt med venner/familie	6	0	2	2
Økonomi	2	1	5	1
Bosituasjon	0	0	7	1
Psykisk helse	3	0	6	1
Fysisk helse	4	1	4	1
Arbeid/aktivitet på dagtid	1	0	5	1

Tabell 9.2 Vurdering av endring vedrørende rus eller kriminalitet. N=10

	Redusert	Økt	Uendret	Vet ikke
Rusmisbruk	5	0	4	1
Kriminalitet	5	0	4	1

Vi ba også respondentene ta stilling til visse utsagn om Kalfarhuset/oppfølgingssenteret og arbeidet som blir utført der. Svarene fordeler seg som følger:

Tabell 9.3 Vurdering av ulike sider ved Kalfarhuset. N=10

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Kirkens sosialtjeneste/ oppfølgingssenteret har omsorgsfulle medarbeidere:	9	1	0	0	0
Jeg får være med på å bestemme hvordan tjenestene på oppfølgingssenteret skal være.	4	2	0	1	3
Jeg mener kravet om rusfrihet på oppfølgingssenteret er for strengt.	0	3	0	5	1

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Jeg blir møtt med respekt av de som jobber på oppfølgings-senteret.	10	0	0	0	0
Jeg vil fortsette å benytte tilbudet på oppfølgings-senteret.	10	0	0	0	0
Det er lettere å få tak i de som jobber på oppfølgings-senteret enn de som jobber i andre tjenester (som NAV, kriminalomsorgen, legekantor, LAR- legemiddellassistert rehabilitering)	7	0	0	0	3
Jeg ønsker å komme til oppfølgings-senteret oftere enn hva jeg gjør i dag	6	0	0	1	3
Det er viktig for meg at oppfølgings-senteret har et kristent tilbud og samtaler om åndelige temaer	4	4	1	1	0
Jeg synes det blir for mye prat om kristen tro på oppfølgings-senteret	1	1	1	6	1
Det er bra at der finnes et stille rom på oppfølgings-senteret	6	2	0	0	2
Jeg ønsker at oppfølgings-senteret skal ha lenger åpningstid enn i dag	4	2	0	0	3
Kontakt med de andre brukerne på oppfølgings-senteret er viktig for meg	5	4	0	0	1

Ingen av respondentene opplyser at deres kontakt med Kalfarhuset har ført til økt rusmisbruk eller kriminalitet. Respondentenes bosituasjon oppgis som uendret, mens de fleste har fått bedret fysisk helse og kontakt med venner og familie. Samtlige respondenter er enige i at ansatte ved Kalfarhuset møter dem med respekt og omsorg, og at de vil fortsette å benytte seg av tilbudet ved oppfølgingscenteret. De fleste er helt uenig i at det er for mye prat om kristen tro ved Kalfarhuset. Respondentene svarer at de synes det er bra at det finnes et stille rom ved oppfølgingscenteret og mener at kontakten med de andre brukerne er viktig.

Det ble også i spørreskjemaet gitt rom for at respondentene litt fritt kunne gi råd til hvordan tilbudet ved Kalfarhuset i framtiden kunne bli bedre. Svarene herfra er som følger:

- *Jeg synes tilbudet er ganske så bra. Men jeg kunne godt ha tenkt meg flere, mindre dagsturer. Som eksempel badeturer på sommeren og fisketurer med grilling*
- *Jeg synes Kirkens eller kalf.uset stør skoler man kan lært alt. Takk! (vår merknad: vi sliter med å forstå håndskriften her)*
- *Bruke oss som medarbeidere, uavhengig av medisiner. Nå er narkomani og avhengighet blitt lidelser med pasientrettigheter og medisiner. Dere ville f. eks ikke "uglesett" en person med diabetes. Det blir liksom lettere å stemple en metadon/subutex bruker. Det burde også vært en paragraf 2 plass (gård) drevet av oss for oss med hjelp av dere. Slik ville det kunne bli "oss" og ikke "dere" og "oss". OK. Håper dette er leselig, forståelig.*
- *Ja, det må bli et bibelstudium/kollokviegruppe. Kanskje flere levende kristne som jobber her.*
- *Jeg er veldig takknemlig for å få muligheten til å komme hit. Min kone setter også stor pris på de ansatte her og trives godt her på Kalfarhuset.*
- *Fellesutflukter som dekker enhver smak!*
- *Litt flere turer med barn.*

9.4 Oppsummering og anbefalinger til Kalfarhuset

Vi vil i det følgende gi en oppsummering etter å ha analysert intervjureferat fra fokusgruppe og gått igjennom svarene på spørreskjemaet. Det vil ikke nødvendigvis bare være de mest uttalte funnene vi omtaler her, men like gjerne mindre fenomener som vi mener kan bidra til å utvikle virksomheten.

9.4.1 Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema

Både fokusgruppeintervju og svarene på spørreskjemaet peker på at våre informanter er tilfreds med mye av oppfølgingsarbeidet ved Kalfarhuset. Alle ønsker å fortsette å benytte tilbudet framover og flere ønsker å benytte det mer enn hva de gjør i dag. Det blir også ønsket utvidete åpningstider, selv om informantene i fokusgruppeintervjuet er noe skeptiske til om ressursituasjonen vil tillate dette. Det kan synes som om en del av våre informanter har en opplevelse av at både økonomi og personalressurser ved Kalfarhuset er begrenset, og at de fortolker eventuelle mangler ved tilbudet som uttrykk for dette, heller enn manglende vilje/evne fra medarbeidernes side.

Et annet aspekt som også knyttes opp til en anstrengt ressursituasjon dreier seg om Kalfarhusets samarbeid med andre offentlige instanser. I fokusgruppeintervjuet trekkes dette fram som det tydeligste forbedringsområdet for tilbudet, men også her sier informantene at de er usikre på om det er nok ressurser til at dette lar seg gjennomføre. De ønsker imidlertid at Kalfarhuset skal delta mer aktivt i ansvarsgrupper og gjerne også at man etablerer et tettere samarbeid med sosialtjenesten. Formålet med samarbeidet blir særlig identifisert til at brukerne ønsker å få mer hjelp i å tilrettelegge livet etter soning når det gjelder bolig, økonomi og arbeid/aktivitet. Det blir også sagt at enkelte samarbeidsinstanser (her særlig Bergen Fengsel) har for lite kjennskap til innholdet i Kalfarhuset, og at de derfor ikke evner å bistå godt nok i rekrutteringsarbeidet.

Det blir i fokusgruppeintervjuet gitt stor oppsuttning til Kalfarhusets rusfrie profil. Dette inntrykket underbygges også av svar fra fem respondenter spørreskjemaundersøkelsen, men her er det tre som sier at de ikke er helt enige i kravet om rusfrihet, og to som ikke vet hva de synes. Når det gjelder senterets kristne profil var det åtte respondenter i spørreskjemaundersøkelsen som var helt eller litt enig i at det var viktig for dem at Kalfarhuset tilbød kristne aktiviteter. I fokusgruppeintervjuet ble dette utdypet noe – ved at flere av informantene sa at det var fint med denne type aktiviteter, men at de vurderte det som viktig at disse var frivillige. Det ble også gitt uttrykk for at medarbeiderne ved Kalfarhuset mestret balansegangen mellom en tydelig kristen profil og stor grad av frivillighet knyttet til deltakelse i disse aktivitetene. Det ble videre sagt at brukerne følte seg respektert for ulike religiøse standpunkt, og at det ikke var ”mas” om kristendom på Kalfarhuset. Dette blir også støttet i spørreskjemaundersøkelsen der syv respondenter sier seg helt eller litt uenig i at det er for mye prat om kristen tro ved senteret.

Brukermedvirkningen ved Kalfarhuset synes å foregå i relativt ubyråkratiske former. Informantene i fokusgruppeintervjuet sa at de opplevde seg lyttet til av medarbeiderne og at de hadde innflytelse på utforming av aktiviteter, men at de ikke var kjent med mer formale strukturer som eks brukerråd, allmøte eller tillitsvalgtordninger. Disse informantene ga heller ikke uttrykk for at der var behov for mer formalisering av brukermedvirkningen, men at de mente brukermedvirkningen var god nok. I spørreskjemaundersøkelsen sa seks respondenter seg helt eller litt enig i at de er med på å bestemme innholdet i tjenestetilbudet, men tre rapporterer at de ikke vet, og en sier seg uenig i dette. Det kan slik synes som om at holdningene til brukermedvirkning hos medarbeiderne ved Kalfarhuset er positive, og at mange brukere opplever dette som tilstrekkelig. Men samtidig at der er enkelte brukere som ikke har en opplevelse av reell medvirkning og at disse kanskje kunne profitere på noe mer formaliserte strukturer for brukermedvirkning.

Medarbeiderne ved Kalfarhuset får positiv omtale i både spørreskjemaundersøkelse og fokusgruppeintervju. De blir vurdert som omsorgsfulle og respektfulle – og mange informanter opplever at medarbeiderne er ildsjeler som gir mye av seg selv. I fokusgruppeintervjuet ble det først ikke identifisert noen forskjeller mellom frivillige og ansatte medarbeidere, men etter hvert ble det påpekt at brukerne benyttet medarbeiderne på litt ulikt vis, og at de slik hadde ulike funksjoner i forhold til brukerne. Flere sa at de kunne ha noe mer fortrolige samtaler med de ansatte og enkelte mente også at disse besatt mer spesialisert kompetanse enn de frivillige. Samtidig virket det ikke som om brukerne var blitt gjort kjent med om medarbeiderkategoriene faktisk hadde ulike funksjonsområder – og hvilke forventninger de kunne stille til henholdsvis ansatte og frivillige medarbeidere.

Når det gjelder effekten av oppfølgingsarbeidet ved Kalfarhuset, gir så å si alle våre informanter i både fokusgruppeintervju og spørreskjemaundersøkelse uttrykk for positive endringer i livet som følge av kontakten med Kalfarhuset. Det området som tydeligst framheves dreier seg om nettverksbygging og kontakt med familie/pårørende/venner. Dette blir ikke bare sett på som positivt for den enkelte bruker, men også som viktig for de pårørende. Flere av våre informanter vektlegger særlig verdien av at barn får et tilbud – og at dette skiller seg fra det fengselet har mulighet til å bistå med.

I tillegg til forbedring av nettverk, rapporterer også mange informanter om reduksjon av rusbruk og kriminalitet. Det kan synes som om at bosituasjon, økonomi og arbeid/aktivitet kommer mer i bakgrunnen, og flere sier at disse livsområdene er uendret også etter oppfølging fra Kalfarhuset. Det er imidlertid vanskelig å si om dette er fordi disse områdene er godt ivare tatt fra før, eller om vi her har å gjøre med udekte behov som ikke har fått tilstrekkelig oppfølging. Et argument for det sistnevnte kan være at flere brukere uttrykker ønske om at Kalfarhuset skal samarbeide mer aktivt med kommunen for å sikre at de får bedre bistand når det gjelder bolig, økonomi og arbeid/aktivitet.

9.4.2 Oppsummert anbefalinger

- Det anbefales at Kalfarhuset utreder mulighetene for mer samarbeid med kommunene når det gjelder oppfølging i forhold til bolig, økonomi og arbeid/aktivitet. Et forslag til hvordan dette kan gjøres, er som en start å etablere en felles idédugnad mellom brukere, kommunale representanter og medarbeidere fra Kalfarhuset for å diskutere denne utfordringen på litt overordnet nivå.
- Det anbefales at Kalfarhuset enten oppretter noe sterkere strukturer for formalisert brukermedvirkning, eller gir brukerne bedre informasjon om eksisterende medvirkningsmuligheter.
- Det bør vurderes om informasjonen om Kalfarhuset til Bergen Fengsel kan forbedres – eventuelt om man kan ta i bruk tekniske løsninger, som fengselets egen informasjonsportal. Dette bør ikke erstatte, men komme i tillegg til, Kalfarhusets egen kontakt med innsatte.
- Det anbefales at Kalfarhuset viderefører sin profil både når det gjelder rusfrihet og kristen forankring. Det vektlegges særlig at man bør fastholde dagens frivillighet når det gjelder deltakelse i kristne aktiviteter.
- Det anbefales at Kalfarhuset viderefører sin satsning på pårørendearbeid. Det kan vurderes om man kan arrangere flere turer hvor barna inviteres med.
- Det anbefales at medarbeidergruppen ved Kalfarhuset ser mer på funksjonsfordelingen mellom frivillige og ansatte, og at brukerne blir gjort kjent med denne. Det vil være positivt om brukerne har et bilde av hvem som skal delta i ansvarsgrupper, ta seg av søknader/dokumenter, bli med på turer etc.
- Det anbefales at Kalfarhuset utreder mulighetene for utvidete åpningstider, da helst i form av at det holdes åpent flere ukedager.

10 Tilja oppfølgingscenter, Skien

10.1 Beskrivelse av virksomheten

Tilja Oppfølgingscenter ble startet høsten 2005, og fokuserer i sitt arbeid på koblingen mellom det fysiske, psykiske og det sosiale. Tilbudene tilpasses individuelt ut fra den enkelte brukers ⁴behov og ønsker. Turer, båtprosjekt, fiskeprosjekt, kreativt arbeid etc. er noen av aktivitetene senteret har tilbudt – i tillegg til at brukerne har stått sentralt i selve utformingen av oppfølgingscenteret. Tilja ønsker også å støtte brukerne i forhold til praktiske utfordringer som eksempelvis flytting, visninger eller det å få montert noe hjemme. Kommunen, kriminalomsorgen, NAV, rusinstitusjoner, LAR – samt frivillige og brukerorganisasjoner identifiseres som sentrale samarbeidsparter. Det blir lagt vekt på å etablere gode systemer rundt hver enkelt bruker, og Tilja deltar derfor aktivt i ansvarsgrupper og andre samarbeidsstrukturer for å sikre at oppfølgingen blir helhetlig utformet i samsvar med den enkeltes behov.

Brukermedvirkning tilstrebes både i det individuelle arbeidet, men også i allmøter der brukerne er med på å utforme senterets tilbud. Tilja har kontakt med ca 50 personer – hvorav 20 er aktive. Medarbeidergruppen består av to faste heltidsansatte samt en halv prosjektstilling og frivillige medarbeidere og brukere i arbeidstrening og på samfunnsstraff.

Tilja finansieres primært gjennom overføringer fra Skien kommune, samt gjennom støtte fra Sosial- og helsedirektoratet og Justisdepartementet.

---

⁴ Tilja benytter selv termen *deltaker*, i stedet for *bruker*. De ulike oppfølgingscentra benytter litt ulike termer, og vi har av metodiske grunner valgt å operere med brukerbegrepet parallelt med termen fokusgruppedeltaker i vår gjengivelse av resultater i denne rapporten

10.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet

Fokusgruppeintervjuet ble avholdt i Skien i mars 2008. Det var tre kvinner og tre menn til stede, men en informant gikk litt før intervjuet ble avsluttet. Vi vil her formidle noen av brukernes erfaringer og vurderinger av oppfølgingen ved Tilja.

10.2.1 Om rekruttering

Det er stor variasjon i hvordan fokusgruppedeltakerne først hadde fått høre om Tilja. Noen hadde blitt informert via privat nettverk – og da primært fra mennesker som selv hadde vært brukere ved Tilja. Andre hadde fått høre om senteret fra ansatte i hjelpeapparatet (sykehus, rusteam, fengsel). Og en hadde bare ”ramlet” borti tilbudet ved at Tiljas leder hadde vært tilstedes på et kurs der også vedkommende hadde vært på. Flere av informantene ga uttrykk for at de hadde vært nervøse for å oppsøke Tilja før de var blitt kjent med noen der, men et par informanter hadde hatt veldig positive erfaringer med å ha følge til senteret i oppstarten. Fokusgruppedeltakerne var ikke sikre på om dette var en fast rutine for rekrutteringsarbeidet, men ga uttrykk for at det kunne være en bra måte å ”senke tersklene” inn til Tilja.

Alle fokusgruppedeltakerne mente at Tilja var relativt godt kjent både i lokalmiljøet, i hjelpeapparatet og blant potensielle brukere. De av informantene som hadde lang erfaring fra Tilja, sa at senteret hadde vært lite kjent i oppstarten, men at det hadde gått relativt raskt å gi senteret en synlig posisjon. Informantene vurderte at Tilja nok var bedre kjent i fengselet enn i enkelte av rusinstitusjonene som var mye benyttet, og begrunnet dette med at fengselspresten satt i Tiljas styre. De vurderte at slike nøkkelpersoner var sentrale for å videreformidle god informasjon til potensielle brukere.

Det ble uttrykt enighet om at Tilja hadde et svært godt omdømme og informantene vurderte at dette stod i samsvar med det faktiske tjenestetilbudet, slik de opplevde det. De mente også at der var en relativt stor gruppe mennesker som hadde et ønske om å benytte Tilja, men som ikke ville klare å tilfredsstille kravet om rusfrihet på det nåværende tidspunkt, og som dermed ikke utgjorde senterets målgruppe.

På spørsmål om forbedringspotensial i informasjons- og rekrutteringsarbeidet, vektla fokusgruppedeltakerne særlig verdien av at politikerne måtte få god kjennskap til Tilja. Flere

sa at de trodde framtidig finansiering og drift ville stå langt tryggere dersom flere politikere fikk et eierforhold til Tilja. Der hadde allerede vært opprettet kontakt med det politiske miljøet for å gi informasjon om senteret og driften der, men informantene mente at slik kontakt måtte videreføres i stort omfang og med jevne mellomrom. Det ble også sagt at brukerne selv gjerne informerte andre potensielle brukere om Tilja. Fokusgruppedeltakerne mente at det ga stor verdi å få et tilbud omtalt fra et ”innenfra-perspektiv”, heller enn bare fra fagfolk som kjente det litt mer utenfra.

10.2.2 Om oppfølgingsarbeidet

Fokusgruppedeltakerne ga uttrykk for stor grad av tilfredshet i sine vurderinger av oppfølgingsarbeidet ved Tilja. De nevnte en hel rekke aktiviteter og konkrete tiltak som hadde hjulpet dem. Alt fra felles måltid, turer, kunstverksted, turer, godt samhold etc. ble framhevet som verdifullt. Særlig virket det som om graden av individuell tilrettelegging var høy, og nesten alle informantene fortalte om episoder der de hadde fått spesiell hjelp, som kanskje ikke står på ”tiltaksmenyen”. Vi tar med noen sitater fra fokusgruppeintervjuet for å illustrere informantenes vurderinger:

- *Det er masse program her, men du behøver ikke gjøre det – her er fritt og godt.*
- *Det er et alternativ etter behandling på institusjon. Du er jo ikke frisk når du kommer hjem – må ha noe å gå til. VIKTIG at Tilja fins for oss.*
- *Får lov å være seg selv her.*
- *Ikke noe tvunget program*
- *De hjelper til med det som er vanskelig i forhold til det offentlige – blir en bro ut*
- *Her er noen å prate med – du får en samtale i løpet av et kvarter om du ber om det*
- *De er med på å engasjere nettverket*
- *Du får støtte og hjelp til alt du trenger – har til og med seng. Jeg har til og med sovet her.*

Også miljøet brukerne mellom ble vektlagt i fokusgruppeintervjuet. Informantene mente at de hadde fått til et svært godt miljø på Tilja, og begrunnet dette delvis med at brukerne hadde forståelse og respekt for hverandres situasjon, samt at man hadde vektlagt enkelte ”regler” for omgang. Dette dreide seg dels om å ikke snakke ”rusprat” og dels om at man ikke skulle

belaste hverandre for mye med personlige problemer. Heller enn å snakke med andre brukere, skulle man oppsøke medarbeiderne for å få en prat dersom man hadde behov for dette.

Flere av informantene vektla også det positive i at Tilja var utovervendt. Først og fremst eksemplifiserte de dette ved at familie og pårørende ble inkludert i tiltaket – og at der var tilbud om å ta med både barn og ektefelle. I tillegg erfarte også informantene det som positivt at oppfølgingscenteret interagererte med lokalmiljøet. Et eksempel som ble trukket fram flere ganger i samtalen, var ”engleutstillingen” – en kunstutstilling med malerier og foto laget av brukerne ved Tilja. Ustillingen vakte svært positiv oppmerksomhet i lokalmiljøet – og det ble også solgt små engleskulpturer, som var laget av brukerne ved Tilja. Mellom annet kjøpte en lokal skole slike engler til sin utsmykning. Slik vurderte informantene at Tilja fikk en positiv posisjon i lokalmiljøet – og at man som bruker kunne være stolt av hva Tilja utrettet – også utover rehabiliteringen til den enkelte.

En annen dimensjon ved Tiljas eksterne orientering, konkretiserte seg for flere av informantene i at de erfarte at Tilja samarbeidet godt med andre deler av tjenesteapparatet (både offentlig og frivillig). De opplevde at Tilja hadde legitimitet hos andre samarbeidsparter og at de selv dro nytte av at samarbeidet var så pass omfattende. Samtidig kontrasterte flere av informantene sin opplevelse av Tilja med erfaringer fra det offentlige hjelpeapparatet. Følgende utsagn er illustrerende:

- *Her blir du møtt med de behova du har lissom – blir ikke tredd ned over hodet på deg.*
- *Det betyr mye at dette er et frivillig tilbud – du må ville dette selv.*
- *Føler deg velkommen her – og ivaretatt.*
- *Da jeg var på NN klinikk handlet det jo bare om meg. Ble ikke spurt om å ha med barna der. Men jeg hadde jo to barn! De kan være med her.*
- *Her ser de ser muligheter, ikke begrensninger. De ser det positive uansett.*
- *De når fram til folk.*
- *Det fungerer bedre fordi en har tryggheten her – trygghet til å hjelpe seg selv.*

På spørsmål om Tiljas profil, ga alle våre informanter oppslutning til kravet om rusfrihet. De mente at brukere flest respekterte dette og at nettopp rusfriheten var en vesentlig kvalitet ved Tilja. Samtidig hadde flere erfart raushet i situasjoner der de selv hadde gått på en sprekk, men da i form av at medarbeiderne fulgte dem opp utenfor selve oppfølgingscenteret. De

opplevde også at man som bruker ble gitt mange sjanser i rehabiliteringsforløpet og dette ga en form for trygghet. Slik sett erfarte de den rusfrie terskelen som preget av både absolutthet og raushet.

Tilsvarende ble den kristne profilen opplevd som relativt dempet og preget av åpenhet: *Vi kaller det Tilja liksom – så at det er Kirkens Sosialtjeneste tenker ingen på.* Informantene mente de kunne be om en samtale med Tiljas leder, ved behov, men de opplevde ikke at tematikk rundt tro ble påtvunget dem på noe vis. De mente slik også at senteret fint kunne benyttes av ikke-troende, eller av personer som hadde annen religiøs tilknytning. Stillerommet ble trukket fram som en kvalitet ved senteret, men snarere enn å knytte dette til religiøsitet eller en mer åndelig dimensjon, sa flere av informantene at dette rommet ga dem en mulighet for å trekke seg litt tilbake, gjerne i situasjoner som utløste angst.

Tematikk rundt brukermedvirkning var også oppe i fokusgruppeintervjuet. Her uttalte deltakerne at de opplevde stor grad av medvirkningsmuligheter både på individuelt nivå og på mer institusjonelt nivå. De opplevde at strukturene rundt brukermedvirkning var velfungerende, både ved å ha brukerrepresentant i styret, en forslagskasse og jevnlige allmøter. I tillegg ga de uttrykk for at de opplevde at medarbeiderne ved Tilja også utenom disse mer formaliserte strukturene var lyttende og åpne for forslag fra brukergruppa.

På spørsmål om konkrete forbedringsforslag til oppfølgingsarbeidet ved Tilja, mente informantene det ikke var behov for store endringer, og at det viktigste var at man primært fortsatte innretningen på oppfølgingsarbeidet som det var nå. Riktignok kunne de tenke seg at man gikk til innkjøp av en liten båt – og flere var også opptatt av planene om å etablere et maskinverksted – men dette ble omtalt som muligheter, mer enn som mangler ved senteret. Det temaet som imidlertid opptok informantene våre, gikk på ressursituasjonen ved senteret – da både finansielt og personalmessig. Flere uttrykte bekymring for at oppfølgingscenteret i stor grad var prosjektfinansiert. De mente dette hadde to uheldige konsekvenser: dels kunne man ikke være trygg for fortsatt drift, og dels opplevde de at ansatte måtte bruke mye kapasitet på å finne finansiering. Flere av informantene sa at de opplevde dette som utrygt og at de svært gjerne skulle sett at senteret hadde rammer for fast drift. De uttrykte også en viss bekymring for arbeidssituasjonen til medarbeiderne ved Tilja, og mente at kapasiteten deres nå var sprengt: *noen ganger har de ikke tid til å bli med på tur og andre ganger glemmer de å spise.*

10.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)

Fokusgruppedeltakerne vurderte innsatsen fra både ansatte og frivillige medarbeidere som svært god: *De er engler.*

- *De snakker samme språk som oss.*
- *Menneskene her forstår deg.*
- *Vi trenger litt tid på å bli kjent med nye frivillige*
- *De ansatte gir mye av seg selv*
- *Det er stort sett god stemning, men enkelte ganger kan de være litt stressa – de har mye å gjøre*
- *Jeg snakker mer med de ansatte fordi de har kompetanse og det er trygt og godt.*

Det ble i utgangspunktet ikke laget noe analytisk skille mellom disse to medarbeidergruppene når informantene snakket om dem, men for oss som eksterne evaluatorene, ble det imidlertid dannet et inntrykk av at de fleste hadde opparbeidet nærmere kontakt med de ansatte. Det ble også gitt inntrykk av at de frivillige ressursene ved Tilja kanskje hadde noe kortere fartstid enn de ansatte – og at brukerne derfor ikke kjente dem like godt.

I løpet av samtalen kom det fram at de ulike medarbeidergruppene hadde litt ulike funksjoner i forhold til de fleste av våre informanter. De opplevde som et eksempel at de kunne snakke om mer fortrolige temaer med de ansatte enn med de frivillige. Dette ble både forklart med at de ansatte var mer til stede, samt at disse også hadde noe mer kompetanse. Samtidig mente en informant at vedkommende kanskje hadde vel så gode samtaler med en av de frivillige, fordi de knyttet samtalen sammen med andre mer hverdagslige aktiviteter. Flere av informantene mente videre at de ansatte framstod som litt tryggere – selv om det også her var individuelle forskjeller. Som påpekt tidligere ble det uttrykt bekymring for kapasiteten til medarbeiderne, og enkelte informanter hadde opplevd at ansatte i perioder kunne framstå som litt ”stresset”.

10.2.4 Om effekt av tiltaket

Alle deltakerne i dette fokusgruppeintervjuet mente at oppfølgingsarbeidet ved Tilja hadde ført til positive effekter i deres liv. Primært ble dette knyttet til reduksjon av rusproblematikk og bedret psykisk helse, men også andre livsområder ble trukket inn:

- *Ja, hadde jeg ikke hatt Tilja, vet jeg ærlig talt ikke hva jeg hadde gjort. Nei, da hadde det nok ikke gått så greit her i livet.”*
- *Hadde ikke gidde å sitte alene hjemme. Hadde nok tatt opp kontakten med gamle venner og gjort ting du egentlig ikke har lyst til*
- *Fordi jeg er på Tilja ordner jeg meg ikke noe rus. Får dårlig samvittighet når jeg ruser meg. Ville følt det som å gå bak ryggen på...*
- *Her får jeg hjelp til å bryte isolasjonen, at noen går tur med meg – det er terapi for meg.*
- *Bli kjent med mennesker som betyr noe for meg*
- *Tror egentlig ikke samfunnet vet hvor forbaska viktig slike steder er*
- *Tilja bidrar til stolthet.*
- *Hadde jeg ikke hatt Tilja for å komme ut av isolasjonen... Ser for meg nervesammenbrudd og innleggelse et eller annet sted. Ville vært redd for min psykiske helse ellers.*

Et tema som ofte gikk igjen i fokusgruppeintervjuet, var verdien av at flere av informantene hadde fått styrket sitt sosiale nettverk som konsekvens av kontakten med Tilja. Primært snakket de da om kontakten med familie og pårørende, men enkelte framhevet også miljøet på Tilja som en viktig sosial faktor i deres liv. Mange mente at brudd på sosial isolasjon medførte bedring i psykisk helse og dermed også en reduksjon av rusproblematikk.

Få deltakere pekte på konkrete effekter knyttet til eksempelvis økonomi og bolig, men de kunne samtidig fortelle at Tilja hadde hjulpet dem i trykkesaker og i kontakt med boligkontor.

10.3 Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet

Det var ti respondenter i denne undersøkelsen, hvorav fem menn og fem kvinner. En av dem var i alderen 18-45 år, ingen i alderen 26-35 år, åtte i alderen 36-50 og en var over 51 år. Fire av respondentene hadde hatt kontakt med Tilja i mer enn ett år, en hadde hatt kontakt i mindre enn et år, men mer enn et halvt år, fire hadde hatt kontakt i mindre enn et halvt år, men mer enn en måned og en informant hadde hatt kontakt i mindre enn en måned.

Ni av respondentene var i kontakt med Tilja flere ganger i uka, mens en var i kontakt ca en gang pr uke.

Nesten alle respondentene hadde kontakt med andre deler av hjelpeapparat/frivillig sektor, men omfanget varierer en del. Seks respondenter hadde kontakt med NAV/sosialtjenesten, to hadde kontakt med hjemmetjenestene, en hadde oppfølging fra legemiddelassistert rehabilitering (LAR), to hadde kontakt med kriminalomsorgen, tre hadde kontakt med rusinstitusjoner, en hadde kontakt med andre frivillige organisasjoner som Frelsesarmeen, Røde Kors etc., fire hadde kontakt med psykisk helsevern (DPS, psykiatrisk sykepleier, etc.), en hadde kontakt med ulike brukerorganisasjoner og to hadde kontakt med kirke/menighet.

Når det gjelder effekten av tiltaket, stilte vi spørsmål ved om kontakten med Tilja hadde ført til endring på visse områder i livet. Respondentene svarte som følger:

Tabell 10.1 Vurdering av evaluering på ulike livsområder. N=10

	Bedre	Dårligere	Uendret	Vet ikke
Kontakt med venner/familie	5	0	4	0
Økonomi	0	0	9	0
Bosituasjon	0	0	9	0
Psykisk helse	9	0	0	0
Fysisk helse	5	0	4	0
Arbeid/aktivitet på dagtid	6	1	3	0

Tabell 10.2 Vurdering av endring vedrørende rus eller kriminalitet. N=10

	Redusert	Økt	Uendret	Vet ikke
Rusmisbruk	7	0	1	0
Kriminalitet	3	0	3	0

Vi ba også respondentene ta stilling til visse utsagn om Tilja/oppfølgingssenteret og arbeidet som blir utført der. Svarene fordeler seg som følger:

Tabell 10.3 Vurdering av ulike sider ved Tilja. N=10

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Kirkens sosialtjeneste/ oppfølgingssenteret har omsorgsfulle medarbeidere:	9	1	0	0	0
Jeg får være med på å bestemme hvordan tjenestene på oppfølgingssenteret skal være.	7	2	0	0	1
Jeg mener kravet om rusfrihet på oppfølgingssenteret er for strengt.	1	0	0	9	0
Jeg blir møtt med respekt av de som jobber på oppfølgings- senteret.	10	0	0	0	0
Jeg vil fortsette å benytte tilbudet på oppfølgings- senteret.	8	0	0	0	2
Det er lettere å få tak i de som jobber på oppfølgingssenteret enn de som jobber i andre tjenester (som NAV, kriminalomsorgen, legekantor, LAR- legemiddelassistert rehabilitering)	8	1	0	0	1
Jeg ønsker å komme til oppfølgingssenteret oftere enn hva jeg gjør i dag	2	4	1	0	3
Det er viktig for meg at oppfølgingssenteret har et kristent tilbud og samtaler om åndelige temaer	1	5	0	3	1

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Jeg synes det blir for mye prat om kristen tro på oppfølgingssenteret	0	0	0	9	1
Det er bra at der finnes et stille rom på oppfølgings-senteret	9	1	0	0	0
Jeg ønsker at oppfølgings-senteret skal ha lenger åpningstid enn i dag	4	3	0	0	3
Kontakt med de andre brukerne på oppfølgings-senteret er viktig for meg	5	1	3	1	0

Flertallet av respondentene har redusert sitt rusmisbruk og kriminalitet etter kontakt med Tilja, og kontakten med oppfølgingssenteret har ført til bedringer eller uendret livssituasjon på spesifiserte livsområder. Kun en av respondentene opplyser at arbeid eller aktivitet på dagtid er blitt dårligere etter kontakten med oppfølgingssenteret. Samtlige respondenter er enige i at medarbeiderne ved Tilja møter de med respekt, er omsorgsfulle og enklere å komme i kontakt med enn offentlige ansatte. Respondentene mener at de får være med å bestemme hvordan tjenestene ved Tilja skal være, mens de er mer delt i synet på hvor viktig det er at oppfølgingssenteret har et kristent tilbud. Alle gir uttrykk for at det er viktig at det er et stille rom på Tilja.

Det ble også i spørreskjemaet gitt rom for at respondentene litt fritt kunne gi råd til hvordan tilbudet ved Tilja i framtiden kunne bli bedre. Svarene herfra er som følger:

- *Daglig frivillig samling om åndelige temaer hadde vært fint. Ellers fungerer Tilja veldig bra!*
- *Eget verksted til å skru på mopeder, biler... Ha båt som de kan pusse på og reise på f. eks seilturer – det er sosialt, det.*
- *Det er en kjempefin plass å komme til. Roer meg ned her, og det trenger jeg.*
- *Fortsette å gi penger til driften av Tilja. Lengre åpningstider som kveld – flere dager i uka.*

- *Jeg har vært for lite i kontakt med tilbudet til å komme med noen råd i den forbindelse. Må gjøre meg litt bedre kjent med tilbudet.*
- *Åpent på kveldstid minst en dag pr uke*
- *Tilja fungerer helt utmerket i dag, men skal jeg si min mening så er det kanskje åpningstidene. Vi er syke i helgene også. Utvide senteret.*
- *Fortsett ☺*

10.4 Oppsummering og anbefalinger til Tilja

Vi vil i det følgende gi en oppsummering av våre inntrykk etter å ha analysert intervjureferat fra fokusgruppe og gått igjennom svarene på spørreskjemaet. Det vil ikke nødvendigvis bare være de mest uttalte funnene vi omtaler her, men like gjerne mindre fenomener som vi mener kan bidra til å utvikle virksomheten.

10.4.1 Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema

Både fokusgruppeintervju og spørreskjemaundersøkelse peker på at informanter/respondenter vurderer kvaliteten på oppfølgingsarbeidet som jevnt høy. Et konkret uttrykk for dette, finner vi i at så å si alle informanter/respondenter ønsker å fortsatt benytte tilbudet i framtiden, og at det gis positiv omtale av arbeidet både i fokusgruppeintervjuer og i svar på spørreskjemaet. I tillegg ser vi at utfordringene som påpekes i stor grad bærer preg av å si noe om Tiljas utviklingspotensial, heller enn å identifisere direkte problemområder/mangler ved arbeidet.

Flere av informantene framhever verdien av at oppfølgingen bærer preg av frivillighet og at der er takhøyde for individuelle behov/utfordringer. Både fokusgruppedeltakerne og respondentene i spørreskjemaundersøkelsen sier at oppfølgingsarbeidet har medført positiv effekt i deres liv – og flest identifiserer en effekt når det gjelder bedret psykisk helse, reduksjon av rusproblematikk og høyere grad av aktivitet/arbeid på dagtid. I tillegg framhever også mange forbedring i kontakten med familie/nettverk og i fysisk helse.

Det gis videre god omtale av innsatsen til medarbeiderne ved Tilja. Dette uttrykkes gjennomgående i fokusgruppeintervjuet, samt at respondentene i spørreskjemaundersøkelsen gir full opplutning om utsagn knyttet til medarbeidernes omsorgsevne og respekt. I

fokusgruppeintervjuet gis det uttrykk for at ansatte medarbeidere har litt andre funksjoner i forholdt til et flertall av informantene, enn hva frivillige har. Dette forklares både med at fast ansatte er mer til stede (bedre kjent for brukerne) og at de har kompetanse. Samtidig gis både ansatte og frivillige rosende omtale for å være ”gode mennesker” – og de oppleves som hjelpsomme, lyttende og medmenneskelige.

Når det gjelder tema knyttet til Tiljas rusfri profil, gis det full oppslutning om kravet om rusfrihet både i spørreskjemaundersøkelse og i fokusgruppeintervju. Riktignok utdypes dette noe i fokusgruppen, hvor det blir sagt at man både vil ha absolutthet og raushet. I dette ligger at man ønsker at kravet om nulltoleranse for rusatferd ved Tilja skal opprettholdes, men samtidig at det er viktig å ikke slå hånden av personer som har et tilbakefall. Løsningen på dette synes å være funnet i at medarbeiderne ved Tilja kan følge opp personer noe også utenfor huset.

Det synes å være litt ulike syn i de to utvalgene når det gjelder synet på den kristne profilen til Tilja. I fokusgruppen blir det gitt uttrykk for at man i liten grad ser oppfølgingscenteret som et kristent tilbud. I spørreskjemaundersøkelsen, sier imidlertid seks av respondentene at de enten er enig eller litt enig i at det er viktig for dem at Tilja har et kristent tilbud. Både fokusgruppedeltakere og spørreskjemarespondenter gir imidlertid full oppslutning til verdien av at man har et stillerom, og det blir heller ikke gitt uttrykk for at det er for mye fokus på kristen tro og åndelighet ved senteret – og det kan synes som om brukerne erfarer at dette tilbudet er preget av mye frivillighet. I tillegg er det interessant å registrere at en respondent på spørreskjemaet etterlyser daglige (frivillige) samlinger om åndelige temaer.

Brukermedvirkningen ved Tilja synes å være godt ivaretatt etter våre informanter/respondenters vurdering. Dette uttrykkes tydelig i både intervju og i spørreskjema. Det virker som om man ved Tilja både har fått til å ha noen formelle strukturer for brukermedvirkning i form av styrerepresentasjon og allmøter, men også at man har søkt å ha en åpenhet for medvirkning i det daglige ved at man har forslagskasse og at medarbeiderne hele tiden etterspør brukernes mening.

En utfordring som påpekes i både svar på spørreskjema og i fokusgruppeintervju, går på Tiljas ressursmessige situasjon. Brukerne uttrykker her bekymring for finansieringsordningen, samt et ønske om noe utvidet kapasitet. Det etterspørres fastere finansielle rammer, slik at man ikke

behøver å frykte for eksistensen av tilbudet i framtiden, samt at man ønsker flere medarbeidere for å kunne utvide tilbudet ytterligere. I spørreskjemaet gis det uttrykk for at seks respondenter ønsker å kunne benytte senteret mer enn hva de gjør i dag, og sju gir også tilslutning til utsagn om utvidet åpningstid. I forslagene til forbedringer, framkommer det også at enkelte brukere ønsker et tilbud i helg og på kveldstid.

Det bør påpekes at trolig ikke har vært i kontakt med særlig mange informanter/respondenter med erfaring fra kriminalomsorgen i denne devalueringen. Dette gjør at temaer knyttet til kriminalitetsreduksjon har blitt stående litt i bakgrunnen, mens rusreduksjon og bedret psykisk helse har fått fokus. Om dette reflekterer sammensetning av den faktiske brukergruppen ved Tilja, eller om dette er et skjevutslag i vårt utvalg er det vanskelig å si noe mer om.

Resultater fra fokusgruppeintervju og spørreskjemaundersøkelsen antyder at Tiljas oppfølgingsarbeid har gitt positive effekter i livene til brukerne. Informantene/respondentene gir også uttrykk for stor oppslutning om tilbudet. Våre anbefalinger vil derfor ikke gå på å endre de grunnleggende aspekt ved virksomheten, men peker mer i retning av vekst og utvikling av områder som allerede er relativt velfungerende.

10.4.2 Oppsummert anbefalinger

- Det anbefales at man ser mer på muligheten for å tilby nye brukere ”medfølgere” ved oppstart på Tilja. Dette for å senke terskelen inn til tiltaket.
- Det bør vurderes om man har mulighet for å utvide åpningstidene ved Tilja på kveld og/eller i helg/høytid. Som del av denne kartleggingen kan man vurdere bruk av frivillige ressurser og eventuelt mer brukerstyrte aktiviteter.
- Ved utvikling av nye aktiviteter på Tilja, anbefaler vi prioritering av opprettelse av nytt maskinverksted og eventuelt innkjøp av båt.
- Det anbefales å føre en dialog mellom ansatte og frivillige om hvilke funksjoner man ønsker at de to ulike gruppene skal ha i arbeidet med brukerne. Det vil være positivt om brukerne også blir gjort kjent med disse funksjonene, slik at de kan bruke ressursene på best mulig måte.
- Det anbefales at man viderefører høy grad av frivillighet og en relativt dempet profil på aktiviteter knyttet til tro og åndelige temaer. Samtidig bør det vurderes om slike

aktiviteter kan settes inn i litt fastere rammer og ha en tydelig plass ved Tilja (eksempelvis gjennom faste samlinger).

- Det anbefales at man viderefører kontakten med politiske miljøer både lokalt og nasjonalt, når det gjelder innsikt i tilbudet ved oppfølgingscenteret. En ide kan være å utnevne faste kontaktpersoner i de ulike politiske partiene, som kan få et spesielt eierskap til Tilja (fadderordning?).
- Det anbefales at man innleder en dialog med sentrale finansieringsaktører med sikte på å få på plass varige finansieringsordninger av Tilja. Et viktig delmål må være å frigjøre noe av ansattes kapasitet fra å jobbe så mye med finansieringss spørsmål. Det bør også tematiseres hvordan man kan sikre brukerne en trygghet for eksistensen av tilbudet.

11 Vindfanget, Os

11.1 Beskrivelse av virksomheten

Vindfanget er et rusfritt oppfølgingscenter for mennesker som ønsker å jobbe seg ut av rusavhengighet og kriminalitet. Senterets målgruppe er både kvinner og menn over atten år. Vindfanget er åpent for deltakere tre dager ukentlig og aktivitetene spenner fra ridekurs, ulike aktiviteter knyttet til båt, kunst, sykkelbygging etc. I tillegg er det mulig å få tilbud om individuelle samtaler, besøk i fengsel, følge til avtaler etc. utenfor senterets ordinære åpningstid. Relasjonsbygging over tid og etablering av rusfrie nettverk er sentrale formål med oppfølgingen. Det inngås en individuell oppfølgingsavtale med hver bruker ved oppstart i senteret.

Vindfanget ble etablert senhøstes 2006 og startet sin ordinære drift i mars 2007, og har en toårig finansieringsavtale med Os-kommune om driften. For øvrig støttes senteret dels gjennom kommunale, statlige og private midler. Brukermedvirkning er både en forutsetning og en ressurs for arbeidet og utstrakt brukermedvirkning tilstrebes. Kontakt med familie og pårørende er også et sentralt virkemiddel. Sentrale samarbeidsaktører for senteret er kommune, kriminalomsorg, rusbehandlingsapparatet, NAV, brukerorganisasjoner og ulike humanitære organisasjoner. Det er mulig å gjennomføre samfunnsstraff ved senteret.

Vindfanget har kontakt med 16 brukere, hvorav 11 regnes som aktive. Det er to fulle stillingshjemler ved oppfølgingscenteret som fylles av to fast ansatte medarbeidere, samt to medarbeidere på timebasis (To årsverk). I tillegg bidrar fem frivillige.

11.2 Erfaringer formidlet gjennom fokusgruppeintervjuet

Fokusgruppeintervjuet ble avholdt i Os i mars 2008. Det var to kvinner og fem menn til stede, men to informanter gikk litt før intervjuet ble avsluttet. Vi vil her formidle noen av brukernes erfaringer og vurderinger av oppfølgingen ved Vindfanget.

11.2.1 Om rekruttering

Fokusgruppedeltakerne hadde fått høre om Vindfanget både fra fagfolk i hjelpeapparatet, fra media og fra venner i privat nettverk. Et par informanter hadde oppsøkt senteret på eget initiativ etter å ha lest om det i lokalpressen. En hadde også fått hjelp til å oppsøke Vindfanget i overgangen fra institusjonsbehandling. Til tross for at Vindfanget på evalueringstidspunktet var relativt nystartet, vurderte fokusgruppedeltakerne at tiltaket var godt kjent både i lokalmiljøet, blant fagfolk og mellom potensielle brukere. De mente det var positivt at senteret hadde utarbeidet en skriftlig brosjyre som lå lett tilgjengelig hos andre hjelpeinstanser, og syntes også det var bra med oppmerksomhet fra pressen. Enkelte informanter vurderte at Vindfanget kanskje var bedre kjent for personer som inngikk i et typisk ”narkotikamiljø”, og pekte på at en del mennesker med alkoholproblematikk er mer isolerte og at disse dermed kanskje ikke kjente til senteret. Det ble også uttalt at informantene så stor verdi i at brukerne informerte andre potensielle brukere om tilbudet ved Vindfanget, fordi de kunne representere et innenfraperspektiv på senteret. Alle informantene sa at de gjerne fortalte om Vindfanget, men enkelte framhevet at de var noe selektive i forhold til hvem de ville prøve å rekruttere, fordi de var opptatt av å beholde kvaliteten på miljøet.

Videre ble det sagt at Vindfanget nå hadde fått et godt omdømme både blant brukere, potensielle brukere, fagfolk og lokalmiljø. Det ble sagt at naboene i oppstarten var skeptiske til å få ”rusmisbrukere” inn i nabolaget, men at dette hadde blitt håndtert veldig bra fra Vindfangets side – mellom annet ved å invitere naboene inn i huset for å bli kjent med både mennesker og aktiviteter. Fokusgruppedeltakerne mente videre at det var samsvar mellom oppfølgingscenterets gode omdømme og den faktiske kvaliteten på oppfølgingsarbeidet som fant sted der.

Det ble i dette fokusgruppeintervjuet vurdert at det ikke var behov for ytterligere informasjonsarbeid for å sikre framtidig rekruttering til vindfanget. Dette står noe i kontrast til uttalelsene om at enkelte brukere som ikke inngikk i spesielle rusmiljø kanskje ikke kjente til tilbudet. Det kan være grunn til å stille spørsmål ved om informasjonen fungerer godt nok i fht etablerte brukergrupper, men at der er behov for å tenke noe annerledes i forhold til nye brukere. En merknad var at informantene anbefalte at man i tiden framover gjerne lot brukerne informere om Vindfanget – fordi de vurderte at slik informasjon gjerne ble oppfattet som mer troverdig blant potensielle brukere, enn om informasjonen kom fra hjelpeapparatet eller fagpersoner.

11.2.2 Om oppfølgingsarbeidet

Fokusgruppedeltakerne vurderte kvaliteten på oppfølgingsarbeidet som svært bra, og begrunnet dette særlig med tre forhold: medarbeidernes imøtekommenhet, verdien av å ha aktiviteter på dagtid og det gode miljøet brukerne mellom:

- *Det er trygt å komme hit*
- *Viktig å treffe vennlige og hyggelige mennesker både ansatte og brukere*
- *Viktig å ha et sted å gå til om morgenen. Kan ellers bli liggende til langt på dag – viktig å ha en døgnrytme*
- *Får hodet på andre tanker*
- *De tar kontakt med deg hvis du blir borte noen dager. Andre steder kan man lett bli borte. Det gjør man ikke her.*
- *Det skjer noe her hele tiden. Nå skal vi utvide terrassen og male huset. Har båt. Kunstnere og sydamme.*
- *Brukerne her er veldig selvdrevet.*
- *Kan spørre om hjelp til det meste; skrive søknader, være med på møter etc.*
- *Her skal det være mestringsfølelse.*
- *Jeg føler dette som mitt andre hjem.*

Flere av informantene som deltok i fokusgruppeintervjuet fortalte at de hadde erfaring fra andre hjelpetiltak, og kontrasterte opplevelsen av Vindfanget med disse. Dels vurderte de at Vindfanget var mer effektivt – og begrunnet dette med at man hadde enklere beslutningsstrukturer og at det var lite byråkratisk. De mente at man både raskere kunne finne økonomiske midler til å sette i gang aktiviteter og at medarbeidernes gode kjennskap til brukerne gjorde at de raskere fanget opp behov. Videre ble det uttalt at informantene følte seg mer sett på Vindfanget – og at de følte at de ble oppfattet som hele mennesker, mer enn et ”nummer i rekka”. Flere uttalte også at Vindfanget for dem var blitt en medspiller, mens de ofte hadde følt at andre behandlings/hjelpeinstanser kunne bli motspillere. Samtidig ble det sett svært positivt på at medarbeiderne ved Vindfanget samarbeidet med andre deler av hjelpeapparatet – og at de bistod med å koordinere tjenestene rundt hver enkelt bruker. Særlig satte noen av informantene pris på at Vindfangets medarbeidere kunne bli med på offentlige kontorer, og at de deltok i ansvarsgrupper.

På spørsmål om Vindfangets rusfrie profil, sa alle fokusgruppedeltakerne at de støttet kravet om rusfrihet. De mente dette var med på å hjelpe dem selv i en rehabiliteringsprosess – og at det var godt å komme bort fra miljøer med stadige fristelser. Videre ble det sagt at medarbeiderne ved Vindfanget håndterte eventuelle sprekker på en bra måte – ved at de tok tak i tematikken, men uten å umiddelbart avvise personen. Et alternativ som kunne benyttes var å ta en ”time-out”. I dette lå at man ikke stilte på oppfølgingssenteret, men at man heller ikke mistet plassen i perioder med tilbakeslag/sprekker.

En informant fortalte om et eksempel, der vedkommende selv hadde ruset seg kvelden før aktiviteter på Vindfanget – og da vedkommende kom dit om morgenen hadde medarbeiderne oppfanget dette. De hadde da tatt denne brukeren til sides og snakket litt om senterets regler og hvorfor de var som de var. Dette hadde gjort at brukeren senere alltid tenkte over om det var ”Vindfanget-dag” og styrt eget rusbruk ut fra dette. Et par informanter savnet at man ved Vindfanget kanskje kunne snakke litt mer om rus. De mente på ene siden det var positivt med fravær av ”rusprat” i det daglige, men på den andre siden vurderte de at rus utgjorde så stor del av brukernes fortid og problematikk at de gjerne ville jobbe mer med denne tematikken ved eksempelvis å ha temakvelder eller gruppesamtaler.

Vindfangets kristne forankring ble også tematisert i fokusgruppeintervjuet. Her hadde brukerne noe ulik oppfatning av hvor tydelig den kristne profilen var, men alle var enige om at de ikke opplevde noen form for tvang eller press rundt åndelighet/religion. Flere uttalte at de så positivt på muligheten for å ta opp tematikk knyttet til tro, mens andre var mest opptatt av at de satte pris på fravær av åndelig ”press”:

- *Helt fint at det er alter her.*
- *Er det alter her?*
- *Vi blir ikke påpresset noe kristendom her.*
- *Det er kjærlighet her, men aldri noe Gud og Jesus*
- *Har vært et annet sted – der var det mer lesing fra Bibelen. Greit at det ikke er sånn her.*
- *Jeg synes det er positivt – omsorg*
- *Det går an å snakke generelt om tro og tvil.*

Når det gjaldt tematikk rundt brukermedvirkning, mente alle informantene at denne var godt ivaretatt på Vindfanget. *De sier det er vårt hus, og det er vi som bestemmer.* Rent praktisk mente de at medarbeiderne ved Vindfanget var lyttende i forhold til den enkeltes individuelle behov, og at de mer formaliserte strukturer for medvirkning var tilfredsstillende – uten at dette ble for byråkratisk. Det ble sagt at man hadde en forslagskasse og månedlige allmøter – og det ble fra informantenes side ikke vurdert behov for noe mer. Samtidig ble det i fokusgruppeintervjuet uttrykt en forståelse av at noen av beslutningene uansett måtte ligge i medarbeidergruppen – og at de var komfortable med at disse fattet noen beslutninger på vegne av fellesskapet, så lenge de hadde lyttet til brukerne først: *Til syvende og sist er det de ansatte som bestemmer. Men vi fikk røde vinduskarmer!* (Viste til diskusjon om oppussing av huset ved oppstart).

Fokusgruppedeltakerne mente i liten grad der var direkte feil eller problem knyttet til oppfølgingsarbeidet ved Vindfanget. Tvert om ønsket de å benytte Vindfanget mer – og åpningstidene var den eneste utfordringen som ble direkte påpekt i intervjuet. Informantene ville gjerne at Vindfanget skulle være åpent noe lenger daglig og helst også på de dagene det ikke var åpent nå. I tillegg mente enkelte at det var behov for åpent i høgtidene, som kunne være særlig vanskelig å holde seg rusfri. For å kunne imøtekomme dette behovet, mente de dels at man med fordel kunne hatt en stillingshjæmmel ekstra, samt at man kunne vurdere å gjøre noen av aktivitetene brukerstyrt: *Da jeg var 16 år og gikk i ungdomsklubb, fikk vi holde åpent sjøl, skjønner ikke hvorfor vi ikke kan gjøre det nå som vi er voksne.*

11.2.3 Om hjelperne (ansatte og frivillige)

Fokusgruppedeltakerne uttalte seg positivt om medarbeiderne ved Vindfanget, og mente disse gjorde en svært god jobb. De vurderte at medarbeiderne både stod for positive holdninger i møte med brukerne, og at de hadde kompetanse på områder som var viktige for dem:

- *Kirsten og Gunnvor er helt fantastiske – alltid godt humør. De er veldig viktige – moderlige skikkelser. Og Paul (frivillig). Han er helt unik*
- *De som er her hører etter - de kan det med bind for øynene.*
- *De passer på at vi ikke gløkker noe.*
- *Flinke til å følge opp individuelt.*

- *Blir med hvis vi vil. De presser seg ikke på – spør alltid først; skal vi hjelpe deg med det?*
- *De er veldig flinke til å jobbe på siden av deg – ikke foran eller bak*

Et tema som også var framme i samtalen, dreide seg om forholdet mellom frivillige og ansatte medarbeidere. Flere av informantene mente der var en forskjell på disse medarbeidergruppene, samtidig som de også vektla at der var individuelle forskjeller medarbeiderne mellom. Det var imidlertid relativt stor enighet i fokusgruppa om at de ulike medarbeidergruppene hadde litt ulike funksjoner, og at de derfor ”brukte” dem på litt ulike måter. Dels tok de mer fortrolige samtaler med de ansatte, dels mente de det var naturlig at ansatte koordinerte arbeidet opp mot andre offentlige instanser og dels trodde de at ansatte hadde strengere taushetsplikt enn de frivillige:

- *Noen frivillige er litt usikre fordi de ikke vet så mye om oss. De er usikre på hvordan de blir mottatt av oss.*
- *En student kom inn og snakket babyspråk til meg*
- *Klart det er forskjell når det gjelder taushetsplikt.*
- *Papirarbeid tar vi med de ansatte.*
- *Blir litt misunnelig på de frivillige, men vil gjerne snakke med de for det*
- *Godt å snakke med de som representerer et normalt liv.*
- *Det er de ansatte de tar de fortrolige samtalene med.*

11.2.4 Om effekt av tiltaket

Fokusgruppedeltakerne hadde noe ulik fartstid ved Vindfanget, og dermed også litt ulike forutsetninger for å vurdere effekten av tiltaket. Det må videre anføres at senteret har vært i drift i relativt kort tid – ca ett år på evalueringstidspunktet. Det kom imidlertid tydelig fram at alle informantene mente at Vindfanget hadde hatt en positiv virkning i deres liv. Flere av dem mente det var vanskelig å identifisere effekt på separate livsområder. De opplevde at reduksjon av rus, bedret psykisk helse, styrking av sosialt nettverk etc. hadde så sterke forbindelseslinjer at forbedring på ett område nesten automatisk ville føre til forbedring på andre:

- *Positiv endring både sosialt, kriminelt og når det gjelder det å ha noe å gjøre*

- *Å komme i kontakt med likesinnede er viktig*
- *Det virker. Absolutt.*
- *Det hjelper godt å være her både fysisk og psykisk*
- *Ved å gå her hjelpes vi til det alle vil – bli rusfrie.*
- *Hvis jeg bestemmer meg for å gå noen dager i uken, blir resten lettere!*
- *Det hjelper meg å komme ut av ensomheten.*

Det som kanskje tydeligst ble formulert i samtalen, var at informantene så verdi av å ha et sted å gå til – og at der både var meningsfulle aktiviteter og ”bra” mennesker. De vektla verdien både av de andre brukerne og av ansatte. Det kom også fram at flere av informantene vurderte at Vindfanget var et tilbud som de nyttiggjorde seg i en prosess – og ikke noe de anså som ”endestasjon” eller endelig mål: *Dette er et sted på vei til noe annet. Er på vei i riktig retning. Rundkjøring – kommer ut i riktig kryss. God mestring på veien.*

11.3 Erfaringer formidlet gjennom spørreskjemaet

Det var seks respondenter i denne undersøkelsen, hvorav fem menn og en kvinne. En av dem var i alderen 26-35 år, fire var i alderen 36-50 og en var over 51 år. Tre av respondentene hadde hatt kontakt med Vindfanget i mer enn ett år, en hadde hatt kontakt i mindre enn et år, men mer enn et halvt år, mens to hadde hatt kontakt i mindre enn et halvt år, men mer enn en måned. Alle seks respondentene var i kontakt med Vindfanget flere ganger hver uke.

Alle respondentene hadde kontakt med andre deler av hjelpeapparat/frivillig sektor, men omfanget varierer en del. Alle rapporterte om at de hadde kontakt med NAV/sosialtjenesten, en hadde kontakt med hjemmetjenestene, to hadde oppfølging fra legemiddelasistert rehabilitering (LAR), to hadde kontakt med rusinstitusjoner, en hadde kontakt med psykisk helsevern (DPS, psykiatrisk sykepleier, etc.), tre hadde arbeidstrening/jobb/skole. Ingen av respondentene hadde kontakt med kriminalomsorgen, frivillige organisasjoner, brukerorganisasjoner eller kirke/menighet.

Når det gjelder effekten av tiltaket, stilte vi spørsmål ved om kontakten med Vindfanget hadde ført til endring på visse områder i livet. Respondentene svarte som følger:

Tabell 11.1 Vurdering av evaluering på ulike livsområder. N=6

	Bedre	Dårligere	Uendret	Vet ikke
Kontakt med venner/familie	3	0	3	0
Økonomi	1	1	4	0
Bosituasjon	2	1	3	0
Psykisk helse	5	0	1	0
Fysisk helse	3	0	3	0
Arbeid/aktivitet på dagtid	2	0	4	0

Tabell 11..2 Vurdering av endring vedrørende rus eller kriminalitet. N=6

	Redusert	Økt	Uendret	Vet ikke
Rusmisbruk	6	0	0	0
Kriminalitet	1	0	4	1

Vi ba også respondentene ta stilling til visse utsagn om Vindfanget/oppfølgingssenteret og arbeidet som blir utført der. Svarene fordeler seg som følger:

Tabell 11.3 Vurdering av ulike sider ved Vindfanget. N=6

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Kirkens sosialtjeneste/ oppfølgingssenteret har omsorgsfulle medarbeidere:	6	0	0	0	0
Jeg får være med på å bestemme hvordan tjenestene på oppfølgingssenteret skal være.	5	1	0	0	0
Jeg mener kravet om rusfrihet på oppfølgingssenteret er for strengt.	0	1	1	4	0

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Jeg blir møtt med respekt av de som jobber på oppfølgings-senteret.	6	0	0	0	0
Jeg vil fortsette å benytte tilbudet på oppfølgings-senteret.	6	0	0	0	0
Det er lettere å få tak i de som jobber på oppfølgings-senteret enn de som jobber i andre tjenester (som NAV, kriminalomsorgen, legekantor, LAR- legemiddelassistert rehabilitering)	4	1	1	0	0
Jeg ønsker å komme til oppfølgings-senteret oftere enn hva jeg gjør i dag	2	3	0	1	0
Det er viktig for meg at oppfølgings-senteret har et kristent tilbud og samtaler om åndelige temaer	0	3	0	2	1
Jeg synes det blir for mye prat om kristen tro på oppfølgings-senteret	0	1	0	5	0
Det er bra at der finnes et stille rom på oppfølgings-senteret	4	2	0	0	0
Jeg ønsker at oppfølgings-senteret skal ha lenger åpningstid enn i dag	3	3	0	0	0
Kontakt med de andre brukerne på oppfølgings-senteret er viktig for meg	3	3	0	0	0

Alle respondentene opplyser at de har redusert rusmisbruket sitt etter at de fikk kontakt med Vindfanget. På de fleste områdene i livet det ble spurt om opplyser respondentene at de har fått bedret sin situasjon eller at den er uendret. Alle svarer at medarbeiderne ved Vindfanget har omsorgsfulle medarbeidere som møter dem med respekt og at de vil fortsette å benytte seg av tilbudet ved oppfølgingscenteret. De er enige i at de får være med på å bestemme hvordan tjenestene ved oppfølgingscenteret skal være og de ønsker seg lengre åpningstider. Samtlige oppgir også at kontakt med de andre brukerne av Vindfanget er viktig. Respondentene er mer delt i oppfattelsen om det er viktig at oppfølgingscenteret har et kristent tilbud, mens alle mener det er bra at det finnes et stille rom på oppfølgingscenteret.

Det ble også i spørreskjemaet gitt rom for at respondentene litt fritt kunne gi råd til hvordan tilbudet ved Vindfanget i framtiden kunne bli bedre. Svarene herfra er som følger:

- *Mer åpningstid*
- *Mer varierte aktiviteter. Lengre åpningstid (9-15/16) De er veldig flinke til å støtte oppfor oss i form av å være med på møter osv*
- *Få bedre kontakt med lege og helsevesen til brukerne. Medisinering.*

11.4 Oppsummering og anbefalinger til Vindfanget

Vi vil i det følgende gi en oppsummering etter å ha analysert intervjureferat fra fokusgruppe og gått igjennom svarene på spørreskjemaet. Det vil ikke nødvendigvis bare være de mest uttalte funnene vi omtaler her, men like gjerne mindre fenomener som vi mener kan bidra til å utvikle virksomheten.

11.4.1 Samlete erfaringer fra fokusgruppeintervju og spørreskjema

Både fokusgruppedeltakere og respondenter i spørreskjemaundersøkelsen gir uttrykk for tilfredshet med de aspekter ved oppfølgingsarbeidet som vi har spurt om. Det tematiseres i liten grad problemområder eller mangler ved tilbudet, tvert om gir begge utvalgene uttrykk for at de gjerne vil benytte Vindfanget mer. I både fokusgruppeintervju og spørreskjemaundersøkelse gir alle informantene tilslutning til utsagn om at de ønsker å benytte Vindfanget i tiden framover, og det blir også sagt at man enten er enig eller delvis

enig i at Vindfanget bør utvide sin åpningstid. De fleste informantene sier også at de ønsker å benytte Vindfanget mer enn hva de gjør i dag.

Når det gjelder tematikk rundt rekruttering, sies det i fokusgruppeintervjuet at informantene er tilfreds med informasjonsbrosjyren og at de mener at tiltaket i løpet av driftstiden er blitt gjort godt kjent både blant samarbeidsparter, potensielle brukere og nabolag. Særlig blir det gitt kreditt for den aktive bli-kjent jobben som er gjort i forhold til naboene, som i utgangspunktet var litt skeptiske til brukergruppa. Selv om informantene i utgangspunktet ikke mener der er behov for å gjøre noe annerledes i informasjons- og rekrutteringsarbeidet, trekkes det fram at tilbudet kanskje ikke når godt nok ut til personer som ikke inngår i et rusmiljø – og som gjerne har alkoholproblemer. Det blir også sagt at brukerne selv kan delta mer aktivt når det gjelder å informere potensielle brukere om Vindfanget.

Vindfanget får stor oppslutning når det gjelder kravet om rusfrihet på senteret. Kun en respondent uttrykker at vedkommende er litt enig i at dette kravet er for strengt. I fokusgruppeintervjuet utdypes tema, med at mange av informantene vurderer at kravet om rusfrihet bistår til at de selv klarer å holde seg rusfri. Det blir også gitt uttrykk for at kravet praktiseres med en viss romslighet, og at der er ordninger som gjør at personer som går på en sprekk ikke mister plassen eller tilknytningen til Vindfanget – selv om man blir bedt om å holde seg borte når man er ruset.

Den kristne profilen til Vindfanget kan synes å bli oppfattet noe ulikt av informantene/respondentene i denne evalueringen. Noen av fokusgruppedeltakerne sa at de knapt hadde merket at Vindfanget hadde kristen forankring, mens andre mente den var tydelig og sa at de satte pris på dette. I svarene fra spørreskjemaundersøkelsen uttrykker tre respondenter at det er viktig for dem at Vindfanget har et kristent tilbud og samtaler om åndelige temaer, mens tre ikke ser på dette som så viktig. Det kan imidlertid synes som om at de fleste mener at senteret holder en relativt dempet profil når det gjelder tematikk knyttet til tro og åndelighet – og at dette etter deres syn er positivt. Det er kun en respondent som gir uttrykk for at vedkommende er litt enig i at det blir for mye snakk om kristendom. Alle verdsetter det stille hjørnet/alteret ved senteret.

Når det gjelder tematikk rundt brukermedvirkning, gis det uttrykk for at brukerne vi har vært i kontakt med vurderer at denne er godt ivaretatt ved Vindfanget. De sier at de føler de blir

lyttet til og at de får være med på å bestemme utformingen av tilbudet ved senteret. I fokusgruppeintervjuet sies det at man har etablert noen formelle strukturer for brukarmedvirkning, men informantene setter pris på at disse ikke er for byråkratiske. Det gis også uttrykk for at brukerne mener det er naturlig at medarbeiderne skal ha siste ord i en del saker, og at dette er OK så lenge de også har hørt på brukernes meninger.

Alle våre informanter og respondenter gir uttrykk for at oppfølgingsarbeidet ved Vindfanget har hatt en positiv effekt i deres liv – til tross for at enkelte ikke har benyttet tjenesten så lenge. Flest rapporterer om bedret psykisk helse og redusert rusbruk, men som det framheves i fokusgruppeintervjuet synes mange av livsområdene å henge så tett sammen at positiv effekt på ett område gjerne også fører til positive ringvirkninger på de andre.

Det blir i spørreskjemaet gitt full oppslutning om utsagn knyttet til at medarbeiderne ved Vindfanget er omsorgsfulle og at de viser respekt for brukerne. Dette forsterkes gjennom fokusgruppeintervjuet, der informantene omtaler medarbeiderne i svært positive termer – både hva angår holdningsmessige aspekt og den konkrete arbeidsinnsatsen som utøves. Noen av informantene problematiserer at enkelte frivillige medarbeidere har manglet nødvendig erfaring med brukergruppa, men det synes som om at dette problemet er forbigående. Det blir også gitt uttrykk for at de to ulike medarbeidergruppene har litt ulike funksjoner i relasjon til brukerne – og at brukerne selv er litt selektive når det gjelder hvem som brukes til hva.

På spørsmål om svakheter ved tilbudet, blir det ikke identifisert direkte problemer, men det pekes på særlig ett utviklingsområde: brukerne ønsker utvidete åpningstider ved Vindfanget. Dette utdypes i fokusgruppeintervjuet til dels å dreie seg om litt flere timer pr dag, samt å holde åpent på dager hvor det nå holdes stengt. Særlig identifiseres høytidene som en utfordring. Fokusgruppedeltakerne foreslår at øket åpningstid både kan innebære at man må opprette flere stillingshjempler – og at eventuelt flere aktiviteter kan være brukerstyrte. I spørreskjemaundersøkelsen kommer det også opp forslag om å utvikle kontakten med lege og helsevesen for brukerne ved Vindfanget.

11.4.2 Oppsummert anbefalinger

- Det anbefales at Vindfanget ser mer på strategier for rekruttering av potensielle brukere som er sosialt isolert – og som kanskje har et alkoholproblem heller enn et narkotikaproblem
- Det bør innledes en dialog med brukerne om tematikk knyttet til brukerstyrte aktiviteter. Hvilke aktiviteter kan dette dreie seg om – og hvilket ansvar ønsker brukerne å ta her.
- Det anbefales at Vindfanget utreder mulighetene for å utvide åpningstidene. Det bør også sees mer på mulighetene for en form for bakvakt eller aktivitet under høgtider.
- Det anbefales at man oppretter noe mer formalisert kontakt med helsevesenet – kanskje i form av at helsepersonell kan inviteres til å holde temakvelder/etablere møtepunkter med brukerne ved Vindfanget.
- Det anbefales at Vindfanget fastholder sitt krav om rusfrihet ved senteret, men samtidig også gir tilbud om oppfølging for brukere som har en dårlig periode/sprekk.
- Det anbefales at Vindfanget fastholder litt ulike funksjoner for medarbeidergruppene ved senteret, men kanskje kan disse formuleres noe tydeligere for brukerne? Det er også viktig at både ansatte og frivillige opplever de ulike funksjonene som klarlagt og tydelige.

12. Samlet vurdering og anbefaling til Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingsarbeid

Etter å ha behandlet hvert enkelt oppfølgingscenter separat, presenteres nå en mer samlet vurdering av oppfølgingsarbeidet – samt anbefalinger rettet mot Kirkens Sosialtjeneste på nasjonalt nivå. Kapittelet vil først fokusere på sterke sider ved oppfølgingsarbeidet, deretter se på noen sentrale utfordringer, for så å avslutte med anbefalinger for videre arbeid.

12.1 Sterke sider ved Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingsarbeid

Som det framkommer i alle devalueringene i denne rapporten, gir informantene uttrykk for stor grad av tilfredshet med oppfølgingsarbeidet, slik det drives i dag. Noen av vurderingene er typisk lokalt forankret – og kan som eksempel dreie seg om de konkrete aktivitetene som drives ved et senter, eller om utformingen av lokalene (eksempelvis fargen på listverk og valg av møbler). Fra vårt perspektiv er imidlertid overraskende mange av tilbakemeldingene samstemte på tvers av sentra og bærer preg av mer overordnede perspektiver på arbeidet. Vi identifiserer slik noen generelle trekk ved oppfølgingsarbeidet.

12.1.1 Medarbeiderne som oppfølgingsarbeidets sentrale ressurs

Først og fremst er det grunn til å framheve brukernes positive opplevelse av medarbeiderne ved de ulike oppfølgingssentra på landsbasis. Det gis jevnt over sterke positive uttalelser både om medarbeidernes holdninger, tilgjengelighet, effektivitet og kompetanse. I spørreskjemaundersøkelsen uttrykker så å si alle respondentene full oppslutning om utsagn knyttet til at medarbeiderne er omsorgsfulle og at brukerne føler seg møtt med respekt av disse. Dette utdypes i fokusgruppeintervjuene hvor informantene sier at de opplever at medarbeiderne på en særegen måte har evnet å se dem, og at de føler at de i disse medarbeiderne har funnet noen som er på deres ”parti”. Ofte identifiseres en eller flere sentrale ildsjeler ved hver senter – gjerne daglig leder – som oppleves som en spesiell drivkraft og fortrolig samtalepartner.

Vi finner også at brukerne i stor grad opplever frivillige og ansatte medarbeidere som likeverdige positive krefter – til tross for at de til en viss grad har ulike funksjoner i brukernes liv. Riktignok uttales det i flere fokusgrupper at enkelte frivillige oppleves som mer uerfarne, at noen av dem ikke er så nærværende som de ansatte og at de også mangler kunnskap som ansatte har. Det sterkeste budskapet er imidlertid brukernes opplevelse av frivilliges positive innstilling og omsorgsevne. Det blir også ved flere samtaler gitt uttrykk for at de frivillige er brukernes inngang til ”normalitet”, ved at de representerer sider ved samfunnet som mange har følt seg ekskludert fra i sin posisjon som klient/bruker i hjelpeapparatet. Frivilliges forankring utenfor den tradisjonelle hjelperollen vurderes som positiv.

12.1.2 Fleksibilitet, tilgjengelighet og medvirkning

Et tema som går igjen i denne evalueringen, er at oppfølgingsarbeidet i Kirkens Sosialtjeneste oppleves som mer fleksibelt og hjelpsomt enn hva informantene har erfart ellers. De utdyper dette med at de på oppfølgingssenteret både får praktisk støtte, om de har behov for det, og at de får oppfølging i forhold til sosiale, åndelige, psykiske og fysiske dimensjoner. Gjennom våre samtaler med informantene, har vi fått utallige eksempler på tiltak utformet for den enkelte bruker: hjelp til å arrangere barnedåp, kjøring med flyttelass, reparasjon av møbler, konfirmasjon, følge til institusjon etc. Flere informanter sier også at de mener at slik fleksibilitet gjør tilbudet mer effektivt – ved at man raskere imøtekommer brukernes behov, og slik unngår at problem får eskalere.

Det blir også sagt at tilbudet ved oppfølgingssentra er mer tilgjengelig, enn hva brukerne erfarer i øvrig hjelpeapparat. Spørreskjemaundersøkelsen viser at svært mange av brukerne har kontakt med andre hjelpeinstanser – og nesten alle disse vurderer at det er lettere å komme i kontakt med medarbeiderne ved oppfølgingssenteret, enn de som jobber i andre deler av hjelpeapparatet. I flere av fokusgruppeintervjuene ble det også sagt at brukerne erfarer at medarbeiderne ved Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingssenter ikke er så fokusert på åpningstider, arbeidstid etc. – men at de forsøker å stille seg tilgjengelig ut fra brukernes behov. Flere brukere har fått tilgang til medarbeidernes telefonnummer, og det gis også eksempel på at senteret har blitt holdt oppe noen timer lenger dersom aktiviteter har krevd dette.

Ytterligere ett sentralt tema i evalueringen går på brukernes positive opplevelse av medvirkning rundt utforming av tilbudet. Riktignok finner vi relativt stor variasjon i hvordan denne organiseres rundt på de ulike oppfølgingssentra. Noen har få formelle strukturer for brukermedvirkning, mens andre har både tillitsvalgtsordning, allmøte, forslagskasse og brukerrepresentasjon i styret. Samtidig sier så å si alle informanter at de opplever medarbeiderne ved oppfølgingssentra som lyttende – og at de i stor grad er med på å bestemme innholdet i aktivitetene.

12.1.3 Profil å verne om

Et fellestrekk ved de ulike oppfølgingssentra på landsbasis, er at de profilerer seg som en rusfri arena for helhetlig oppfølging. Selv om man her finner lokale variasjoner i praktisering av profilen, ser man at alle har et tydelig krav om rusfrihet for brukere som oppholder seg på senteret. Informantene i vår undersøkelse ga sterk oppslutning til kravet om rusfrihet. Flere sa at rusfriheten utgjør kjernen i sentras eksistensberettigelse. Dette fordi at mange kommuner har lavterskeltiltak med rom for aktiv rus, mens det ofte savnes steder som fanger opp brukerne i prosessen ut av rusmiljøet. Samtidig ble det i intervjuene også gitt uttrykk for at brukerne satte pris på at medarbeiderne ved senteret hadde forståelse for at sprekker/tilbakeslag kan oppstå – og at man da fikk tilbud om en viss oppfølging utenfor senterets fysiske lokaliteter.

Videre har vi i evalueringen også sett på oppfølgingsarbeidets kristne/diakonale profil. Her synes det å være noe mer variasjon mellom sentra både når det gjaldt innholdet i aktiviteter og hvor tydelig den åndelige profilen er. Alle våre informanter identifiserte sitt senter som forankret opp mot Kirkens Sosialtjeneste, men var ikke samstemte når det gjaldt innholdet i denne forankringen. De fleste mente at senteret ”kristent”, men ga uttrykk for at dette var lite påtrengende i det daglige, og at de opplevde stor grad av frivillighet når det gjaldt tilslutning til aktiviteter med trosmessig innhold. Mange brukere vurderte at deres oppfølgingscenter slik skilte seg fra andre tilbud med tydeligere kristen profil, som eksempelvis Evangeliesenteret.

Det kan synes som om at Kirkens Sosialtjeneste for det meste har klart å finne en balansegang mellom å gi tilbud om aktiviteter med kristent/åndelig innhold, men samtidig å lage rom for at brukerne ikke ønsker slik oppfølging. Et uttrykk for dette finner man i spørreundersøkelsen, der et stort antall respondenter ikke ga tilslutning til utsagn om at det er for mye prat om

kristen tro på oppfølgingscenteret – til tross for at de samtidig krysset av for at det ikke var viktig for dem at man hadde tilbud av kristen karakter ved senteret. Alle sentra hadde et stillerom eller en stille krok, og dette ble i vår undersøkelse verdsatt av et stort antall informanter. Når det gjaldt aktiviteter med kristen/trosmessig profil, fikk disse tilbud mer varierende respons. Enkelte senter hadde tilbud om kristent fellesskap, gudstjenester etc., og dette ble verdsatt sterkt av noen brukere, mens andre mente det var uviktig – og at de ikke ønsket å benytte dette. Noen senter hadde ikke spesifikke aktiviteter rettet mot tro/åndelighet, men tilbød samtaler dersom brukerne ønsket dette. Vårt inntrykk er at det synes som viktig at tilbudet finnes, men at det må forvaltes med forsiktighet og være preget av frivillighet og stor grad av respekt for den enkelte brukers ståsted. Flere informanter benyttet pausen i intervjuet til å snakke med oss, for å understreke at de så det som svært viktig at tilbudet ikke ble dreid i retning av mer åndelighet/trosforankret aktivitet.

12.1.4 Positiv effekt av oppfølgingsarbeidet

Når det gjelder effekt av oppfølgingsarbeidet, identifiserer så å si alle respondenter positive virkninger av kontakten de har hatt med Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingssentra. De områdene som i spørreskjemaundersøkelsen oftest blir identifisert som bedret, er psykisk helse, arbeid/aktivitet på dagtid, samt reduksjon av rusmisbruk. I fokusgruppeintervjuene var det flere informanter som fant det vanskelig å identifisere endring på konkrete livsområder – men uttalte seg heller generelt ut fra begrepet ”bedret livskvalitet”. Et eksempel på dette var at flere sa at de på senteret opplevde å etablere et godt sosialt fellesskap, som i sin tur ga bedre psykisk helse – som igjen førte til reduksjon av rusproblematikk og kriminalitet.

Samtidig kan det synes som om at de ulike sentra har prioritert noe ulike innsatsområder og at dette også gir seg til uttrykk gjennom brukernes opplevelse av effekt. Eksempelvis ser vi at seks av ti respondenter ved Kalfarhuset i Bergen rapporterer om bedring i relasjon til familie og venner, mens bare en respondent rapporterer om bedring i arbeid/aktivitet på dagtid. Dette bildet er nesten omvendt ved Bruhjørnet i Hokksund – hvor alle respondentene sier at de opplever bedring innenfor området arbeid/aktivitet, mens bare tre av sju sier at de opplever bedret kontakt med familie og venner. Man skal være forsiktige med å generalisere for mye ut fra disse tallene – vi vet eksempelvis ikke om bakgrunnen for at respondentene rapporterer om manglende endring er at de opplever situasjonen som uproblematisk – og dermed ikke har behov for innsats på dette området, eller om det er uttrykk for et utilfredsstilt behov. Vi har

for eksempel registrert at flere respondenter uoppfordret har notert på skjema at de finner det vanskelig å si noe om endring i kriminalitet, fordi dette verken er, eller har vært, et problem for dem.

12.2 utfordringer knyttet til Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingsarbeid

Selv om evalueringen gjennomgående gir uttrykk for høy grad av brukertilfredshet og positiv vurdering av oppfølgingsarbeidet, har vi også identifisert visse utfordringer. Noen av disse er svært lokale – og trekkes ikke fram her, men andre bærer preg av å være generelle, på tvers av senter og lokale forhold.

12.2.1 Medarbeidernes ulike roller

Som nevnt gir våre informanter uttrykk for stor grad av tilfredshet med medarbeiderne ved oppfølgingssentra. I alle fokusgruppeintervjuene blir både frivillige og ansatte medarbeidere sett på som svært positive ressurser, som evner å møte brukerne med respekt og omsorg – noe som også underbygges i spørreskjemaundersøkelsen. Samtidig blir det i nesten alle intervjuer identifisert forskjeller på frivillige og ansatte – da gjerne i form av hvilke funksjoner de frivillige ivaretar opp mot brukerne og i hvilken grad brukerne føler seg fortrolige med å ta opp tematikk av sensitiv karakter. Det synes som om brukerne selv ikke er helt sikre på hva som er medarbeidernes formelle mandat og funksjon. Det er uklart om dette er et uttrykk for at heller ikke organisasjonen har avklart internt hva som skal være innholdet i de ulike rollene, eller om utfordringen snarere ligger i å kommunisere rolleinnholdet til brukerne ved senteret. En slik avklaring vil være et gode – ikke minst for at brukerne da har muligheter for å forstå hvordan de kan ”benytte” hjelperne på best mulig måte.

Videre kom enkelte informanter også inn på tematikk rundt stabilitet og kontinuitet i medarbeidergruppens tilstedeværelse på senteret. Mange hadde erfart at daglig leder og ansatte gjerne representerte slik stabilitet ved at de hadde jobbet over tid – og stort sett var til stede i det daglige. Samtidig hadde man ved enkelte senter opplevd at frivillige begynte og sluttet raskt – og at de ikke var til stede så ofte. Noen uttrykte forståelse for dette, mens for andre var det mer uklare hypoteser om frivilliges løse forankring til tiltaket. Flere uttrykte

ikke bekymring for at kvaliteten på arbeidet lot seg svekke av noe sirkulasjon i medarbeidergruppen, men vekta samtidig verdien av kontinuitet og stabilitet hos ”kjernepersonalet” – da gjerne daglig leder.

Det kan framholdes som et tankekors at virksomheten ser ut til å hvile svært tungt på de brennende ildsjelene i Kirkens Sosialtjeneste. Vi har hørt om mange navngitte enkeltpersoner som ser, som hører, som bryr seg om... Mennesker som har fått stor betydning i informantenes liv – og som identifiseres som drivkraften i et oppfølgingsarbeid som virker! Disse medarbeiderne framstår som oppfølgingsarbeidets viktigste ressurs. Samtidig er det grunn til å påpeke at der også kan være sårbarhet knyttet til at disse kjernemedarbeiderne over tid må yte en ekstraordinær tjeneste innenfor relativt stramme rammer. Brukernes sterke, positive erfaringer kan gi energi til fortsatt innsats – men danner også forventninger om arbeid som kanskje overskrider den enkeltes kapasitet. Derfor er det også viktig å se mer på systemene rundt den enkelte medarbeider, for å sikre at disse både har nødvendig støtte i sitt daglige virke, og at der er strukturer som fungerer den dagen de ønsker å slutte i jobben sin.

Fra Kirkens Sosialtjenestes side påpekes at det allerede er bygd opp støtteordninger for medarbeiderne gjennom årlige ledersamlinger, oppfølgingssamlinger, boligforum m.m. Det er tett oppfølging fra hovedkontoret og da spesielt fra oppfølgingsavdelingen hvor det nå er tre ansatte. I tillegg kommer også de lokalt ansatte inn til hovedkontoret. I tillegg har alle oppfølgingssentra, med unntak av for tiden ett, driftsstyre med meget kompetente styremedlemmer. Det er også utarbeidet et fellesområde på serveren der det ligger dokumenter fra hvert senter (virksomhetsbeskrivelser, planer, brosjyrer, budsjett, regnskap, søknader m.v.) – samt felles informasjon som maler etc. Det arbeides nå med å få etablert intranett som skal gjøre dette fellesområdet bedre. Organisasjonen identifiserer også som en sentral utfordring framover å få styrket ledelsen av de lokale tiltakene. Det er få som i dag har rendyrkede lederfunksjoner – noe som medfører at lokalt ansatte i stor grad må ta ansvar for svært ulike aspekter ved driften.

Gode støtteordninger er helt sentrale for at det lokale arbeidet skal lykkes. Det samme gjelder en fortsatt dialog rundt hvordan strukturene kan videreutvikles for best mulig ivaretagelse både av den enkelte medarbeider, men også av hvert enkelt lokale senter. Hovedkontorets vurderinger om en tydeliggjøring og styrking av lederfunksjonene lokalt er følgelig viktig.

12.2.2 Medvirkningens anatomi

Mens brukere i både spørreskjema og fokusgruppeintervju i stor grad gir uttrykk for at de opplever å være med på å påvirke utformingen av aktiviteter ved senteret, synes det som om at der er relativt stor variasjon i hvordan brukervedvirkningen formaliseres ved ulike sentra. Fokusgruppeintervjuene avdekker at noen senter har både tillitsvalgtsordning, brukerrepresentasjon i styre, allmøte og forslagskasse. De fleste sentra har en eller flere av disse funksjonene – der allmøte synes å være det mest utbredt – mens informantene i et par intervju ikke identifiserer noen slik formalisert form for medvirkning. Disse vektlegger til gjengjeld verdien av at medarbeiderne ved senteret er så åpne og lyttende – og de definerer medvirkning mer som et holdningsspørsmål, heller enn formaliserte strukturer og møter.

Selv om svært få informanter peker på konkrete forbedringsområder for brukervedvirkningen, kan det likevel stilles spørsmål om man på sikt ville tjene på noe større grad av formalisering. Allmøte vurderes som svært positivt de steder der dette eksisterer, og kanskje vil også mer perifere brukere da identifisere egne påvirkningsmuligheter. I spørreskjemaundersøkelsen er det 11 respondenter som sier at det ikke vet om de er med på å påvirke aktivitetene og kanskje er nettopp disse en gruppe som ville tjene på noe tydeligere strukturer for medvirkning. Et annet tema som kommer opp i flere intervjuer er brukerstyrte aktiviteter. Flere informanter foreslår dette dels som en løsning på ressursituasjonen ved sitt senter og dels som et ledd i rehabiliteringen ut av livet som ”klient” eller ”bruker”. Det er grunn til å understreke at brukerstyring bærer på sine egne utfordringer, men at de positive effektene av slik aktivitet kan bli svært store dersom man jobber grundig med oppstart og oppfølging.

12.2.3 Stort behov, begrensede ressurser

I denne evalueringen viste det seg at det ofte var vanskelig for informantene å komme med konkrete forslag til forbedringer i tilbudet ved Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingscenter - og at de ofte mente det viktigste var å fortsette driften som i dag. Men ett forbedringsforslag kom imidlertid opp i alle fokusgruppeintervju og i mange av svarene på spørreskjemaundersøkelsen: Et ønske om utvidete åpningstider!

For mange av informantene dreide dette seg både om at senteret kunne være åpent litt lenger daglig (eller hver dag for de som ikke hadde det), og om at de gjerne skulle hatt et tilbud i

helger og høgtider. Det sistnevnte ble kanskje vektlagt sterkest – og begrunnet med at mange erfarte disse dagene som mest utfordrende når det gjaldt å holde seg rusfri. Det kom her opp forslag både om tilbud i form av bakvaksordning på telefon, at senteret kunne være åpent, eller at man kunne innlede mer formalisert samarbeid med andre instanser i kommunen for å ha et tilbud til enhver tid. Flere av dem som ønsket utvidete daglige åpningstider, begrunnet dette med at de etter hvert hadde kommet i arbeid/sysselsetting – og at de kjente seg sårbare i denne prosessen.

Mange av informantene problematiserte imidlertid at det manglet ressurser til slik utvidelse av aktiviteten, og i flere intervju kom det også fram at brukerne var usikre på om deres senter hadde nødvendige økonomiske rammebetingelser for drift på sikt. De mente dette var vanskelig på flere måter. Først og fremst opplevde de uforutsigbarhet rundt sin egen rehabiliteringsprosess og livssituasjon. Flere sa tydelig at det var vanskelig for dem å tenke tanken på bortfall av dette tilbudet som de nå var så avhengige av. Videre mente de også at det var synd at medarbeiderne ved senteret måtte bruke så mye av sin arbeidsdag på å fremskaffe finansiering – og problematiserte at personalressurser som ellers kunne kommet brukerne til gode, gikk med til kontakt med finansieringsinstanser. Her fremkom ikke så mange konkrete forslag til løsninger – rent ut over at de ønsket å drive mer lobbyvirksomhet mot kommune og stat. Flere av informantene sa at de selv gjerne kunne bidra i slik arbeid – ikke minst ved å fortelle hvor stor betydning senteret hadde for dem. Enkelte uttalte også at dette var noe av motivasjonen for at de ville stille opp i denne evalueringen – fordi de ønsket å få fram sine positive opplevelser fra oppfølgingsarbeidet.

Kirkens Sosialtjenestes hovedkontor forteller at de allerede koordinerer sentrale deler av finansieringsarbeid for de lokale sentra. Søknader om tilskudd sendes fra oppfølgingsavdelingen ved hovedkontoret til både Helsedirektoratet, Justisdepartementet, Husbanken, kommuner – samt enkelte fond og legat. Det er også inngått skriftlige driftsavtaler med de fleste kommuner, selv om man opplever at tilskuddene fra kommunene er for lave. Muligheten for tilsvarende faste driftsavtaler er også luftet i forhold til direktorat og departement – uten at man her har fått napp. Kirkens Sosialtjeneste har inngått samarbeidsavtale med Husbanken, som gjelder ut 2010. Samtidig legges ansvaret for kommunal lobbyvirksomhet lokalt, og mange av de ansatte medarbeiderne bruker my tid på dette arbeidet.

Det er imidlertid et tankekors at informantene i stor grad identifiserer Kirkens Sosialtjenestes medarbeidere, som helt sentrale i koordinering av oppfølgingen av den enkelte bruker. Flere brukere ga uttrykk for at de ikke hadde tro på at de fikk nødvendige tjenester fra andre offentlige instanser, med mindre Kirkens Sosialtjeneste både legitimerte behovene deres og hjalp dem med å kjempe for tilgang til tjenestene. I denne undersøkelsen vurderer brukerne slik innsats som en viktig kvalitet ved tilbudet fra Kirkens Sosialtjeneste. Samtidig kan man stille spørsmål ved om det er riktig at Kirkens Sosialtjeneste skal bruke store ressurser på å få offentlige instanser til å ta et ansvar - som de allerede har. Her er det avstand mellom ideal og virkelighet, men denne tematikken må likevel stå sentralt i utforming av samarbeid både på lokalt – og mer overordnet nivå.

12.2.4 Ja takk – begge deler?

Et tema som ikke kom opp i verken fokusgrupper eller spørreskjemaundersøkelse, men som likevel er grunn til å drøfte etter å ha besøkt alle åtte oppfølgingssentra – dreier seg om målgruppene for arbeidet. Det synes som om noen senter har rettet sitt tilbud primært mot brukere fra kriminalomsorgen, mens andre har rettet det mest mot personer som kommer fra rusbehandling. Dette formuleres ikke tydelig, tvert om sies det både på internett og i informasjonsbrosjyrer at oppfølgingssentra er et tilbud for begge målgruppene. Samtidig fikk fokusgruppene lett en slagside av enten den ene eller den andre målgruppen, og kunne formulere relativt ulike behov og ønsker.

Det er ikke noen svakhet at slike forskjeller utkrystalliserer seg i tilbudet. Tvert om reises spørsmålet om man ville tjene på utvikle tjenester som mer konkret rettes mot de ulike målgruppene. Vi mener ikke å foreslå at ulike senter bare skal være for en målgruppe, men stiller spørsmål ved om man kunne målrette noen av aktivitetene tydeligere mot de ulike gruppene. Altså, at noen aktiviteter ”reserveres” for dem som er under, eller på vei ut av soning, og andre mot dem som definerer sitt primære problem som rus. Dette er noe som hvert enkelt senter må ta stilling til, ut fra sin kapasitet og eksisterende brukergruppe. Samtidig kan dette være et interessant tema for Kirkens Sosialtjeneste sentralt – ikke minst med tanke på framtiden for oppfølgingsarbeidet i organisasjonen.

12.3 Forslag til utvikling av oppfølgingsarbeidet

- Det anbefales at det innføres brukermøter/allmøter ved alle sentra. Det må sikres at brukerne får god informasjon om disse. Vi mener ikke å tilrå for stor grad av byråkratisering rundt brukermedvirkningen, men noe tydeligere strukturer for medvirkning kan særlig være positivt for mer perifere brukere. Det er videre viktig at noen sørger for at slike møter avholdes jevnlig – gjerne hver andre eller tredje uke.
- Det bør vurderes å utvikle brukerstyrte aktiviteter ved Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingscenter i større grad enn hva som gjøres i dag. Det anbefales at man starter prosessen med en dialog med brukerne om deres tanker om dette, med særlig fokus på i hvilken grad de kan tenke seg å ta slikt ansvar. I denne forbindelse er det også behov for at det etableres kurs/opplæring for både brukere og medarbeidere, i hvordan man kan starte og drive slike aktiviteter.
- Det er behov for at Kirkens Sosialtjeneste utreder rollene som frivillig og ansatt i oppfølgingsarbeidet. Dette arbeidet bør skje i et samarbeid mellom de lokale sentra og organisasjonens hovedkontor. Det er videre viktig at medarbeidernes ulike roller og funksjon kommuniseres til brukerne. Et råd er også at man etablerer dialoger mellom medarbeidergruppene og brukerne, for å sikre at medarbeidernes funksjoner står godt i samsvar med brukernes behov.
- Det anbefales at man ser mer på hvordan det lokale arbeidet med finansiering kan styrkes. Dels kan dette dreie seg om kursing/opplæring. Dels kan det være snakk om utarbeidelse av materiell, rapporter etc. Vi tilrår også at man fortsetter arbeidet overfor staten med henblikk på å utrede muligheten for faste driftsavtaler, fremfor prosjektfinansiering av virksomheten.
- Det anbefales at Kirkens Sosialtjeneste utarbeider en strategi for styrking av den lokale ledelsen av hvert enkelt oppfølgingscenter. Arbeidet må sees i sammenheng med ressursituasjonen for øvrig, og det er fra vårt ståsted viktig at ressurser ikke dras bort fra den daglige kontakten med brukerne.

- Det anbefales at Kirkens Sosialtjenestes hovedkontor evaluerer dagens støttesystemer for medarbeiderne ved de lokale oppfølgingssentra, og at man også utreder eventuelle behov for ytterligere strukturer og ordninger. Dette bør skje i dialog med medarbeidergruppene, men noen forslag kan være mentorordninger, nettverk, kurstilbud, sosiale arrangement etc.
- Det anbefales sterkt at Kirkens Sosialtjeneste viderefører den rusfrie profilen ved oppfølgingssentra. Erfaringene brukerne formidler fra denne type arena bør formidles til beslutningstakere og finansieringsinstanser, både nasjonalt og lokalt. Videre kan man diskutere om sentra bør ha spesielle stillinger knyttet opp til ivaretagelse av personer som i perioder ikke klarer å overholde kravet om rusfrihet, men som heller ikke er naturlig målgruppe for lavterskeltiltak.
- Det anbefales at Kirkens Sosialtjeneste innleder en diskusjon om målgruppene for oppfølgingsarbeidet – og eventuelt noe sterkere ”spesialisering” av aktivitetene. Tilbudet er svært viktig for begge målgrupper, og det tilrås fortsatt satsning både på rusrehabilitering og kriminalitetsreduksjon. Samtidig er det behov for å avklare om noe mer målretting av aktivitetene kan gi enda bedre effekt.
- Det anbefales at man utreder inntaksprosedyrene ved de lokale oppfølgingssentra, med sikte på en tydeliggjøring av ansvarsforhold mellom de ulike samarbeidsinstansene i hver sak. For at Kirkens Sosialtjeneste fremdeles skal være et supplement, er det avgjørende at man får formalisert det offentliges ansvar for brukerne – også den tiden de er under oppfølging fra Kirkens Sosialtjeneste.

12.4 ”Dem er som oss – dem er mennesker!”

En evaluering med så mange positive fortegn som denne, gir grunn til å reise spørsmålet om hva den er – denne x-faktoren – som fører til så sterk tilfredshet i brukergruppa. Sitatet i overskriften summerer noe av det som går igjen i responsen fra brukerne; *menneskeligheten i tilbudet*. Det er altså ikke de fancy metodene, de spektakulære aktivitetene eller de luksuriøse

omgivelsene. Tvert om er det stearinlyset på bordet, brødiskiva med brunost og menneskene man møter innenfor døra til oppfølgingssenteret.

Den positive responsen i denne evalueringen må ikke lede oppfølgingsarbeidet inn i en selvtilfreds døs. Tvert om, må brukernes sterke oppslutning om arbeidet tjene som inspirasjon til å fortsette utviklingen av oppfølgingssentra. Kirkens Sosialtjeneste gjennom sitt oppfølgingsarbeide setter sin egen visjon ut i livet: *det finnes alltid muligheter*. Men visjonen er krevende. Gjennom ordet ”alltid”, forplikter man til stadig innsats - uavhengig av tid og sted. Nye brukere vil komme inn døra, nye utfordringer vil dukke opp – og i visjonen sin lover Kirkens Sosialtjeneste å alltid finne mulighetene.

Vi har tro på at brukere og medarbeidere, både frivillige og ansatte, tar utfordringene om å utvikle oppfølgingsarbeidet videre – og å alltid finne muligheter. Vi håper våre innspill kan være meningsfulle på veien, men er overbevist om at energien og kunnskapen som skal virkeliggjøre visjonen, ligger godt plassert i de husene som heter; BARM, Bruhjørnet, Crux, Huset, Jarlegården, Kalfarhuset, Tilja og Vindfanget.

Litteratur

Dahl, Ulf, Gro Heidi Johansen og Helge Ramsdal (2002) *Evaluering av ettervernet i Fredrikstad: faglig rapport*. Høgskolen i Østfold, Avdeling for sosial- og helsefag.

FAFO 2003: rapport 429: *Levekår blant innsatte*

Finstad, Liv 1990: *Den betalte familien. Nye livsformer for folk i krise*. Pax forlag AS, Oslo

Furuholmen, Dag 1993: *Boka om Veksthuset*. Cappelen, Oslo.

Haukvik, Signe 2005: *Hodet over vannet" - Brygga" som veiviser i tidligere rusmisbrukeres integreringsprosess*. Masteroppgave i sosialt arbeid. NTNU, fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.

Kirkens Sosialtjeneste 2007a: *Strategisk plan 2007-2010*.

Kirkens Sosialtjeneste 2007b: *Årsmelding Oppfølgingsavdelingen*.

Langslet, Gro Johnsrud 1996: *LØFT av organisasjoner. Fokus på familien*, s. 84-100

Leenderts, Torbjørg Aalen 1997: *Person og profesjon - om menneskesyn og livsverdier i offentlig omsorg*. Oslo: Universitetsforlaget, 2.utgave.

Sosial- og helsedirektoratet 2006: *Plan for brukermedvirkning Mål, anbefalinger og tiltak i Opptrappingsplanen for psykisk helse*. Rapport IS-1315.

Vedlegg: Oppsummering av spørreskjema

Totalt 80 respondenter – alle har ikke besvart alle spørsmål:

Respondentenes kjønn:

Mann	57
Kvinne	23

Respondentenes alder:

a. 18-25	7
b. 26-35	22
c. 36-50	43
d. Over 51	8

Hvor lenge respondentene har hatt kontakt med Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingscenter:

Første kontakt i dag	1
Mer enn en gang, men mindre enn en måned	5
Mer enn en måned, men mindre enn et halvt år	22
Mer enn et halvt år, men mindre enn ett år	9
Ett år eller mer	43

Hyppighet i kontakt (telefon, sms, institusjonsbesøk, oppmøte på senteret etc.) med Kirkens Sosialtjenestes oppfølgingscenter:

a. Flere ganger i uka	50
b. Ca en gang i uka	14
c. 2 - 3 ganger hver måned	13
d. Ca en gang i måneden	1

e. Annenhver måned	2
f. Sjeldnere	0
g. Første kontakt i dag	0

Når det gjelder effekten av tiltaket, stilte vi spørsmål ved om kontakten med oppfølgingssentra hadde ført til endring på visse områder i livet. Respondentene svarte som følger:

	Bedre	Dårligere	Uendret	Vet ikke
Kontakt med venner/familie	33	0	36	4
Økonomi	26	3	42	2
Bosituasjon	14	2	53	1
Psykisk helse	58	0	16	3
Fysisk helse	38	2	31	4
Arbeid/aktivitet på dagtid	44	1	26	2
	Redusert	Økt	Uendret	Vet ikke
Rusmisbruk	53	1	17	2
Kriminalitet	32	1	27	5

Vi ba også respondentene ta stilling til visse utsagn om sitt senter og arbeidet som blir utført der. Svarene fordeler seg som følger:

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Kirkens sosialtjeneste/ oppfølgingscenteret har omsorgsfulle medarbeidere:	77	2	0	0	2
Jeg får være med på å bestemme hvordan tjenestene på oppfølgingscenteret skal være.	47	20	0	1	11

	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig	Vet ikke
Jeg mener kravet om rusfrihet på oppfølgingssenteret er for strengt.	5	4	3	62	4
Jeg blir møtt med respekt av de som jobber på oppfølgingssenteret.	80	0	0	0	0
Jeg vil fortsette å benytte tilbudet på oppfølgingssenteret.	73	4	0	0	2
Det er lettere å få tak i de som jobber på oppfølgingssenteret enn de som jobber i andre tjenester (som NAV, kriminalomsorgen, legekantor, LAR- legemiddellassistert rehabilitering)	61	7	1	0	11
Jeg ønsker å komme til oppfølgingssenteret oftere enn hva jeg gjør i dag	28	17	7	5	20
Det er viktig for meg at oppfølgingssenteret har et kristent tilbud og samtaler om åndelige temaer	16	26	7	20	11
Jeg synes det blir for mye prat om kristen tro på oppfølgingssenteret	4	4	8	59	5
Det er bra at der finnes et stille rom på oppfølgingssenteret	61	14	0	0	5
Jeg ønsker at oppfølgingssenteret skal ha lenger åpningstid enn i dag	34	18	6	4	17
Kontakt med de andre brukerne på oppfølgingssenteret er viktig for meg	33	28	8	8	2